

6647.6648
6649

1907

1909

W/167-401

059

U-97

75

Printed in Turkey

„ՀԻՐԱԿ“

ՇՐՈՑՈՅՑ

1907

ԿԱՅՄԵՑ

ԿԱՊԱԿԵՑ ԱՓԻՆԵԱՆ

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐԱՅԻՆ

ԳՊԱՐԱՆ „ՀԻՐԱԿ“

ԲՈՎԱՆԳԱՅՈՒԹԻՒՆ

1. ԼԻՆԿԱՏԱՐ ԵԿԵՂ. օրացոյց, լուսիկ, հին և նոր տոմար. պատկհորդն արգելած օրերը:
2. Ողջոյն ձեզ, բանաստեղծ. Աղա:
3. Տօների անւանական ցանկ:
4. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ.—Մուրհակներ, նոններ, օրինակներ, թղթեր, կշիռ, զբաղներ զանազան տէրութիւններ.
5. ՕՐԷՆՍԳԻՏԱԿԱՆ.—ա) կտակներ, օրինակներ. բ) ժառանգաւոր.—Ստանալու կարգը.—Ժառանգութեան պահպանութիւնը.—Ժառանգութեան բաժանումը.—Բաժինք: Որոշման օրէնքներ, խնդրագրի և անցագրի, մշտական ժամանակարտասահմանեան: Խնայողական ձորաններ, մարկաներ:
6. ԱՌՈՂՋԱՊԱՆԱԿԱՆ.—Երեւելու աղթիւնը դեռահասների վրայ, թորաւորների ամուսնութիւնը.—Վրտակ Մի խմբի բժ. Վ. Արծրունու:
7. ՊԱՏՄԱԿԱՆ.—Նախնական (հիւս)

558

4-97

Printed in Russia

Կ. „ՋԻՐԱԿ“

ՕՐԱՅՈՅՑ

1907

139

ԹՈՒՄԱԿԱՆԻ

ԸՆԴԱՐՉԱՆՑԱՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՍՏԱՆԲՈՒԼ

ԿԱՊԱԿԱՆ

ԱՌԱՊԱՆԱԿԱՆ

Տպարան „ՇԻՐԱԿ“ Ալեքսանդրապոլ

1906

(39)

24313-4.3

Дозв. Пенз. 17 Апр. 1906 г. г. Тифл.

9 342453

1907

Թուականին Քրիստոսի

Գիր տարւոյն Բ.
 Եօթներեակ Ա.
 Վերադիր ԻԷ.
 Իննստաներեակ 6.
 Տանուաւր Կշիւ.

Բուն ձայնը—աձ. րձ. գձ. դձ. ձա-
 խտղողման դառին են, Բուն-բարե-
 կենդանից սկսած:

Տ Ա Ր Ե Մ Ո Ւ Տ Ն Ե Ր

Հայկոյ Թուական 4399-4400 Օդ. 11
 Հայոց տամարական թ. 1356-57 » 12
 Մահմետական թ. . 1324-25 Ադր. 16
 Նոր տամար . . . 1908 թ. Գեկ. 19

Շարժական տօները և միջոցները

Օր հայտնութեան	Ձր.
Միջոց ուտիք	37
Բարեկենդան առաջու	Փետ. 11
Բուռ-բարեկենդան	Մարտի 4
Օր Տեառնընդառաջի Գշ. փետր .	14
Օր Աւետման	Ապ. 7
Զատիկ	» 22
Երեման խաչ.	Մայ. 20
Համբարձումն	Մայիսի 31
Հոգեղալուստ	Յուն. 10
Բարեկենդան ու Լուստարչի Յուլ. .	1
ՎԱՐԳԱՎԱՌ	Յուլ. 28
Միջոց շարաթք պահօր	2
ԱՅՏՈՒԱԾԱԾԻՆ	Օդ. 12
Միջոց շարաթք պահօր	5
ԽԱՉԱՔԵՐԱՅ	Սեպ. 16
Բարեկենդ. Վարդայ. Խաչի	Սեպ. 23
Միջոց շարաթք	7
Դիւտ Խաչի	Հոկ. 28
Բարեկենդան Յիւն.	Նոյեմ. 18
Բարեկենդ. ու Յակոբայ	Դեկ. 9

Միջոց ուտիք Դեկտ. 15
Օր Բարեկենդ. ծննդ. պահ. Ձր.

Պատկի խորհուրդն արգելում է

Ամեն շարաթք երեկոներին, տօնն
կրկնաթքի և հինգշաբթի երեկոներին:
Բոլոր շարաթական պատերի ընթաց-
քում: Տէրունական տօները նախընթաց
երեկոներին: Այն կիրակի երեկոներին,
կրկնաթքի օրը որոնց տօն չէ: Ծննդեան
ու թօրէից ընթացքում: Ամբողջ մեծի
պահոց և յինանց օրերի ընթացքում
մինչև առաջին Յարութեան կիրակին
(եղիական): Վարդավառը 3 օրերը:
Վերափութման 9 օրերը և ու Խաչի
ամբողջ շարաթքը:

Կայսերական տօներ

- 23 Ապրիլ — Անուանակոչութիւն Ն. Կ. Մ. Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնայի:
- 6 Մայիս — Անուանակոչութիւն Ն. Կ. Մ. Կայսեր Նիկոլայ Ալեքսանդրովի:
- 14 » — Թագադրութիւն Ն. Կ. Մ. Նիկոլայ Ալեքսանդրովի և Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնայի:
- 25 » — Ծնունդ Ն. Կ. Մ. Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնայի:
- 22 Յուլիս — Անուանակոչութիւն Ալրի Թադուհի Մարիա Ֆէօդորով:
- 30 » — Ծնունդ Ն. Կ. Բ. Թագածառանգ Յեսարերիշ Ալեքսէյ Նիկոլայիվի:
- 5 Տօկտ. — Անուանակոչութիւն Ն. Կ. Բ. Թագածառանգ Յեսարերիշ Ալեքսէյ Նիկոլայիվի:
- 21 » — Պահակալութիւն Ն. Կ. Մ. Կայսեր Նիկոլայ Ալեքսանդ.
- 14 Նոյեմբ. — Ծնունդ Ն. Կ. Մ. Ալրի Կայսրուհու Մարիա Ֆէօդորովն.
- 6 Գեկտ. — Անուանակոչութիւն Ն. Կ. Մ. Կայսեր Նիկոլայ Ալեքսանդր.

Ո Ղ Ջ Ո՛Տ Ն Զ Ե Ղ

- Ողջունում եմ ձեզ, սփ Ժիր դուխանի
շարքանշ հերոսներ,
Որ թէ՛ սրահի, թէ՛ տաղ արեի ճաճանշ-
նեքի տակ
Ոյժով խլում էք աղահ, կռտ հողից
Ձեր հայն ու վստառի:
- Ողջունում եմ ձեզ, սփ աշխատանքի ան-
խնջ հերոսներ,
Որ գիշեր ցերեկ հողիւ շնչելով լեռնա-
հանքերում,
Քլունդ էք մխում խաւար, անիծալ
հողի շերտերում:
- Ողջնձն ձեզ, ողջնձն, հոյակապ խելքի,
մաքի առկաններ,
Թշառ ամբոխի դուք նահաաակներ, ուղե-
ցոյց առողեր,
Որ շարքի գէմ միշտ կոշ էք անում
Անվերջ մարտ մղել:

Ողջոյն և նոցա, որոնք տողորած աղնիւ
 փաստակով,
 Հալում են, մաշում հանգիստ չիմացող
 անխառնութեան մէջ.
 Ձեզ, «ոգով արի» ցրած հղբայրներ, որը-
 քով դողդոջուն
 Յրհնանք և ողջոյն:

*
 * *

Ողջունում հմ ձեզ, երկաթի կրծքեր,
 Որ մինչև դողալ անընդհատ դործում
 Ու չէք էլ յողնում խուլ ժխտի մէջ—
 Արհեստանոցում:

Ողջոյն և նոցա, որոնք դանում են
 Միակ ուրիշներ աշխատելու մէջ.
 Չուի, քըլունդի, մաքի զինուորներ,
 Ձեզ ողջոյն անվերջ:
 Յ.Կա-Ն.Կր

0		Ն	Լ
	Յ Ո Ւ Ն Ո Ւ Ա Ր		
	31 ՕՐ		
1	Բշ. րձ. դ. օր. ծննդ. պահ: Տարեմուս և Կադանդ: Ռ. Անուանակաչ. Տեան և Բար- սղի հայրապետին:	14	29
2	Դշ. րկ. դ. օր ծննդ. պահ: ⊕ ծն. լս. 20 ժ. 2 ր	15	1
3	Դշ. դձ. հ. օր ծննդ. պահ:	16	2
4	Էշ. զկ. դ. օր ծննդ. պահ:	17	3
5	Ժ. մւր. դձ. (է. օր ծննդ. պահ): Հրազդաւյց ծննդ.: Նախատո- նակ: Նաւակաւարք: Յ. և Ռ. ձրա- դաւլոյց ծննդեան:	18	4
6	Ժ. ըր. զկ. Տօն Ծննդեան և Մկրտութեան Տեան մերոյ	19	5

0	Յ Ո Ւ Ն Ո Ւ Ա Ր	Ն	Լ
	Յիսուսի Վերստուի: (Միջոց աւարը 37 օր է):		
7	✠ Կիր. աձ. ք. օր. ծննդ. Յի- շատակ միտելոց:	20	6
8	Բշ. աղ. Գ. օր ծննդ. ☉ Ի Ջրհոսն:	21	7
9	Դշ. րձ. Գ. օր ծննդ. ☽ Ըն. քն. լս. 5 ժ. 13 ք.	22	8
10	Դշ. րկ. Է. օր ծննդ.	23	9
11	Էշ. դձ. Գ. օր ծննդ.	24	10
12	Ուր. դկ. Է. օր ծննդ.	25	11
13	✠ Ըր. դձ. Տօն Անուամակոյ. Տնտնոց: Գիր. Յիս. Վերս.	26	12
14	✠ Կիր. դկ. Ը. զկնի ծննդեան Նախատօնակ: Հարստելի:	27	13
15	Բշ. աձ. Տօն ծննդեան Յովհան- նու Կարապետին: Անուամակոյն Երիւն Ո- ծուքեան Վ. Լեւոնիստ Հարստել- սին Ազգիւ Տ.Տ. Մկհիչ Ա.	28	14
16	Դշ. աղ. Ս. Պետրոսի հոյրա-	29	15

0	Յ Ո Ւ Ն Ո Ւ Ա Ր	Ն	Լ
	դեմին, Վլատայ կղտկապոսին և Արիստոսայ Սարկաւազին:		
	☉ Լք. լս. 14 ժ. 24 ք.		
17	Դշ. րձ. պահր:	30	16
	Վ. Էրջ 40 սուրս. մաս. ձմեր.		
18	Էշ. րկ. Ս. ձգնուարայն Անտօնի Տրիփանի, Պարսամայ և Մնոփրի- սոսի: Սկիզբն 50 սուրց Բ. մասին ձմերան:	31	17
19	Ուր. դձ. պահր.	1	18
20	Ըր. դկ. ս. Թէոդոսի թաղաւորին և մանկանցն եփեսոսի:	2	19
21	✠ Կիր. դձ. Բ. զկնի ծննդ. Հար- ստելի:	3	20
22	Բշ. դկ. Ս. Կիրակոսի և մօրն Յօ- զիտայի և ս. վկայիցն Գորգիւ- սի, Պօղիքոսի և Դրիդորիի:	4	21
23	Դշ. աձ. Ս. Վահանայ զոգթնեց- ւոյն, Եղիշեայ կուսին և հօրն նորա Փիլիպպոսի և մօրն Պօ- ղեայ և Էրիւց կորարցն Սերգեայ,	5	22

0	Յ Ո Ւ Ն Ո Ւ Ա Ր	Ն	Լ
	Աղիտանի և երկուց ներքինեացն:		
	⊕ Վերջ. քո. լս. 23 ժ. 35ր.		
24	Գշ. աղ. պահք:	6	23
25	Եշ. բձ. Ս. եղինէոսի, Մակարիոսի Վաղերիոսի Կանդիտոսի և Ահիւ- ղատայ:	7	24
26	Ուր. բղ. պահք:	8	25
27	Ձր. զձ. Ս. Հայրապետացն Աթա- նասի, Կիւրղի և Դրիգորի աստ- ածաբանին:	9	26
28	✠ Կիր. զկ. Դ. զկնի ծննդեան Հարսամիի:	10	27
29	Բշ. զձ. Ս. Կիպրիանոսի և Կոստանայ 45 վկայիցն և ո. Կոստանայ Յուստիանեայ, Եւփիմեայ և Քլըր իստինեայ:	11	28
30	Դշ. զկ. Ս. Աթանաղինեայ և Կիւ- տասն աշակերտ. և հինգ վկայից.	12	29
31	Դշ. աձ. պահք:	13	30
	⊕ Ծն. լս. 8 ժ. 46 ր. Եռնուտի 1-ից մինչեւ այսօր օրն առեալաքել է 1 ժ. 52 ր.		

0	Փ Ե Տ Ր Ո Ւ Ա Ր	Ն	Լ
	28 ՕՐ		
1	Եշ. աղ. Ս. Նախահարցն Աղամայ. Արէլի, Սեթայ, Ենովսայ, Ենովք. Նոյի. Մելիքսեղեկի, Աբրահամու, Իսահակայ, Յակոբայ, Յովսեփայ, Մովսիսի, Ահարոնի, Եղիազարու, Յեսուայ, Սամուէլի, Սամսոնի, Յեփթայեայ, Բաբելայ, Դէղէօնի և այլոց ո. Նախահարցն:	14	1
2	Ուր. բձ. պահք:	15	2
	✠ Ո. Տեսարկնդառաջ:		
3	Ձր. բղ. Ս. Որդոց և թոռանց Ս. Դրիգորի Լուսուրչին, Արիստա- կէսի, Վրթանէսի, Յուսկանն, Դրի- գորիսի և Դանիէլի:	16	3
4	✠ Կիր. զձ. Դ. զկնի ծննդ. Հար- սամիի:	17	4

0	Փ Ե Տ Ր Ո Ւ Ը Ր	Ն	Լ
5	ԲՇ. զկ. Ս. Մակարայեցւոյն եղի- տղարու քահանային, Չամուռնեայ և 7 որդւոց նորին:	18	5
6	ԳՇ. զձ. Ս. Կրկոտառան մարգա- րէիցն՝ Ովսեայ, Ամսթայ, Մի- քեայ, Յովելայ, Արդիու, Նաու- մայ, Ամբակումայ, Յովհաննու, Սո- փոնեայ, Անդիայ, Զարարիայ և Մաղաքեայ:	19	6
	☉ Ի Զուկն:		
7	ԳՇ. զկ. պահք: Օր իջանիւյ ջե- մն. քեան աւելու յոյս:	20	7
	☽ Առ. քռ. լս. 17 ժ. 57 ր.		
8	ԵՇ. աձ. Ս. Սոփիայ և Կրից զըս- տերացն Պիտոսի ելպիսի և Ա. ղապի:	21	8
9	Ուր. աղ. պահք:	22	9
10	Ճր. զձ. Թագէսսի տաքիւլոյն և Սանդիտայ կուսին:	23	10
11	Կ Կիր ըկ. Ե. զկնի ծննդ Բաւի- կենդանդան տուջուսի պան:	24	11

0	Փ Ե Տ Ր Ո Ւ Ը Ր	Ն	Լ
12	ԲՇ. զձ. ա. օր տաճ. պահոց:	25	12
13	ԳՇ. զկ. ք. օր տաճ. պահոց:	26	13
14	Կ ԳՇ. զձ. զ. օր տաճ. պահոց. Տեառնքնդաւաք: Օր իջանի- ւյ ջերմութեան աւելու ի ջուր:	27	14
15	ԵՇ. զկ. զ. օր տաճ. պահոց:	28	15
	☉ Լր. լս. 3 ժ. 8 ր.		
16	Ուր. աձ. Կ. օր տաճաւորի պահ. Յիշատակ Յովհաննու Մար- գարէին:	1	16
17	Ճր. աղ. Ս. Սարգսի զօրավարին և որդւոց նորա Մարտիրոսին և Հռիփառասան զինուորացն:	2	17
18	Կ Կիր. ըձ. Զ. զկնի ծննդ. Հուր- սանի:	3	18
19	ԲՇ. ըկ. Ս. Ասովմանց զօրավ.	4	19
20	ԳՇ. զձ. Ս. Սուքասեանց վկայիցն:	5	20
21	ԳՇ. զկ. պահք: Օր իջանիւյ ջե- մութեան աւելու ի հող:	6	21
22	ԵՇ. զձ. Ս. Ոսկեանց քահանայիցն	7	22
	☾ Ղերջ. քռ. լս. 12 ժ. 19 ր.		

0	Փ Ե Տ Ր Ո Ւ Ը Ր	Ն	Լ
23	Ուր. դկ. պահք:	8	23
24	Ձր. աձ. Ս. Սահակայ Պարթևի հայրապետին մերսոյ:	9	24
25	Ճ. Կիր. աղ. է. զկնի ծննդ.: Հաւասանիք:	10	25
	Սկիզբն ցրսոյն պառաւանց, որ սկսւ. 7 ցերեկ եւ 8 զիշեր:		
26	Բշ. բձ. Ս. Մարկոսի եպիս. Պիո- նի քհնին. Կիրդի և Բենիամինի սարկաւազայն և ս. վկայիցն Ար- դմանի, Որմզդանայ և Սայինի:	11	26
27	Գշ. բկ. Ս. Ղևոնդեանց քա- հանայիցն:	12	27
28	Գշ. դձ. պահք: Նախատօնակ:	13	28
	Փետրուարի 1-ից մինչեւ ապրո- ւորն աւելացել է 2 ժ. 7 ր.		
			

0	Մ Ա Ր Տ	Ն	Լ
	31 ժր		
1	Էշ. դկ. Ս Վարդանաց զօ- րավարացն մերսոյ 1036 վկայիցն սրբ կատարեցան ի մեծ պատե- րագմին: Յիշատակ մեռելոց: Տօն Ազգային:	14	29
2	Ուր. դձ. պահք: Ճ. Ռ. Բարեկենդան հօթնեակի:	15	4
	☼ Ծն. յո. 21 ժ. 30 ր.		
3	Ձր. դկ. Կ. Պօլսոյ ս. Ժողովոյն 150 հայրապետացն: Երեկոյեան սեղանք ծածկւում է վարազ յը. Ճ. Ռ. Բարեկենդան հօթնեակի: Վերջ ցրսոյն պառաւանց:	16	2
4	Ճ. Կիր. դկ. Բուն-բաւելեկան:	17	3

0	Մ Ա Ր Տ	Կ	Լ
5	Բշ. աձ. օր մեծի պահ:	18	4
6	Գշ. աղ. ր. օր մեծի պահ:	19	5
7	Դշ. րձ. դ. օր մեծի պահ:	20	6
	Վերջ 50 տարց Բ. մասին մեր.		
8	Եշ. րկ. դ. օր մեծի պահ:	21	7
	Ս Առ. քա լս. 6 ժ. 41 ր.		
9	Ուր. դձ. և. օր մեծի պահ:	22	8
	Գաղմաղմա՛ս եւ հաւարակած, գերեկ ու զիւեր հաւատար եմ: Յերեմի սկսում է երկարիլ եւ զիւերը կարհամար:		
	⊗ Ի Խոյն		
10	Զր. զկ. Յ. ԿՈՒՆՊՈՒՄԻ զօրավա- րին:	23	9
11	Ճ Կիր. դձ. Բ. Քառասորդա- կան պահոյ:	24	10
12	Բշ. զկ. ր. օր մեծի պահ:	25	11
13	Գշ. աձ. թ. օր մեծի պահ:	26	12
14	Դշ. աղ. ժ. օր մեծի պահ:	27	13
15	Եշ. րձ. ժա. օր մեծի պահ:	28	14
16	Ուր. րկ. ժր. օր մեծի պահ:	29	15

0	Մ Ա Ր Տ	Կ	Լ
	⊙ Լր. լս. 15 ժ. 15.		
17	Զր. դձ. Ս. Կիրքի, Կրուսաղեմայ հայրապետին և միւս Կիրքի կպ և մօրն նորա Աննայի և ո. Յով- հաննու Օձնեցոյն, Յովհաննու Որոտնեցոյն և Գրիգորի Տաթե- ւացոյն:	30	16
18	Ճ Կիր. զկ. Գ. Քառասն. պահ Անառակին:	31	17
19	Բշ. դձ. ժև. օր մեծի պահ:	1	18
20	Գշ. զկ. ժդ. օր մեծի պահ:	2	19
21	Դշ. աձ. ժէ. օր մեծի պահ:	3	20
22	Եշ. աղ. ժը. օր մեծի պահ:	4	21
23	Ուր. րձ. ժթ. օր մեծի պահ: նա- խառօնակ: Բացում է սեղանի վարագոյրը:	5	22
	Ճ Վերջ. քա լս. 0 ժ. 26 ր.		
24	Ճ Զր. րկ. Յ. Գրիգորի Լու- սաւաջին մերոյ մօլին ի վի- րապն:	6	23

0

Մ Ա Ր Տ

Ն Լ

25 ✠ Կիր. դձ. Գ. զկնի Քառաս. 7 24

պահ. Տնտեսին:

✠ Յ և Ռ. Աւետումն ա. Աստ.
ուածածնի:

26 Բշ. զկ. իր. օր մեծի պահ: 8 25

27 Գշ. դձ իգ. օր մեծի պահ: 9 26

28 Գշ. զկ. իգ օր մեծի պահ: 10 27

29 Եշ. աձ. իգ. օր մեծի պահ: 11 28

30 Ուր. աղ. իլ. օր մեծի պահ: 12 29

☉ ծն. լս. 9 ժ. 37 ր.

31 Զբ. բձ. Ս. մանկանցն քառաս- 13 1
նից, որք ի Սերաստիա կատա-
րեցան:Մարտի 1-ից մինչև ալոր
օրն աւելացել է 2 ժ. 10 ր.

0

Ա Պ Ր Ի Լ

30 ՅՐ

1 ✠ Կիր. ըկ. Ե. զկնի Քառաս. 14 2
նորդական պահ: Գաւառորին:

2 Բշ. դձ. իթ. օր մեծի պահ: 15 3

3 Գշ. զկ. իթ. օր մեծի պահ: 16 4

4 Գշ. դձ. լ. օր մեծի պահ: 17 5

5 Եշ. զկ. լա. օր մեծի պահ: 18 6

6 Ուր. աձ. լր. օր մեծի պահ: 19 7
նախատօնով:7 ✠ Զբ. աղ. Աւետումն ա. Աստ. 20 8
ուածածնի:

☉ Աս. քա. լս. 18 ժ. 48 ր.

8 ✠ Կիր. բձ. Զ. Քառասնորդա- 21 9
կան պահ. Գալստեան

☉ Ի Յուլին:

0	Ա Պ Ր Ի Լ	Ն Լ
9	ԲՆ. րկ. լղ. օր մեծի պահ:	22 10
10	ԳՆ. դձ. լէ. օր մեծի պահ:	23 11
11	ԴՆ. գկ. լը օր մեծի պահ:	24 12
12	ԵՆ. դձ. լթ. օր մեծի պահ:	25 13
13	Ուր. գկ. լս. օր մեծի պահ:	26 14
14	Ձր. աձ. Յիշատակ յարութեան Ղազարու: Բաշուս է սեպանի վարագայր:	27 15
⊙ Լր լս 3 ժ. 9 ր.		
15	✠ Կիր. տկ. Ծաղկազարդ: Երեկոյեան դռնաբացէի:	28 16
16	Աւ. ԲՆ. րձ. պահը:	29 17
17	Աւ. ԳՆ. րկ. պահը: Յիշատակ տառն կուսանաց:	30 18
18	Աւ. ԴՆ. դձ. պահը:	1 19
19	✠ Աւ. ԵՆ. գկ. Յիշատակ Ոսեա- լուայի:	2 20
20	✠ Աւ. Ուր. դձ. պահը: Յիշա- տակ Չարչարանաց եւ Խա- չկաթեան Տիառն մերոյ	3 21

0	Ա Պ Ր Ի Լ	Ն Լ
Յիշատի Բրիստի: Նախա- տօնակ:		
21	✠ Աւ. Ձր. գկ. Ճրագալոյց Ջատիկի: Նախապատեմակ. նախա- տիր:	4 22
⊕ Վերջ. րո. լս. 12 ժ. 20 ր.		
22	✠ Կիր. աձ. Ջաւիկ: Ուտիք է անմիջաց մինչև Համբարձումն:	5 23
23	✠ ԲՆ. տկ. ր. օր Ջատիկի: Յի- շատակ մեռելաց: ✠ Յ ե Ռ. ո. Գեորգ:	6 24
24	✠ ԳՆ. րձ. գ. օր Ջատիկի:	7 25
25	ԴՆ. րկ. գ. օր Ջատիկի:	8 26
26	ԵՆ. դձ. հ. օր Ջատիկի:	9 27
27	Ուր. գկ. գ. օր Ջատիկի:	10 28
28	Ձր. դձ. Լ. օր Ջատիկի: Յիշա- տակ զվարտման ո. Յովնանու Մկրտչին:	11 29
⊕ Ծն. լս. 21 ժ. 31 ր.		

22 10

34 24 55

0

Ա Պ Ր Ի Լ

Ն Լ

29 ✠ Կիր. զկ. Նոր կիրակէ: 12 1
(Կրկնապատիկ)

30 Բշ. աձ. Թ. օր Զատիկի: 13 2

Ապրիլի 1-ից մինչեւ այսօր
օրն աւելացել է 2 ժ. 4 ր.

0

Մ Ա Յ Ի Ս

31 0ր

1 Դշ. աղ. ժ. օր Յին.:	14	3
2 Դշ. րձ. ժա. օր Յին.:	15	4
3 Եշ. րկ. ժր. օր Յին.:	16	5
4 Ուր. դձ. ժզ. օր Յին.:	17	6
5 Ըր. զկ. ժզ. օր Յին.	18	7
6 ✠ Կիր. դձ. Դ: Կիր. Աշխարհա- մատ. Կիրակէ (Կանաչ Կիրակէ):	19	8

Յ Առ. քս լս. 6 ժ. 42 ր.

7 Բշ. զկ. ժզ. օր Յին.:	20	9
8 Դշ. աձ. ժէ. օր Յին.:	21	10
9 Դշ. աղ. ժր. օր Յին.:	22	11

☉ յերկաւորն:

✠ Ռ. Դարձ նշխարաց Նիկո-
ղայոսի սմանչեւազոժ հայրապետ.:

0	Մ Ը Յ Ի Ս	Ն	Լ
10	ԵՂ. քձ. յթ օր Յինն:	23	12
11	Ուր. քկ. ի. օր Յինն:	24	13
12	Ձր. դձ. իւ. օր Յինն:	25	14
13	Ճ. Կիր. գկ. (Կարմիր Կիրաւ- իլ):	26	15
☉ Լր. լս 15 ժ. 53 ր.			
14	ԲՂ. դձ. իկ. օր Յինն:	27	16
15	ԴՂ. գկ. իկ. օր Յինն:	28	17
16	ԴՂ. աձ. իե. օր Յինն:	29	18
17	ԵՂ. աղ. իկ. օր Յինն:	30	19
18	Ուր. քձ. իէ. օր Յինն:	31	20
19	ՁՂ. քկ. իը. օր Յինն:	1	21
20	Ճ. Կիր. դձ. Տօն երեմանս ս. Խաչի:	2	22
☾ Վերջ քա. լս. 1 ժ. 04 ր.:			
21	ԲՂ. գկ. ի. օր Յինն:	3	23
22	ԴՂ. դձ. լա. օր Յինն:	4	24
23	ԴՂ. գկ. լր. օր Յինն:	5	25
24	ԵՂ. աձ. լկ. օր Յինն:	6	26
25	Ուր. աղ. լլ. օր Յինն:	7	27

0	Մ Ը Յ Ի Ս	Ն	Լ
26	Ձր. քձ. լր. օր Յինն:	8	28
27	Ճ. Կիր. քկ. Զ. Կիր.	9	29
28	ԲՂ. դձ. լէ. օր Յինն:	10	1
☉ Տն. լս. 10 ժ. 15 ր.			
29	ԴՂ. գկ. լր. օր Յինն:	11	2
30	ԴՂ. դձ. լթ. օր Յինն:	12	3
31	ԵՂ. գկ. լս. օր Յինն: Համբար- ձումն Գրիսուսի:	13	4
Մայիսի 1-ից մինչեւ այսօր օրն ստեղծել է 1 ժ. 17 ր.			
			

0	Ն	Լ
Յ Ո Ի Ն Ի Ս 30 00		
1 Ուր. աձ. պաճք. խա. օր Յին.:	14	5
2 Զր. աղ. խր. օր Յին.:	15	6
3 Կ իր. րձ. Բ. Ծաղկաղարդ	16	7
4 Բշ. րկ. իդ. օր Յին.:	17	8
Ս Առ. քս. լս. 14 ժ. 26 ր.		
5 Գշ. դձ. խե. օր Յին.:	18	9
6 Գշ. դկ. խդ. օր Յին.:	19	10
7 Եշ. դձ. խէ. օր Յին.:	20	11
8 Ուր. դկ. խը. օր Յին.:	21	12
9 Զր. աձ. խթ. օր Յին.:	22	13
Ամսաւանամուտ եւ արեւադարձ խեցցեցնի: Յերեկն սկսում է կարհամալ եւ գիւեւր երկարիլ: ☉ Ի Խեցդեմինն:		

0	Յ Ո Ի Ն Ի Ս	Ն	Լ
10	Կ իր. աղ. Հօգեզարուս: (Պենդեկստէ): Բարեկենդան եղիական պանոց:	23	14
11	Բշ. րձ. ր. օր Հոգ. պաճք:	24	15
☉ Լր. լս. 8 ժ 37 ր.			
12	Գշ. րկ. դ. օր Հոգ. պաճք:	25	16
13	Գշ. դձ. դ. օր Հոգ. պաճք:	26	17
14	Եշ. դկ. Ե. օր Հոգ. պաճք:	27	18
15	Ուր. դձ. դ. օր Հոգ. պաճք:	28	19
16	Զր. դկ. է. օր Հոգ.	29	20
17	Կ իր. աձ. Ա. կիր. Յարու- թեան: Յիշատակ եղիայի մար- դարէին: Նախատօնակ: Առաջին պատկ: Հաւսանիլ:	30	21
18	Բշ. աղ. Ս. Կուսանացն Հոփոի- մեանց: Նախատօնակ:	1	22
19	Գշ. րձ. Ս. Կուսանացն Գայո- նեանց:	2	23
☉ Վերջ. քս. լս. 7 ժ. 48 ր.			

0	Յ Ո Ւ Ն Ի Ս	Ն	Լ
20	Գշ. լի պահք: Նախատօնակ:	3	24
21	Եշ. զձ. Ս. Յովնանու Կարապետին և Աթանաղինեայ եպիսկոպոսին:	4	25
22	Ուր. զի. պահք: Նախատօնակ:	5	26
23	Ք. Շր. զձ. Ք. «Երիզարի» Լուսուարչին մերոյ ելն ի վերապէն	6	27
24	Ք. Գիր. զի. Բ. զինի՞նչոք. Տօն կարսուղիէ ա. Էջմիածնի: (Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներում կատարուած է հանդէս) Հարսանիք:	7	28
25	Բշ. տձ. Ս. մանկանցն Բեթղէնէմի. Աղակիտի վկային, Մովկիմայ քահանային և Կոտրաարիսի զինաւորին:	8	29
26	Գշ. աղ. Ս. Կուսանացն Նունեայ և Մանիայ:	9	30
	☉ Ծն. լու. 16 ժ. 59 ր.		
27	Գշ. րձ. պահք:	10	1

0	Յ Ո Ւ Ն Ի Ս	Ն	Լ
28	Եշ. լի. Ս. իշխանացն Սահակայ և Յովսէփայ և վկայիցն Սարգսի և Բագոսի:	11	2
29	Ուր. զձ. պահք: Ք. Ռ. Առաքելացն Պետրոսի եւ Պօղոսի:	12	3
30	Շր. զի. Ս. Ներսիսի մեծի հայրապետին մերոյ և Խաղայ եպիսկոպոսին:	13	4
Յունիսի 1-ից մինչեւ այսօր րբ պակասել է 1 ժ. 24 ր.			
			

0		Ն	Լ
	Յ Ո Ի Լ Ի Ս		
	31 ՅՐ		
1	Ճ. Կիր. դձ. Գ. զկնի հոգ. Բա- րեկենդան Ս Լուսաւորչի պահ :	14	5
2	Բշ. զկ. պահք: Ս. Եպիփանի կիսլրացւոյն, Բաբելայ հայրապե- տին և աշակերտաց նորին:	15	6
3	Գշ. աձ. պահք: Ս. Կոստանդիա- նոսի թագաւորին և մօրն նորա Հեղինեայ:	16	7
4	Գշ. տկ. պահք:	17	8
	Յ Առ. քա լս. 2 ժ. 10		
5	Եշ. րձ. պահք. Ս. Թէոփիտոնի դա- ղատացւոյն, Թալիլեայ բժշկին և Կօթն կուտանայն, որք յԱնկիւ- րեայ կատարեցան:	18	9

0	Յ Ո Ի Լ Ի Ս	Ն	Լ
6	Ուր. րկ. պահք: Նախատօնակ:	19	10
7	Ճ. ըր. դձ. Գիւտ նշխարաց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ:	20	11
8	Ճ. Կիր. զկ. Գ. զկնի հոգ. հար սանիր:	21	12
9	Բշ. դձ. Ս. զկայիցն Անտօնիոսի, Թէոփիլոսի, Ընիքատոսի և Փօտի- նոսի:	22	13
10	Գշ. զկ. Ս. Գանիէլի մարգարէին և երկի մանկանցն՝ Սեղրաքայ, Միստրայ և Արեղնագովի:	23	14
11	Գշ. դձ. պահք: Նախատօնակ: ☉ ՅԱռիւծն:	24	15
	☉ Լք. լս. 10 ժ 21 ր.		
12	Եշ. տկ. Ս. Թարգմանչայն մերոյ Սահակայ և Մեսրոպայ:	25	16
13	Ուր. րձ. պահք:	26	17
14	Ձր. րկ. Ս. Տրդատայ թագաւորին մերոյ, Աշխէն աիկնօջն և Խոս- րովիկիստոյն: Նախատօնակ.	27	18

0	Յ ՈՒ Լ Ի Ս	Ե Լ
15	✠ Կիր. զձ. Ե. զկնի Հոգ: Գրեա տիսյ ս. Աստուածածնի: Հարա- նիր:	28 19
16	Բշ. զկ. Ս. Կալիսարատասի և վկայիցն և Ղուկկիանոսի քհն:	29 20
17	Գշ. զձ. Ս. Զաքարեայ մարգարէին:	30 21
18	Գշ. զկ. պահր:	31 22
€ վերջ. քս. լս. 20 ժ. 32 ր.		
19	Եշ. աձ. Ս. Եղիսէի մարգարէին:	1 23
20	Ուր. աղ. պահր:	2 24
21	Զք. րձ. Ս. Երկոսասանից առա քելոցն քրիստոսի և Պօղոսի և բեքատասան առաքելոցն:	3 25
22	✠ Կիր. րկ. Զ. զկնի Հոգ. Բա- րեկենդան Վարդավառի պահոց:	4 26
23	Բշ. զձ. ա. օր Վարդ. պահ:	5 27
24	Գշ. զկ. ր. օր Վարդ. պահ:	6 28
25	Գշ. զձ. գ. օր Վարդ. պահ:	7 29
26	Եշ. զկ. գ. օր Վարդ. պահ:	8
Ⓢ ծն. լս. 5 ժ. 43 ր.		

0	Յ ՈՒ Լ Ի Ս	Ե Լ
27	Ուր. աձ. Ե. օր Վարդ. պահ:	9 2
28	Ըք. աղ. Յիշատակ հնոյ և աօն նորոյս ս. Եկեղեցւոյ: Նաւակա- տիր:	10 3
29	✠ Կիր. րձ. Եւրդաւառ: (Միջոց ստիրք մէկ շաբաթ է):	11 4
30	✠ Բշ. րկ. ր. օր Վարդ: Յիշա- տակ մեակոց:	12 5
31	Գշ. զձ. գ. օր Վարդ:	13 6
Յուլիսի 1-ից մինչեւ պուօր օրը պոկտսեկ 1 ժ. 47 ր.		
		

0	Ն	Լ
Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս 31 ՕՐ		
1	ԳՂ. զԿ. պահք:	14 7
2	ԵՂ. զՃ. Ս. Եսայիայ մարգարէին:	15 8
Ս Ես. քս. Լս. 14 Ժ. 54 ք.		
3	Ուր. զԿ. պահք:	16 9
4	Ձր. աձ. Եփեսոսի ս. Ժողովոյն և 200 հայրապետացն:	17 10
5	Ռ. Գիր. աղ. Բ. զԿնի Վարդ. Հար- սանիք: Բաբելոնցուն ու Աս- սուրացուն պահք:	18 11
6	ԲՂ. րձ. ա. օր Աստուածածնի պահք: Յ. և Ռ. Վարդապետ:	19 12
7	ԳՂ. րԿ. ք. օր Աստուածածնի պահք:	20 13
8	ԳՂ. զՃ. զ. օր Աստուածածնի	21 14

0	Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս	Ն	Լ
պահք:			
9	ԵՂ. զԿ. զ. օր Աստուածածնի պահք:	22	15
⊙ Լք. Լս. 0 Ժ. 5 ք.			
10	Ուր. զՃ. և. օր Աստուածածնի պահք:	23	16
11	Ձր. զԿ. Տօն Ձոզակաթի Ս. Էջմի- ածնի, ըստ տեղեան ս. Գրիգո- րի Լուսաւորչին մերոյ: Նախա- տօնակ: Նաւահատիք: Ըստ մեր տօնարի Նաւասարդ և տարեմութ (4399) ⊙ Ի Վոյսն:	24	17
12	Ռ. Գիր. աձ. Վերափախումն ս. Աստուածածնի: (Ինն օր Նախատօնակ): Կատարում է խաղողի օրհնութիւն: Միջոց ա- տիքը 4 շաբաթ է:	25	18
13	Ռ. ԲՂ. աղ. ք. օր Վերափ. Յի- շատակ մեծիւոյ:	26	19

0	Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս	Ն	Լ
14	Գշ. րձ. դ. օր Վերափ.	27	20
15	Գշ. րկ. դ. օր Վերափ. ✠ Յ. եւ Ռ. Վերափոխումն ա. Աստուածածնի:	28	21
16	Եշ. դձ. հ. օր Վերափ. ☾ Վերջ. քա. լս. 9 ժ. 16 ր.	29	22
17	Ուր. գկ. գ. օր Վերափ.	30	23
18	Ձր. դձ. է. օր Վերափ.	31	24
19	✠ Կիր. դկ. ք. օր Վերափ.	1	25
20	Բշ. աձ. թ. օր Վերափ.	2	26
21	Գշ. աղ. Ս. Յովակիմայի և Ան- նայի ծնողաց ա. Առաւածածնի և կանանցն Իւզարերից:	3	27
22	Գշ. րձ. պահք:	4	28
23	Եշ. րկ. Ս. Երեմիայ մարգարէին: ☉ Ծն. լս. 18 ժ. 27 ր.	5	29
24	Ուր. դձ. պահք:	6	1
25	Ձր. գկ. Ս. Առաքելացն Թովմայի Յակոբայի և Չմաւոնի:	7	2

0	Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս	Ն	Լ
26	✠ Կիր. դձ. Գ. զկնի Վերափ. Գիւս զոսւոյ ա. Աստուածածնի: Հարսանիք:	8	3
27	Բշ. գկ. Ս. Ստեփաննոսի Ուլնե- ցոյն և ս. վկայիցն՝ Գահարինե- այ Ծամիզէսի, Տաքիկոսի և Ռա- զիկոսի:	9	4
28	Գշ. աձ. Ս. Մարգարէիցն Եղեկիէ- լի, Եղրի, Զաքարիայի հօրն Յով- հաննու Մկրտչին:	10	5
29	Գշ. աղ. պահք: ✠ Ռ. Գլխասումն Յովնաննու Կարապետին:	11	6
30	Եշ. րձ. Ս. Յովհաննու Կարապե- տին և Յորայ արղարոյն:	12	7
31	Ուր. րկ. պահք. ☽ Աս. քա. լս. 3 ժ 38 ր. Օգոստոսի 1-ից մինչեւ այսօր օրը կարնացել է 2 ժ. 18 ր.	13	8

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

30 00

- 1 Ջր. դձ. Նիկիոյ ս. ժողովոյն և 14 9
318 հայրապետացն:
- 2 Գ. Կիր. զկ. Դ. զկնի Վերափ: 15 10
- 3 Բշ. դձ. Անգլիէի զօրավարին և 16 11
բանակի նորին, Կալինիկոսի և
Դոմետրեայ վկայիցն:
- 4 Գշ. զկ. Ս. Աղբիւնոսի և կնոջ 17 12
նորա Անատոլայ, Թէոփորոսի և
Ելիթիւրոսի վկայիցն:
- 5 Դշ. աձ. պահք: 18 13
- 6 Եշ. ըկ. Ս. Արքահամու, Խորենայ 19 14
և անարծաթ բժշկացն Կալմայի
և Դամիանոսի և Անտուածատրոյ
վկայիցն: Նախատօնակ:
- 7 Ուր. բձ. պահք: 20 15

⊙ Լր. լս. 12 ժ. 49 ր.

- 8 Գ. Ջր. ըկ. Տօն ծննդեան ս. 21 16
Սասունաձորի Ի յԱննայէ:
Եւս Յ. և Ռ.
- 9 Գ. Կիր. զձ. Ե զկնի Վերափ. 22 17
Բարեկենդան ս. Խաչի պանոց:
- 10 Բշ. զկ. պահք: 23 18
- 11 Դշ. դձ. պահք: 24 19
Աննամամուս Եւ հասարակած,
զերեկ ու զիւր հաւասար Եւ:
Յերեկն սկսում է կարհանալ Եւ
զիւր Երկարիլ:
- ⊙ Ի Կշիւն:
- 12 Դշ. զկ. պահք: 25 20
- 13 Եշ. աձ. պահք: 26 21
- 14 Ուր. աղ. պահք: 27 22
Գ. Յ. Եւ Ռ. Խաչիւրոց:
- ⊕ Վերջ. քո. լս. 22 ժ. 0 ր.
- 15 Ջր. բձ. Տօն Սրբոյ Եկեղեցւոյ Ի 28 23

0	Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
	հաւակաւորս ս. Խաչի: Նաւակա- տիր:		
16	✠ Կիր. բկ. Խաչիկերաց:	29	24
17	✠ Բշ. դձ. Տօն Խաչի: Յիշա- տակ մեռելոց:	30	25
18	Դշ. տկ. Տօն Խաչի:	1	26
19	Դշ. դձ. պահք:	2	27
20	Եշ. դկ. Տօն եկեղեցւոյ:	3	28
21	Ուր. տձ. պահք:	4	29
22	Ձր. տկ. Տօն եկեղեցւոյ:	5	30
	⊕ Ծն. լս. 31 ժ. 11 ր.		
23	✠ Կիր. բձ. Բ. զկնի ս. Խաչի: Բարեկենդան Վարդապայ Խաչի:	6	1
24	Բշ. բկ. պահք: Ս. Մամառայ, Փիլէքաթմանի և Սիմէօնի Սիւնա- կեցին:	7	2
25	Դշ. դձ. Ս. Կուսանացն Փեփրո- նկայ, Մարիանկայ և Չաշանայ գոսակրն մեծին Վարդանայ:	8	3
26	Դշ. դկ. պահք:	9	4

0	Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
	✠ Ռ. Յովն. Աւետարանչին:		
27	Եշ. դձ. Ս. Հայրապետացն Բա- րդամու, Անթիմոսի և Երանոսի:	10	5
28	Ուր. դկ. պահք:	11	6
29	Ձր. տձ. Ս. Գէորգայ գորավորին, Ազակասի և Ռամանասի երգեցու- ղին:	12	7
	⊕ Առ. րս. լս. 16 ժ. 22 ր.		
30	✠ Կիր. տկ. Գ. զկնի Ս. Խաչի: Տօն Վարդապայ ս. Խաչի: Հարսանիմ: (Միջոց տալիք 7 շաբաթ է): Ժ.Գ. Տարեդարձ օծման Տ. Տ. Վարդապայ Վեհափառ կարգիկա- սի Ամենայն Հայոց: Սեպտեմբերի 1-ից մինչև աշուր օրը պահանջ է 2 ժ. 19 ր.	13	8

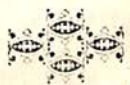
0	Ն	Լ
	Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	
	31 ՕՐ	
1	ԲՇ. քձ. Ս. Դաւթի դնեցոյն և ս. վկայիցն Ղամբէասի և Ղամբէ- ուհւոյն:	14 9
	✠ Ռ. պաշտպանութիւն ս. Աս- տուածածնի:	
2	ԴՇ. քկ. Ս. Եւստաթէոսի և կնոջ նորա Թէոփիստեայ և երկուց որդւոցն և ս. կուսանացն Երմո- նեայ և Նեքտարինեայ:	15 10
3	ԴՇ. գձ. պահք:	16 11
4	ԵՇ. գկ. Ս. Իշխանացն Սահակայ և Համազասպայ:	17 12
5	Ձ Ուր. գձ. պահք:	18 13
6	Ձք. գկ. Ս. Եօթնասուն երկու աշակերտացն Քրիստոսի:	19 14

0	Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
7	✠ Կիր. աձ. Դ. զկնի ս. Խաշի: Հարսանիք:	20	15
	☉ Լք. լս. 1 ժ. 33 ր.		
8	ԲՇ. աղ. Ս. Փսկասու հայրտակ- աին և Երանոսի հեռակոյն առա- քելոցն:	21	16
9	ԴՇ. քձ. Ս. Կուսանացն Թեկղի, Վառվառեայ և Պեղեղեայ:	22	17
10	ԴՇ. քկ. պահք:	23	18
11	ԵՇ. գձ. Ս. Պանդալիսնի բժշկին. Երմողեայ քահանային և Եպրաք- սեայ կուսին:	24	19
	☉ Ի Կարիճն:		
12	Ուր. գկ. պահք:	25	20
13	Ձք. գձ. Ս. Թարգմանչաց վար- դապետացն մերոց Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսիսի քերթողին, Դաւթի անյաղթ փրկիստիային, Գրիգորի նարեկացոյն և Ներսի- սի կլայեցոյն:	26	21

0	Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ե Լ
14	✠ Կիր. զկ. Ե. զկնի Խաչի: 27 22 Հարսանիք:	
	Ճ Վերջ. քո. լու. 10 ժ. 44 ր.	
15	Բշ. աձ Գիւտ նշխարաց ո. Գը- 28 23 րիզորիսի Աղսւանից կաթաղիկո- սի և ո. հարցն թաթիւյ, Վարս- սի, Թումասու, Անտօնի, Կրօնի- ղեայ և Լօթն խոտածարակացն, որք յիննականայ վանսն կատա- րեցան:	
16	Գշ. աղ. Ս. տոարիւոյն Անանիա- 29 24 յի, Մատթէի, Բառնարայ, Փի- լիպոսի, Յովհաննու, Ջիզայի և Սիւղիանոսի:	
17	Գշ. բձ. պահք: 30 25	
18	Եշ. բկ. Ս. Դիոնիսիոսի արխաղա- 31 26 զացւոյն և տոարիւոյն Տիմօթէ- ոսի և Տիաոսի:	
19	Ուր. զձ. պահք: 1 27	
20	Ձր. գկ. Ս. Աւետարանչայն Մատ- 2 28	

0	Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ե Լ
	թէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու և Յովհաննու:	
21	✠ Կիր. զձ. Զ. զկնի ո. Խաչի: 3 29 Հարսանիք:	
	Ճ Ծն. լու. 19 ժ. 55 ր.	
22	Բշ. զկ. Ս. Ղունկիրանոսի հայրա- 4 1 պետին, որ հաւատաց ի խաչե- լուծիւն Քրիստոսի. Յովսեփայ առաւածաճօրն, Յովսեփայ ա- րեմաթացւոյն և բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու և քերքնչո- րա Մարթայի և Մարիամու: ✠ Յ. և Թ. Հաւագործ պաւ- կերին Ղազանու:	
23	Գշ. աձ. Ս Թէոգիտանի քահանա- 5 2 յին, Զինանի զինաւորին, Մակա- րայ, Եղսիւեայ և Ռամելայ: Գշ. աղ. պահք:	
24	Եշ. բձ. Ս. Խարիթեանցն և ո. գկ. 6 3	
25	Արեմայ, Քրիստափորի և Լըկույ 7 4 կանանցն Կալինիկեայ Ակիլինիայ	

0	Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
26	Ուր. րկ. պահք:	8	5
27	Թր. գձ. Ս. երկստասանից վար- դապետացն Ռէթէոսի, Գիւնէսիւ- սի, Սեղրեաբասի, Աթանասի, Կիւրղի երուսաղէմացւոյն, Եփրե- մի խուրին Ասորւոյ, Բարսղի կե- սաբացւոյն, Դրիգորի Նիւսաց- ւոյն, Դրիգորի տասուածարանին, Եպիփանու Կիւրացւոյն, Յովհան- նու Ռսկերերանին և Կիւրղի Աղե- քանդրացւոյն:	9	6
28	✠ Կր. գկ. Է. գկնի ս. խաչի: 10 Պիւս Խաչ: Հաստանիլ:	10	7
29	Բշ. գձ. Ս. Անաստասոյ քահա- նային և Վարսոի, Թէոփորիակայ և որդւոց նորա և որք ընդ նմա կաաարեցան:	11	8
	Ս. Առ. քա. լս. 5 ժ. 06 ր.		
30	Դշ. գկ. Ս. Հիւրիբրեանց որք ի Սամուսատ կաաարեցան և ս.	12	9

0	Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
	Սեեսիանայի Սերաստացւոյն և Բարեկայ Տերսյն և 84 աշակեր- տաց նորին:	13	10
31	Դշ. աձ. պահք:		
	Հսկսեմբերի 1-ից մինչև ապ- րիլ 6-ը պակասել 1 2 ժ. 10 ր.		
			

0	Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
	30 0P		
1	ԵՂ. աղ. Ս. Յովհաննու սոկերի- րան հայրապետին:	14	11
2	Ուր. բձ պահք:	15	12
3	Ըր. բկ. Տօն ամենայն սրբոց հր- նաց և նորոց յայտից և անյայ- տից:	16	13
4	✠ Կիր. դձ. Ը. գինի ու. Խաչի:	17	14
	Հարստանի:		
5	ԲՂ. գկ. Ս. Ստեփաննոսի հումայ հայրապետին և քահանայիցն և սարկաւազացն և ժողովրդոցն:	18	15
	☉ Լր. լս. 14 ժ. 17 ր.		
6	ԳՂ. դձ. Ս. Ակրպոխմայ եպիս- կոպոսին, Յովսէփայ քահանային.	19	16

0	Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
	Այլթալայ սարկաւազին և Պղտ- տանի վկային:	20	17
7	ԳՂ. գկ. պահք:	21	18
8	ԵՂ. աձ. Ս. հայրապետացն Մեա- րափանոսի, Ալէքսանդրոսի և Պօ- ղոսի խոստովանողին և ու. նօ- տարացն Մարկիանոսի և Մար- տիրոսին:	22	19
9	Ուր. աղ. պահք: նախատօնակ:	23	20
10	Ըր. բձ. Ս. Հրեշտակաւազեացն Գաբրիէլի և Միքայէլի և ամե- նայն երկնային զօրացն:	24	21
	☉ Աղեղնաւորն:		
11	✠ Կիր. բկ. Թ. գինի ու. Խաչի:	25	22
	Հարստանի:		
12	ԲՂ. դձ. Ս. Մեկիտոսի անախրայ հայրապետին, Մինատայ եղիպ- տացւոյն և միւս Մեկիտոսի եպո. Բուրայ քահանային և ձինու սարկաւազին:	26	23
	☉ Վերջ. քո. լս. 23 ժ. 28 ր.		

0	Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
13	ԴՅ. զԿ. Ս. Դիմիտրեայ զկային և Բասիլիսկոսի քահանային:	26	23
14	ԴՅ. զԸ. պահք:	27	24
15	ԵՅ. զԿ. Ս. Գուրիտայ, Սամու- նասայ, Արիբայ սուրկաւագին, Ռամանոսի միայնակեցին, ման- կանն խոստովանողի և Հիսարս- սի զինաւորին:	28	25
16	Ուր. աձ. պահք:	29	26
17	Ըբ. աԿ. Ս. առաքելոցն Անդրէի և Փիլիպոսի:	30	27
18	Կ. Կիր. րձ. Ժ. զկնիս ս. Խաչի: Բաբելկենդան յիսմակի պանոց:	1	28
19	ԲՅ. րԿ. պահք:	2	29
20	ԴՅ. զԸ. պահք: Նախատօնակ:	3	30
	☩ Ծն. լս. 7 ժ. 11 ր.		
21	Կ. ԴՅ. զԿ. պահք: Ընծայումն ս. Սասաւածաձնի թաճարն: Եւս Յ. Էւ Ռ.	4	1
22	ԵՅ. զԸ. պահք:	5	2

0	Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
23	Ուր. զԿ. պահք:	6	3
24	Ըբ. աձ. Ս. Գրիգորի և Նիկողո- յոսի սրանշեկապորձ հայրապե- տացն և միւս Նիկողայոսի հայ- րապետին և Միլաոնայ եպիս:	7	4
25	Կ. Կիր. աԿ. Ա. Յիսնակի: Հաւ- սանքի:	8	5
26	ԲՅ. րձ. Կուսանացն Յուլիանոսի և Վասիլուհոյ:	9	6
27	ԴՅ. րԿ. Ս. Ղուկիանոսի քահա- նային, Տարազրոսի, Պրոպոսի, Անդրանիկոսի, Ռնեսիմոյ և ալոց աշակերտացն Պօղոսի:	10	7
28	ԴՅ. զԸ. պահք:	11	8
	☩ Առ. քա. լս. 16 ժ. 22 ր.		
29	ԵՅ. զԿ. Ս. Կղեմայ հայրապետին և Բաղարատայ Տառնմենայ եպիս:	12	9
30	Ուր. զԸ. պահք: Նախատօնակ: Նոյեմբերի 1-ից մինչեւ ալոս օրը պակասի է 1 ժ. 19 ր.	13	10

Գ Ե Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

31 09

1 Դ. Ջր. գկ. ս. Ըստբերայն և 14 11
առաջին լուսաւորչայն մերայ
ճեւարդանի և Եւստիւսի Եւստիւսի-
անի:

2 Դ. Կիր. աճ. Բ. Զիւնակի: Լուս- 15 12
անի:

3 Բշ. ագ. Ս. Գննարկութի եւրոպի- 16 13
ստին, Մերկեւիսի գինաւորին
Յակովկայ և Իրաւաւորայ:

4 Գշ. բճ. Ս. Երզարու նախաղկայ 17 14
և անդրանիկ թաղաւորին:

5 Գշ. բկ պահք: 18 15

⊙ Էր. լս. 1 ժ. 33 ր.

6 Եշ. Դճ. Ս. Հարցն եղիպաացոյ 19 16

Պօղոսի, Պօղայ, Մակարայ եւ-
գրի, Յօնանու գրնեցոյն, Յօ-
նանու կարճահասակին, Նեղ-
սի, Երսէնի, Սիսիանու Դանիէ-
լի, Սրապիօնի, Մակարիսի, Գի-
մէնի և այլոց ս. նախահարցն:

Դ. Զ. Է. Բ. Նիկողայոսի: սման-
շեւագործ հայապետին:

7 Ուր. գկ. պահք: 20 17

8 Ջր. գճ. Ս. Նիկողայոսի գմիւս 21 18
նախայոյ սրանշեւագործ հայա-
պետին: նախատօնակ:

9 Դ. Կիր. գկ. Դ. Զիւնակի: Երա- 22 19
րիւս և Մոսաւաժաժնի Ի
Ճանցալ:

Զմեռամուտ և արեւադարձ
Այծեղջեր: Յեւեկն սկսում է Է-
հարիլ և գիշերը կարճանալ:
Բարեկենդան ս. Յակոբի պա-
հու:

⊙ Եւր. եղջիւրն:

0	Գ Ե Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն Լ
10	ԲՇ. աձ պահք: Ս. Մինասայ, եր- մողինեայ և Գրարոսի և Կամաւոր աղքատացն Յովհաննու և Ալէք- սիանոսի:	23 20
11	ԳՇ. աղ. Ս. Կուռնէլիոսի հա- րիւրապետին և Չմաւոնի ազգա- կանին Քրիստոսի, որ խաչեցաւ յերուսաղէմ, Պողիկարպոսի հայ- րապետին Զմիւռնիոյ և վկայի- ցն որք յարեկո կատարեցան:	24 21
12	ԳՇ. բձ պահք: Ⲅ Վերջ. քռ. լս. 10 ժ. 44 ր.	25 22
13	ԵՇ. բկ. պահք: Ս. Եւոքրատիո- սի, Օգոհնաւիտի, Եւզինէոսի, Ովրեստէսի և Մարտարիտի:	26 23
14	Ուր. դձ. պահք: Նախատօնակ:	27 24
15	Չր. գկ. Ս. Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին, Մարուզէի ճղնա- ւորին և Միլիտոսի եպիսկոպոս.	28 25
16	✠ Կիր. դձ. Գ. Յիսնակի: Հուր- սանի:	29 26

0	Գ Ե Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն Լ
17	ԲՇ. գկ. Ս. Հայրապետացն Իղնա- տիտի, Աղղէի և Մարութայի և պիսկոպոսին:	30 27
18	ԳՇ. աձ. Ս. Թէոպոմպայ եպիսին. Թէոփնայ վկային և չորից գին- ւորացն Բաստի, Եւսիրի, Եւտի- ղի և Բասրիլղեայ:	31 28
19	ԳՇ. աղ. պահք: Ⲅ ծն. լս. 19 ժ. 55 ր.	1 29
20	ԵՇ. բձ. Ս. Կուտանացն Ինդոսի, Գոմնայի, Գղերիկոսի քահանա յին և երկուց բիւրօցն որք այ- րեցան յիկեղեցին Նիկամիդացուց:	2 1
21	Ուր. բկ. պահք:	3 2
22	Չր. դձ. Ս Բարսղի հայրապետին և եղբօր նորին Գրիգորի նիւոա- յւոյն, Սեղրեստրոսի Համայ հայ- րապետին, և Աբրայ եփրեմի խու- րին Ասորուց:	4 3
23	✠ Կիր. գկ. Է. Յիսն: Նախա-	5 4

0	Գ Ե Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
	տօնակ:		
24	ԲՇ. զձ. Ս Դավթի մարդաբէին և Յակովբայ առաքելայն: Նախա- տօնակ:	6	5
25	ԴՇ. զԿ Ս. Ստեփաննոսի նախա- զկային և առաջին մարտիրոսին: ✠ Զ. Ե. Բ. Ծնունդ Տեառն:	7	6
26	ԴՇ. աձ. պահք: Նախատօնակ: ✠ Զ. և Բ. Ր. օր ծննդեան:	8	7
27	ԵՇ աղ. Ս. առաքելայն Պետրո- սի և Պօղոսի: ✠ Զ. և Բ. զ. օր ծննդեան:	9	8
	Ս Ըս քո. լո. 5 ժ. 06 ր.		
28	Ուր. րձ. պահք:	10	9
29	Ձր. բկ. Ս. սրգուց Որոտման, Յակովբայ առաքելայն և Յովնան- նու աւետարանչին: Բարեկենդան Ծննդեան պանոց:	11	10
30	✠ Վր. զձ. Զ. Յիսն: Ր. օր ծննդ. պահ:	12	11

0	Գ Ե Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն	Լ
31	ԲՇ. զԿ. զ. օր ծննդեան պահ:	13	12
	Գեղեցիկների 1-ից մինչև այ- սօր օրն աւելացել է 0 ժ. 27 ր.		
			

Նկեղեցական ՏՈՆԵՐ

5, 6, 7, և 13, Յունուարի տօնք Ծննդեան և Անուանակոչութեան Քրիստոսի:

Յունուարի 15,—Անուանակոչութիւն Մկրտչի Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսի:

Փետրուարի 10—Ս. առաքելոյն Թադէոսի և Ս. Սանգլիսոյ կուսին:

Փետրուարի 14—Տեառնընդառաջ:

Մարտի 1—Ս. Վարդանանց զօրավարացի:

Մարտի 24—Մսւան 'ի Վիրապն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին:

Ապրիլի 7—Տօն Աւետման:

Յունիսի 23—Ելն ի Վիրապէն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին:

Յուլիսի 7—Գրեա նշխարաց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին:

Յուլիսի 12—Ս. Թարգմանչացի մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ:

Սեպտ. 8—Տօն Ծննդ. ս. Աստուածած:

Սեպտ. 26—Տարեգարձ Ս. Օծման Վեհ.

Մկրտչի Ա. Կաթողիկոսի:

Նոյ. 21—Ընծալումն Ս. Աստուածածնի:

Գեկտ. 1—Ս. առաքելոյն Թադէոսի և Բարդուղիմէոսի:

Գեկտ. 9—Տօն Յղութեան Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ:

Տօնական անուններ այբուբենի կարգով.

ՍՐՔԵՐԻ ՏՕՆԵՐ

Արղար	դ.	4	Ամովս	փ.	6
Արիդաս	փ.	6	Այլթալաս	ն.	6
Արղլմովհ	փ.	26	Անանիա	հ.	16
Արնթնադով	յլ.	10	Անաստաս	հ.	24
Արէլ	փ.	1	Անդէոս	փ.	6
Արիբաս	ն.	15	Անդրէոս	ս.	3
Արիսողոմ	յր.	16	Անթիմոս	ս.	27
Արքաճամ	փ.	1	Անիկոս	յլ.	9
Ադամ	փ.	1	Անտան	յն.	18
Ազգէ	դ.	17	Անտանիոս	յլ.	9
Ազովատոս	ս.	29	Ապիտան	յր.	23
Ազրիանոս	ս.	4	Առաքէլ	յր.	15
Աթանազիոէ	յր.	30	Աստուածատուր	ս.	7
Աթանաս	յր.	27	Ատոմ	փ.	19
Ալէքսիանոս	դ.	10	Արիստակէս	փ.	3
Ալէքսանդր	ն.	3	Արսէն	մտ.	1
Ակակիոս	յն.	25	Արտակ	մտ.	1
Ակեփոսիոս	ն.	6	Արտեմ	հ.	25
Ակիլդաս	յր.	25	Աւետիս	յր.	5
Աճաբան	փ.	1	Աւետիք	ապ.	7
Ամրակում	փ.	6	Բազարաս	ն.	29

Բարեխառ	հ. 30	Գրմիար	ս. 3
Բաղաս	յն. 8	Գրնիսիոս	հ. 18
Բաղգասար	յր. 5	Եղեկիէլ	օգ. 2
Բառնարաս	հ. 16	Եղբ	օգ. 28
Բասիլիկոս	ն. 13	Եղիա	յն. 17
Բարակ	յլ. 20	Եղիապար	փ. 5
Բարազամ	ս. 27	Եղիշէ	հ. 13
Բարթաղիմէս	դ. 1	Եղիսէ	յլ. 19
Բարսեղ	դ. 22	Ենոփ	փ. 1
Բենիամին	փ. 26	Ենոփք	փ. 1
Բուրա	ն. 12	Եպիփան	յլ. 2
Գարրիէլ	ն. 10	Եսայի	օգ. 2
Գալուստ	յն. 10	Երանոս	ս. 27
Գասպար	յր. 5	Երեմիա	օգ. 23
Գարեգին	փ. 9	Երմուղիմէս	դ. 10
Գէղէոն	փ. 1	Երմուղէս	հ. 11
Գենարիոս	դ. 2	Եւգէնիոս	յր. 25
Գէորգ	ս. 29	Եւսոբիոս	հ. 24
Գղերիկոս	դ. 22	Եւստրատիոս	դ. 13
Գորգիոս	յր. 22	Եփրեմ	հ. 27
Գուրիան	ն. 15	Եփթայէ	փ. 1
Գրարոս	դ. 10	Զարարիա	յլ. 17
Գրիգոր	յն. 23	Զենոն	հ. 23
Դրիգորիոս	յլ. 22	Թագլէս	դ. 1
Դամիանոս	ս. 7	Թաթմուլ	հ. 15
Դանիէլ	յլ. 10	Թալիլիէս	յլ. 5
Դաւիթ	դ. 24	Թէոփիլոս	յն. 15

Թէոփիլոս	յր. 20	Նիկիթիկոս	հ. 30
Թէոփորոս	մտ. 10	Նամայիակ	մտ. 1
Թէոփիմ	դ. 18	Ղազարոս	մտ. 14
Թովմաս	օգ. 25	Ղամբէս	հ. 1
Թէոփիլոս	յլ. 9	Ղենդ	փ. 27
Իգնատիոս	դ. 17	Ղուկաս	հ. 20
Իսահակ	յլ. 26	Ղունիկանոս	հ. 22
Իրաւափառ	դ. 2	Մակարէ	յր. 25
Խաղ	յն. 30	Մակար	հ. 23
Խաչատուր	ս. 16	Մաղարիտ	փ. 6
Խարրիթոս	հ. 20	Մամաս	ս. 25
Խորեն	մտ. 1	Մատթէ	հ. 16
Ծամբղէս	օգ. 27	Մատթէոս	հ. 20
Կալիստրատոս	յլ. 16	Մարգար	դ. 24
Կանգիանոս	յր. 25	Մարիկանոս	ն. 8
Կարապետ	յր. 15	Մարիոս	հ. 20
Կիլլերիանոս	յր. 29	Մարութայ	դ. 17
Կիրակոս	յր. 22	Մարութէ	դ. 15
Կիրիել	յր. 27	Մարտիրոս	ն. 8
Կղեմէս	ն. 29	Մարտիրոս	յր. 28
Կոստանիանոս	յն. 25	Մելիտոս	ն. 12
Կուլմա	ս. 6	Մելիքսէդէկ	փ. 1
Կոստանդիանոս	յլ. 3	Մելքոն	յր. 5
Կուսնէլիոս	դ. 11	Մեսրոպ	հ. 13
Համադաստ	հ. 4	Միաբոփանոս	ն. 8
Համարձսւմ	մտ. 31	Միկելիկոս	դ. 2
Հայրապետ	փ. 26	Մինոս	ն. 12

Միտար	11. 10	Պարսաժ	18
Միւսն	ն. 24	Պեարոս	դ. 26
Միքայէլ	ն. 10	Պիմէն	դ. 6
Մկրտիչ	11. 14	Պրոն	փ. 26
Մովկիւմա	11. 25	Պրոտան	ն. 6
Մովսէս	փ. 1	Պօզ	դ. 8
Յակովբ	դ. 15	Պօղիկարպոս	դ. 11
Յարութիւն	ապ. 21	Պօղիքոս	11. 22
Յեսու	փ. 1	Պօղոս	դ. 26
Յովբ	օդ. 31	Ռամանոս	ս. 29
Յովակիմ	օդ. 21	Ռամիլոս	ն. 23
Յովէլ	փ. 6	Ռատիկոս	օդ. 27
Յովնաննէս	11. 15	Ռափայէլ	ն. 10
Յովնան	փ. 16	Ռեթէոս	ն. 27
Յովսէփ	ն. 23	Ռամանոս	ն. 15
Յուսիկ	փ. 3	Սահակ	ն. 4
Նեղոս	դ. 6	Սամունաս	ն. 15
Ներսէ	մտ. 1	Սամուէլ	փ. 1
Ներսէս	11. 30	Սամոն	փ. 1
Նիկողայոս	դ. 8	Սայէն	փ. 26
Նոյ	փ. 1	Սարգիս	փ. 17
Շէն	ն. 12	Սեղբօք	11. 20
Շմաւան	օդ. 25	Սեղբօսարոս	դ. 22
Սնտրիբոս	11. 18	Սերովրէ	ն. 10
Սօկի Սոկան	փ. 22	Սէթ	փ. 1
Սփսէ	փ. 6	Սեհաբանոս	ն. 27
Սրմզդան	փ. 26	Սիմէօն	փ. 14

Սիսիւանոս	դ. 8	Տաճատ	փ. 24
Սուրբոս	փ. 20	Տարադրոս	ն. 27
Սովոնիա	փ. 6	Տիմոթէոս	ն. 18
Ստեփաննոս	դ. 25	Տիտոս	ն. 18
Սրապիան	դ. 6	Տրդատ	11. 14
Վահան	մտ. 1	Տրեփան	11. 8
Վաղերիոս	11. 25	Փիլիպպոս	ն. 16
Վարդան	մտ. 1	Քերովրէ	ն. 5
Վարոս	ն. 15	Քրիստափոր	ն. 25
Վլաս	11. 16	Օղսնտիոս	դ. 13
Վրթանէս	փ. 3		

ՍՐԲՈՒՆԵՆՑ ՏՕՆԵՐ

Ազատի	փ. 8	Եսիմէ	11. 29
Ակիւլինէ	ն. 25	Թեկղի	ն. 9
Աննա	օդ. 21	Ինզոս	դ. 20
Աշիւն	11. 14	Իւղարբ	օդ. 23
Բեթղէմ	11. 6	Խոսրովադուլա	11. 14
Գալանէ	11. 19	Վալինիկէ	ն. 25
Դոնդրինէ	օդ. 27	Վարդիա	11. 23
Դամնա	դ. 20	Հեղինէ	11. 3
Ելպիս	փ. 8	Հոսիսիմէ	11. 18
Եղիսարէթ	ս. 1	Դամրէսհի	ն. 1
Երմանիա	ն. 2	Մանէ	11. 26
Եղինէ	11. 25	Մարթա	ն. 22
Եւղարքսէ	ն. 11	Մարիամ	օդ. 12

Մարիանէ	ս. 25	Պետրոս	փ. 8
Յուլիանէ	ն. 26	Պեղեղիտ	հ. 9
Յուդիտա	յր. 22	Սանգուլտ	փ. 10
Յուստիանէ	յր. 29	Ստփիա	փ. 8
Նեքատունէ	հ. 2	Վառվառէ	հ. 9
Նունէ	յն. 26	Վասիլուհի	ն. 26
Ջամունէ	փ. 5	Փեփրոնէ	ս. 25
Ջողակաթ	օղ. 11	Քրիստինէ	յր. 29
Ջուշան	ս. 25		

ՅԱԻԵԼԻԱԾ

„ՁԻՐԱԿ“ ԺՈՅԻ

ՕՐԱՅՈՅՅԻ

Լ. ՎԵՃԱՌԵԿԵՆԵԿԵՆ

Մուրհակ

Մուրհակ տալ չեն կարող 1) քաղաքացիական իրաւունքներից զրկուածները, 2) հոգևորականները, 3) այն զէւղացիները, որոնք անշարժ կալք և առետրի վրէկայական շունին, 4) բոլոր ստորին տոտրիճանաւորները (мужныя чины) եթէ միայն հաստատ ծառայութեան մէջ չեն. 5) կիներ առանց իւր ամուսնու թոյլաւութեան, իսկ օրիորդը առանց իւր ծնողների, եթէ նրանք իրանց անուամբ վաճառականական գործ չեն կատարում, 6) վաճառականների որդիքը, որոնք անբաժան են իրանց ծնողներից:

Վերոյիշեալ անձնաւորութիւնների արուած մուրհակները մուրհակի այժ հին կարող ունենալ այլ հասարակ պարտաթղթի նշանակութիւն ունին:

Մուրհակը պէտք է գրել Երէնքով ապուած թղթի վերայ, հակառակ դէպքում աուգանք է առնում օրինական թղթի արժէքից 10 անգամ աւելի:

Մուրհակները կարող են լինել հասարակ եւ փոխանակագիր. հասարակ մուրհակով ինքը մուրհակ աուգն է պարտաւորում վճարել, իսկ փոխանայած մուրհակով վճարը յանձնում է ուրիշին:

Մուրհակ արւում է որոշ ժամանակով եւ իստ աուգին պահանջում. առաջին դէպքում պահանջում է որոշում ժամանակը լրանալիս, իսկ երկրորդ դէպքում, երբ պահանջեն: Ժամանակը որոշում մուրհակները եթէ իւր ժամանակին հեն վճարում, նորա արւում են նօտարին պրօսեսուր:

Ըստ առաջին պահանջման մուրհակը

կարցնում է իւր ոյժը, եթէ 12 ամսուայ ընթացքում չի արւում պրօսեսուր, իսկ ժամանակը որոշում (сроки) մուրհակը 2 տարուայ ընթացքում եթէ չէ ներկայացրած վճարելու հաշւում պրօսեսուր օրից:

ՀԱՍՏԱՐԱԿ ՄՈՒՐՀԱԿԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Ըլէքսանդրապօլ, 1907 թ. 1-ն Յուլիսի.

Մուրհակ 1000 ՐԱՐՔԻԱ

1907 թուի Յունուարի 1-ին այս մուրհակով պարտաւոր եմ վճարել Թիֆլիսի վաճառական Կարապետ Յակոբեանցին մի հազար Րարքի:

Ըլէքսանդրապօլի վաճառական Ստեփան Յարութիւնեանց:

Թիֆլիս, 24 Նոյեմբերի 1907 թ.

Մուրհակ 2000 ՐԱՐՔԻԱ

Սոյն օրից եւեմ տվիս յետ, այս մուրհակով պարտաւոր եմ վճարել Մանուկ

վաճառական Գարեգին Գեորգեանցին երկու հազար ռուբլի:

Ալեքսանդրապոլի քնակիչ Արտաշէս Վարդանեան:

Փոխանակագիր

Ձուշի 15 Ապրիլի 1907 թ.

Մուրհակ 200 ռուբլու

Ըստ տուժին պահանջման (կամ վերստիճեալ թուից քսան օր յետոյ) էմմարեյէք այս մուրհակի համեմատ Գանձակի վաճառական Գեորգ Պետրոսեանին երկու հարիւր ռուբլի:

Լիբարիտ հայկադուին:

ՌՌԻՍԵՐԷՆ ՄՈՐԻՀԱԿԻ ՉԵՒԵՐ

Александрополь, 20 Января 1907 г.

Вексель на 2000 рублей

2 Января 1907 года по сему векселю повинен я заплатить Москов-

скому купцу Айкаку Хореновичу Максимонянцу двѣ тысячи рублей.

Александропольскій купецъ Александръ Петровичъ Нахлавунн.

II.

Александропол, 24 Ноября 1907 года

Вексель на 2000 рублей

Отъ сего числа *черезъ три мѣсяца* по сему векселю повиненъ я заплатить Александропольскому купцу Микаэлу Яковлевичу Каранетянцу двѣ тысячи рублей.

Александропольскій житель Арташутъ Григорьевичъ Акопянцъ,

Մուհակների քլորի արժեքը

Մուրհակ. Գումարը	Գ ի ն ը	
	Մ.	Գ.
Մինչև 50	—	10
» 100	—	15
» 200	—	30
» 300	—	45
» 400	—	60
» 500	—	75
» 600	—	90
» 700	1	05
» 800	1	20
» 900	1	35
» 1000	1	50
» 1500	2	25
» 2000	3	—
» 3000	4	50
» 4000	6	—
» 5000	7	50
» 6000	9	—
» 7000	10	50
» 8000	12	—
» 9000	13	05

ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅՆՆԵՐԻ (ԸՆՏԵՐԻ)

Ըկտերի գումարը.	Թղթի զինը	
	Մինչև	100
»	200	» — 40
»	300	» 1 20
»	400	» 1 60
»	500	» 2 —
»	600	» 2 40
»	700	» 2 80
»	800	» 3 20
»	900	» 3 60
»	1000	» 4 —
»	2000	» 8 —
»	3000	» 12 —
»	4000	» 16 —
»	5000	» 20 —
»	6000	» 24 —
»	7000	» 28 —
»	8000	» 32 —
»	9000	» 36 —
»	10000	» 40 —
»	20000	» 80 —
»	30000	» 120 —
»	40000	» 160 —
»	50000	» 200 —
»	100,000	» 400 —

II. Չ Ը Փ Կ Կ Շ Ի Ռ

1 վերսար—500 սառնիկ. 1 սառնիկ
—7 ֆուտի կամ 3 արշին:

1 արշինը—16 վերջօղի կամ 28 դիւ-
յում: 1 ֆուտը—12 դիւյում: 1 դեռետի-
նը—2400 քառակուսի սառնիկ: 1 քառ.
սառն.—9 քառ. արշ. կամ 2304 քառ. վերջ

1 բերկովեցը—10 պուզի, 1 պուզը—40
ֆունտի: 1 ֆունտը—32 լօտի կամ 96 դօ-
լօտնիկի (մոխրայ). 1 լօտը 3 դօլօտնիկի:

1 վեղրօն—30 ֆունտի, 1 տակառը—
40 վեղրօյի:

Արտասանմանեան դրամ

Առաքիա մի դուրդէն—10 կրէյցերի.
արժէ ուսական մետալ փող $63\frac{3}{4}$ կ.

Անգլիա, մի լիրա (ֆունտ ստերլինգ)—
20 շիլլինգի—240 պէնսի, ոսոս. 6 ռ. 27 կ.

Գերմանիա. մի մարկ—1000 պֆենի-
գի ոսոս. մետալ փող $30\frac{8}{10}$ կ.

Իտալիա. 1 լիրա—100 ցենտիմօզի
ոսոս. մետալ փող 25 կ.

Հիւսիսային Ամերիկա. Միաց. Նա-
հանգ. մի դոլլար—100 ցենտի ոսոս. մե-
տալ փող 1 ռ. $28\frac{1}{5}$ կ.

Ֆրանսիա. մի ֆրանկ—100 սանտի-
մի. ոսոս. մետալ. փող 25 կ.

Պարսկաստան

1 շահի—մօտ 1 $\frac{1}{7}$ կող. 10 շահի
1 միանարաղի—14 $\frac{3}{8}$ կ. կրկու փանա-
րաղ—1 դրանի—28 $\frac{1}{2}$ կող. 10 դրան
—1 թումանի—2 ռ. 85 կ.

1 բաթմանը—7 $\frac{1}{2}$ ֆունտ. 1 մոխրալ
—1 $\frac{1}{8}$ ոսոս. դօլօտ. 1 պուզ—5 $\frac{1}{2}$
բաթմանի:

Թ իւրքիա

Ոսկի դրամ: Թիւրքաց. լիրան—100
ոսկի պիաստրի կամ դուրուշի—5 ռ. 71 կ.

Արծաթ դրամ: Մեջիդիէ—20 արծ.
պիաստր—1 ռ. 14 կ. դուրուշ—5 $\frac{3}{8}$ կ.

Պղնձի գրամ: Պրուշը ունի 40 փարա,
10 փարան արժէ 6 կոպ.:

Թիւրքաց թղթադրամ. (կալմ.) լինում
է. 100, 50, 20, 10 և 5 դրուշանոց:

Օխա—մօտ 3 ուս. Փունտ: 180 օ-
խան 50 բաթման է կամ մի կարա-կան-
տար: Այս շափերը զործածական է խոշոր
առհարի մէջ: Իսկ մանր առհարի մէջ
բաթմանը—6 օխայի—18 ֆունտի:

III. ՍՐԷՆՍԳՐՏԵԱՆ

Ա. Տ Ա. Ա.

Կտակ կարելի է կազմել թէ նօտարի
մօտ եւ թէ տանը, այդ կախուած է կտա-
կողի ցանկութիւնից:

Կտակողը անշափահատ (21 տարեկա-
նից պակաս) և քաղաքացիական իրա-
ւունքներից զրկուած չպէտք է լինի: Պէտք
է ունենայ առողջ գաղափարութիւն և լաւ
յիշողութիւն: Տնային մասնաւոր կտակ
անելու համար պէտք է առնել ամբողջ
թերթ թուղթ, (կէս կամ կտոր թերթի
վերայ գրուածը չի ընդունում) և գրել
իւր սեփական ձեռքով (եթէ միայն գրա-
ղէտ է) առանց քաշուելու թէ զիրը փա-
տ է: Կտակը գրելուց յետոյ, պէտք է կան-
չել երկու վիտներ, սրպէսզի կտակողը
ներանց ներկայութեամբ ստորագրէ և ա-
յա նրանք վկայ գրուեն:

Եթէ կտակողը ինքը չի ցանկանում
գրել իւր կտակը, այն ժամանակ նա կա-

րող է ուրիշին դրել տալ, միայն այս
դէպքում վկանները պէտք է երեք լինեն.
եթէ վկաներից մէկը կտակողի ծխատէր
քահանան է, այն ժամանակ երկու վկայ
կարող է լինել: Եթէ կտակողը հիւանդ է
և կամ անգրագէտ, ապա նորա փոխարէն
կարող է ստորագրել մի ուրիշը մանրա-
մասն բացատրութեամբ, թէ ինքը ստորա-
գրել է կտակողի փոխարէն նորա հիւան-
դութեան և կամ անգրագիտութեան պատ-
ճառով. ապա պէտք է ստորագրեն վկանե-
րը: Վկայ չեն կարող լինել հետեւեալ ան-
ձնաւորութիւնները. 1) նոքա, որոնց օգ-
տին է արած կտակը. 2) մօտիկ ազգա-
կանները մինչև չորրորդ աստիճանը (պոր-
տը) եթէ կտակը ժողանդների օգտին է.
3) կտակում նշանակուած կտակակատար-
ները և խնամատարները, 4) անգրագէտ-
ները. 5) անշափահատները (21 տարեկա-
նից պակաս). 6) քաղաքացիական իրա-
ւունքներից զրկուածները. 7) խիղազարնե-
րը և ապուշները. 8) եկեղեցւոյ բանադրը-

ուածները. 9) 2երնիզովի և Պալատի նա-
հանգում կանայք. 10) թէ կտակ գրողը և
թէ կտակողի փոխարէն ստորագրողը բա-
ցի ծխատէր քահանայից, որ կարող է:
Կտակողի փոխարէն ստորագրող անձը ևս
պէտք է յիշեալ պահասութիւններից զերծ
լինի:

Կտակը պէտք է գրել որոշ, առանց
քերիւղ կամ ճնջիւղ. իսկ եթէ սխալներ
եղած լինեն, կարելի է միայն այն պայ-
մանով ուղղել, որ բոլոր սխալները մի առ
մի յիշատակուին կտակողի ստորագրու-
թիւնից առաջ:

Կտակողը ամեն ժամանակ կարող է
փոխել կամ ոչնչացնել իւր արած կրտա-
կը, միայն այդ դէպքում պէտք է գիտել
նօտարին, եթէ նօտարի մօտ է կազմուած
կտակը. իսկ մասնաւոր կտակով փոխել
նօտարի կազմած կտակը, չի կարելի:

Եթէ կտակողի մահուանից յետոյ մը-
նում են մի քանի կտակներ նոյն նիւթի
վերաբերեալ և իրար հակասական, ա-

մենավերջին թուահամարով զըսուած կրտաղը պահպանում է ոյժը, միւսները ոչինչ պէտք է համարել:

Կտակողը իւր արած կտաղը կարող է յանձնել պահելու կամ տեղական նօտարին երկու վկաների ներկայութեամբ, որից և ստանում է անդորրադրի, կամ իւր քարեկամներին և կամ նահանգական գատարանին, այդ իւր ազատ կամքից է կախուած:

Կտակը ստանում է իւր իսկական ոյժը կտակողի մահուանից յետոյ, երբ որ հոռատուում է օրինական կարգով: Կրտաղողի մահից յետոյ, կտակը պէտք է ներկայացնել նահանգական գատարան, որտ հետ կտակողի մահուան վկայագիրը և որտ համար սահմանուած է որոշ ժամանակամիջոց, Ռուսաստանում ապրողների համար մի տարի, իսկ արտասահմանի համար երկու, հաշուելով կտակողի մահուան օրից: Ժամանակամիջոցը անցնելու պէտքում, կտակը կորցնում է իւր ոյժը:

Եթէ ժառանգները յիշեալ ժամանակամիջոցը անցկացնեն, չգիտենալով կտակի գոյութեան մասին և այլ օրինական պատճառով, այն ժամանակ մինչև 10 տարի կտակը պահպանում է իւր ոյժը:

Կտակը իրազօրծում են կտակատարները, որոնց մասին առանձնապէս յիշատակուած է լինում կտակի մէջ: Իսկ եթէ կտակակաւտաւրներ չեն նշանակուած, այն ժամանակ այդ կտտարում են նոյա ժառանգները:

Կտակ կեղծողները ենթարկուած են խիստ պատասխանատւութեան և նախ իսկ աքսորում են:

ԿՏԱԿԻ ՕՐԻՆԵԿ

Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հագոյն Սըրոյ. 1907 թուի Մարտի 3-ին Ալեքսանդրապոլ. ես 'ի ներքոյ ստորագրող Ալեքսանդրապոլ քաղաքի բնակիչ Տալուրիկ Գէորգեան Լեոնեանցու գտնուելով առողջ դա-

տողութեան մէջ և ուշիմ մտքով կտակում հմ իմ մահուանից յետոյ շարժական և անշարժ կայքերս՝ հետեւեալ կեբալով. 1) Իմ սեփական անշարժ կալուածները, որ զըտնուում են՝ Ալէքսանդրապոլ քաղաքում, իրանց բոլոր հողերով և շինութիւններով, կտակում հմ լիովին սեփականութիւն իմ սղղական վաճառական Արամ Թաղէոսեան Մանգակունուն այն պայմանով, որ նա՝ Մանգակունին իւրաքանչիւր տարի քանի ինքը կենդանի է, տայ հարիւր ոսկւի տեղիս աղքատանոցին: 2) Իմ սեփական քարվանսարան, որ գտնուում է Ղարսի երկրորդ քաղաքամասում № 15, իւր բոլոր հողերով և շինութիւններով՝ Ալէքսանդրապոլի նորաբաց հիւանդանոցին: 3) Իմ օրինաւոր կնոջս Սթեֆանիկ Լեոնեանցին կտակում հմ օգտուել իմ մահուանից յետոյ, իմ բոլոր փողի տեղտով, որ գտնուում է Թիֆլիսի պետական զանձարանում և իւր մահուան ժամանակ տնօրինել ըստ իւր ցանկութեան: 4) Խնդրում հմ իմ ընտրած

կտակաւոր Արամ Թաղէոսեան Մանգակունուն կտտարել իմ վերջին կամքը կտակիս համաձայն: Այս կտակը կտակող Տալուրիկ Գէորգեան Լեոնեանցի խօսքերով, — որը մտքով առողջ էր և երեւակայութեամբ ուշիմ, — գրեցի ևս Պարթե Սուրէնեան Արշարունիս: Այս կտակը ստորագրեցի Տալուրիկ Գէորգեան Լեոնեանց: Վկայ հմ, որ այս կտակը ստորագրեց Տալուրիկ Գէորգեան Լեոնեանցը, որ ունէր առողջ գատողութիւն և լաւ յիշողութիւն՝ ծխատէր երանդ քահանայ նալբանդեան: Վկայ հմ II կարգի վաճառական Արաբատ Հայկեան:

Պատերէն կտակի օրինակ

Домашнее духовное завещание

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Александринополь, Тысяча девятьсотъ седьмого года, декабря 31 дня, я, нижеподписавшийся, неомысленный почётный гражданинъ Талворикъ Ге-

воркянъ Левонянцъ, находясь въ здоровьѣ умѣ, твердой памяти, на случай смерти, дѣлаю следующее распоряженіе относительно своего благопріобрѣтеннаго имущества. Все принадлежащее мнѣ движимое и недвижимое имущество, въ чемъ бы оно ни заключилось и гдѣ бы ни находилось, словомъ все, что въ день смерти принадлежитъ мнѣ будетъ и на что по закону я буду имѣть право, завѣщаю женѣ моей Астхикѣ Оганесовой въ полную ея собственность.

Завѣщаніе это со словъ завѣщателя писалъ Гегамъ Петросянъ Симонянцъ. Что это духовное завѣщаніе дѣйствительно составлено и подписано завѣщателемъ почит. гражданиномъ Тал-ворикомъ Геворкянъ Левонянцъ, предъ явившимъ его мнѣ и я, видѣвъ его при томъ лично, напечать въ здоровьѣ умѣ и твердой памяти, въ томъ сви-

дѣтельствую. Вагенъ Карапетянъ Хорхорунъ. Въ томъ же свидѣтельствую Гегамъ Хачатурянъ Азатянцъ. Въ томъ же свидѣтельствую Партевъ Адамянъ Аршарунъ.

Բ) ԺԱՌԱՆԳԱԿԻՐԻՆ՝

Ի՞նչ է ժառանգակցն հայր:—Երբ մահնում է մէկը, նրա ժառանգների համար բացում է իրաւունք ժառանգել օրէնքի համաձայն, եթէ կաակ չըլայ: Օրէնքով ժառանգութիւն ստանում են միայն նրանք, որոնք կապուած են ժառանգութիւն թողնողի հետ ազգակցութեամբ:

Ժառանգութիւն անելով օրէնքը հասկանում է ոչ միայն աւձեռն կայքն ու դուքրը, այլ և ժառանգատուի բոլոր իրաւունքները և պարտականութիւնները: Ժառանգութիւն է ոչ միայն այն կայքը, որ

մահաւան ժամանակը կայ, այլ և այնպի-
սին, որ պէտք է համարուի ժառանգութիւն
տուողին: Բայց կայքի հետ միտախն անց-
նում է ժառանգներին, նախ՝ պարտակա-
նութիւն մշտել մեռածի պարտքերը, հա-
մեմատ ստացած ժառանգական բաժնի,
իսկ եթէ ստացած ժառանգութիւնը բա-
ւական չէ, պատասխանատու լինել իր սե-
փական ամբողջ կարողութեամբ, և եր-
կրորդ՝ կատարել ժառանգութիւն տուողի
բոլոր կապած պայմանները, բաւարարու-
թիւն տալ այն բոլոր պահանջներին ո-
րոնք վերաբերում են մեռածին:

Ի նկատի առնելով այս բոլորը, ժա-
ռանգը պիտի մտածէ այն մասին՝ հարկա-
ւոր է արդեօք ընդունել ժառանգութիւնը
թէ ոչ, կարող է պատահել որ ժառան-
գութիւնը չբաւականանայ պարտքերը վը-
ճարելու համար և այդ դէպքում ժառան-
գը իր սեփական միջոցներով պիտի բա-
ւարարութիւն տայ: Ժառանգութիւնը ըն-
դունելու միակ նշանը, որ սահմանի է

օրէնքը, այն է, որ ժառանգը սկսում է
տիրապետել կայքին՝ և օգտուել նրանից:
Ժառանգութիւնից հրաժարուելու համար
պէտք է ուղղակի յայտնել, որ ժառանգու-
թիւնը չէ ընդունում, կամ թէ՛ ոչ մի կերպ
չօգտուել ժառանգութիւնից:

Ժառանգական իրաւունքների մէջ
հաստատում է դատարանը, որ նախ քան
այդ՝ պաշտօնական լրագրում (Սենտաի
Յայտարարութիւն) տպում է յայտարարու-
թիւն, որով կանչում է բոլոր ժառանգնե-
րին: Եթէ մինչև վեց ամիսը բացի ներ-
կայ չեղող ժառանգներից՝ չէ յայտնում մի
ուրիշը, այն ժամանակ դատարանը հաս-
տատում է եղածներին ժառանգական ի-
րաւունքների մէջ:

Ժառանգութիւնը՝ ստանալու կտրգը:
Եթէ մեռնողից յետոյ մնում է նրա ամու-
սինը և երեխաները արական և իգական
սեռի, այն ժամանակ ամենից առաջ ժա-
ռանգութիւնից հանում է օրինադրած
մասը կանգանի մնացած տնտեսութեան, այն

է մի եօթներորդական մասը անշարժ և մի քսուորդ մասը շարժական կաշիքից և իւրաքանչիւր տղջ ան—մի տասն եւ չոր—
հորդական մասը անշարժ և մի ութերորդ մասը շարժական կաշիքից, իսկ մնացած կաշիքը հաւասար չափով բաժանուում է տղաների մէջ: Յայց եթէ մեռածից յետոյ մնացել են այնքան տղջիկերք, որ նրանց ամեն մէկին թէ շարժական և թէ անշարժ կաշիքից օրինադրած մասերը տալուց յետոյ տղաների բաժինը պակաս էլինի տղջիկների բաժիններից, այդ դէպքում կենդանի մնացած ամուսնուն նրա համար սահմանած բաժինը տալուց յետոյ, մընացած կաշիքը հաւասար չափով բաժանուում է աղջիկների և տղաների մէջ: Եթէ չկան ոչ տղաներ և ոչ էլ նրանց ժառանգներ, ժառանգութիւնը ստանում են միայն՝ աղջիկերքը: Որդիները խորթ մօր կամ խորթ հօր թողած ժառանգութիւնը իրաւունք չունին ստանալու եթէ կենդանի չէ այն մարդը, որ օրէնքով պիտի ժառանգէ, այն

ժամանակ ժառանգութիւնը ստանում են նրա որդիքը, թոռները և այլն: Այս դէպքում ժառանգութիւնը բաժանուում է ոչ թէ մարդկանց թուի համաձայն, այլ պորտերի թուի համաձայն, այսինքն մի սերունդ ստանում է այն, ինչ պիտի ստանար մեռած ժառանգը, եթէ կենդանի մընար:

Եթէ չկան ուղիղ ժառանգներ, այսինքն տղաներ, աղջիկներ և թոռներ, այն ժամանակ ժառանգութիւնը անցնում է կողմնակի ամենամօտիկ ազգականներին: Այդ տեսակից ամենամօտիկ իրաւունք ժառանգութիւն ստանալու ունեն՝ կրօնայինները և նրանց ուղիղ սերունդը. իսկ եթէ զրանք չեն—քոյրերը, իսկ եթէ քոյրեր էլ չկան—հարապատ հօրեկրօնները կամ մօրեկրօնները և հօրեքոյրերը կամ մօրեքոյրերը:

Ծնողները չեն ժառանգում իրանց սրբիկների թողած կաշիքը, բայց եթէ սրբիկները մեռնում են անզուակ, այն ժա-

մանակ թողած կայրը տրոււմ է հօրը և մօրը ցմահ տիրապետելու, իսկ տոհմային կայրը, անդաւակ մեռածից յետոյ ոչ մի գէպքում չի անցնում ծնողների իրաւունքին, այլ եթէ հօրից է մնացել, անցնում է հօր տոհմին, իսկ եթէ մօրից է մընացել—մօր տոհմին: Բայց երբ որդիների կայրը իբրեւ պարզէ է եղել ստացուած ծնողներից, այն ժամանակ նրանց մահից յետոյ այդ կայրը անցնում է ծնողներին: Վերջիններս ստանում են և բանկում պահուող զուգարների տոկոսները: Ծնողների կողմից պարզէ է և որդիներին տուած բաժինը:

Ամուսիններից մէկը միւսի մահից յետոյ չի ժառանգում, այլ ստանում է օրինական մաս: Այլի կինը ստանում է մաս սկիւրայրի և այլի տղամարդը աներոջ կայրից:

Ժառանգութեան պահպանութիւնը: Հաշտարար գատաւորները ձեռք են առնում միջոցներ՝ բացուած ժառանգութիւնը պահպանելու համար. այդ նպատակով

նրանք ցուցակագրում են և կնքում են կայրը և տպած յայտարարութեամբ կանչում են ժառանգներին: Այս միջոցը գործողքում է մանուսնդ այն ժամանակ, երբ ժառանգները կամ նրանցից մի քանիսը բացակայ են:

Սենատի յայտարարութիւնների մէջ ժառանգներին հրաւիրող յայտարարութիւնը երբորդ անգամ տպիւոց յետոյ, երբ անցնում է վեց ամիս, ներկայ եղող ժառանգները կարող են խնդրել, որ իրանց հաստատեն ժառանգութեան իրաւունքների մէջ: Եթէ ժառանգութեան իրաւունքների մէջ հաստատելուց յետոյ երկան կզան և այլ ժառանգներ, այդպիսիները իրանց իրաւունքները պիտի հաստատեն, դատարանին ներկայացնելով պահանջ (ИСКЪ) գէպի ժառանգութիւն ընդունած ժառանգները:

Եթէ ժառանգները մինչև տասը տարին չեն երևում, առ միշտ գրկւում են իրանց իրաւունքներից:

ժառանգութեան բաժանումը կատարուած է կամ իրանց, ժառանգներին, բարեյօժար կամբով կամ դատարանի միջոցով: Եթէ ընտանեական երկպառակութիւնները պատճառով չի կայանում երկու տարուայ ընթացքում սիրայօժար բաժանում, այն ժամանակ դատարանն է սկսում բաժանման գործը: Երկու տարի ժամանակամիջոցը, որ տրւում է սիրայօժար բաժանում գլուխ բերելու համար, հաշոււ է այն օրից, երբ խնդիր է ներկայացուած դատարանին դատաստանական բաժանում կատարելու մասին:

Նահանգական դատարաններում բաժանման գործերը կատարուած են դատարանի մի անդամի անմիջական հսկողութեան տակ: Գատարանի անդամը կարող է յանձնել նօտարին յօրինել բաժանման նախադիօրը: Երբ ժառանգները ցույց չեն տալիս այդպիսի մարդկանց, որոնք կարող կլինէին յայտնի կացուցանել ժառանգական կայքի կազմութեանը և գրութիւնը,

այդ դէպքում դատարանի անդամը ինքն է ընտրում այդպիսի մարդկանց: Նօտարը իր կողմից կարող է հրաւիրել դատաստանական պրիստաւին ժառանգական կայքը ցուցակադրելու համար և զիտակ մարդկանց—այդ կայքը գնահատելու համար: Գատարանի անդամը հրաւիրում է ժառանգներին տալ իրանց բացատրութիւնները ժառանգական կայքի մասին. վերջապէս, նա կազմում է զեկուցագիր, որի հիման վրայ դատարանը գնում է իր վճիռը բաժանման մասին: Բայց մի տարուայ ընթացքում ժառանգներից ամեն մէկը, որ իրան զրկուած է համարում, կարող է առանձին պահանջ ներկայացնել նորից բաժանման գործը բարեփոխելու մասին:

Բաժին: Կենդանութեան ժամանակ սեփական միջօցներով ձեռք բերած կայքից կարելի է բաժինք տալ զաւակներին, թոռներին ինչ մաս որ տուողն է ուզում, բայց տոհմային կայքից օրէնքով նշանուած մասից տուիլ չի կարելի տալ: Իրանց

ծնողները կենդանութեան ժամանակ տոհմային կաշքից լի ու լի բաժին ստացողները իրաւունք չունեն ժառանգել ծնողների մահից յետոյ տոհմային կաշքը, իսկ եթէ պակաս են ստացել, կարող են պահանջել միայն այդ պակասը:

Ազնիւներին և ազգականութիւններին, ամուսնութեան ժամանակ տուած պարգևը, անուանում է օժիտ կամ բաժին (приданое): Յայց բաժինը ստացողը ծնողները մահից յետոյ կարող է էլի ժառանգութեան մաս ստանալ, եթէ միայն ծնողների կենդանութեան ժամանակ, քստանալով բաժինը, ինքն իրան չի զրկել ժառանգութիւնից:

Եթէ բաժինը է տրուած անշարժ կաշք, այդ մասին պէտք է օրինաւոր թուղթ կազմել նոտարի մօտ և հաստատել տւող նոտարի մօտ:

Բաժինը միշտ մնում է կնոջ սեփականութիւն: Տղամարդը պարտաւոր է իր կնոջ կամ նրա ազգականների առաջին

պահանջով յետ դարձնել բաժինը ամբողջութեամբ: Եթէ տղարմարը սեռանկաւում է, կնոջ կայրը, նրա բաժինը պէտք է յետ դարձնի նրան և պարտքի վճարման համար ծախուել չի կարող: Եթէ փեսան մինչև հարսանիք կատարելը ստացել է բաժինը, մի մասը, իսկ հարսանիքը չի կապացել, այն ժամանակ այդ բաժինը նա պիտի յետ դարձնէ: Կնոջ մահուանից յետոյ բաժինը հասնում է նրա ժառանգներին, որոնք իրաւունք ունեն պահանջել ամուսնուց յետ դարձնել այդ բաժինը:

ՈՐԳԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առանց սեռի խտրութեան, բոլոր պատկարզի մարդկանց, եթէ չունին իրանց սեփական կամ օրինադրուած որդիք, թոյլ է տրուած որդեգրել իրանց սաներին, պահած երեխաներին և ուրիշների երե-

խաներին: Որդեգրողը 30 տարեկանից
սլակաս հասակ չալիտի ունենայ և իւր որ-
դեգրից տաճարապետ մեծ պիտի լինի 17
տարեով: Որդեգրութիւնը քրիստոնէակաների
և ոչ քրիստոնէակաների մէջ տրուելու է:
Որդեգրութեան համար հարկաւոր է որ-
դեգրի ծնողների համաձայնութիւնը, կամ
նորա խնամատարների և կամ հէնց իրա
որդեգրուողի, եթէ վերջինս 14 տարեկան
է: Որդեգրողը կարող է իւր տղանունը
տալ իւր որդեգրին, բայց տոհմային ազ-
նուականները պէտք է այս մասին հարձ-
քաղայն թողլուութիւն ստանան: Այն ան-
ձինք, որոնց որդեգրում են տոհմային ազ-
նուականները և պատուաւոր քաղաքացիք,
եթէ իրանք աւելի ստոր դասակարգային
տախճանի են, որդեգրուելով դառնում են
պատուաւոր քաղաքացիք:

Որդեգրութեան վերաբերեալ խնդիրները
տրոււմ են նոյն շրջանի նահանգական գա-
տարանը: Այն անձինք, որոնց իրաւունք-
ները լրացուած են տնկանոն որդեգրու-

թեամբ, կարող են իրանց բոլորը յայտ-
նել հէնց որդեգրութեան դարձի քննու-
թեան ժամանակ կամ յետոյ՝ մինչև երկու
տարի վճիռը հաստատուած օրից: Բայց
յամենայն պէպս որդեգրողի կենդանու-
թեան ժամանակ:

Որդեգրութեան խնդրի ձևը

Въ Эриванскій Окружный Судъ.

Жители гор. Александрополя

Арама Яковлевича Араратянца

Прошение

Не имѣя собственныхъ, ни законныхъ,
ни узаконенныхъ дѣтей, и желая, съ
согласія жены моея Сыранушъ Ботла-
новой, усыновить сына Григора Пах-
лавуни, 15 лѣтъ, покорнѣйше прошу
Окружный судъ, на основаніи ст. 1460
Уст. Гражд. Судопр., постановить о
семъ опредѣленіе.

Къ сему прилагаются: 1) метрическое свидетельство о моемъ рожденіи; 2) такое же свидетельство о рожденіи усыновляемаго; 3) подписки усыновляемаго и его родителей (или попечителей) о ихъ согласіи и просимое усыновленія; 4) таковая-же подписка моей жены и 5) копии означенныхъ метрическихъ свидетельствъ.

Арамъ Яковлевичъ Араратянцъ

1907 г. Апрѣля 4-го дня
г. Александрополь.

— 000000 —

ԱՆՅԱԳՐԵՐ

Անցադիր արևում է ստացողի մշտական բնակավայրում: Անցադրի մէջ նշանակում է նաև կիներ (եթէ իւր ամուսնութեամբ է ապրում), որդիքը, արական սեռի տղաականները, պահածունի երեխաները և այլ այն անձինք, որոնք մինչև 18 տարեկան դառնալը գտնուում են խնամատարութեան տակ: 2) 2ամուսնացած տղջիկները, տղաականներինը և պահածունի տղջիկները. նայնպէս և մինչև 21 տարեկան խնամատարութեան տակ գտնուած տղջիկները: 3) Այն անձինք, որոնք հասակի մեծութեան կամ հիւանդութեան պատճառով չեն կարող առանց խնամատարի կտաւարուել (յօդ. 10): Վերոյիշեալ անձանցից տղամարդիկ, մինչև 17 տարեկան հասակը (եթէ չեն գտնուում պետական ծառայութեան մէջ) և կանայք մինչև 21 տարեկան հասակը և չեն ամուսնացած, կարող են օտանձին անցադիր ստանալ մի-

այն ծնողների, խնամատարների, հոգաբարձուների թույլտուլեամբ:

Եյն անձինք, որոնք ենթակալ են գինւորագրութեան, քայք ժամանակամիջոց (отсрочка) չեն ստացած, այդպիսիների անցագրերը այժ ունի մինչև այն հսկանմ. ամսի 15 ր, որ ժամանակ որ որ նրանք պիտի կանչւին գինւորական պարտութիւն կատարելու: Եյն անձինք, որոնք արդէն մացրուած են գինւորակոչական ցուցակներում գինւորական համապատասխան մասերում (участок), անցագիր կարող են ստանալ մինչև այն ժամանակ, երբ կներկայացնեն իրանց գինւորակոչական ցուցակներում գրուած լինելու մասին պաշտօնաւոր վաւերաթուղթ (удостоверение): Եթէ անցագիրը մաշուել է ու քայքայուել, կամ սրիէ պատճառով վրնասուել, կարելի է փոխել և նորը ստանալ: Եթէ անցագիրը կորչի, աէրը այդ մասին յայտանելու է ոստիկանութեան՝ որը նրան կտայ՝ 1) նորա յայտարարութեան

հիման վերայ վաւերաթուղթ (удостоверение) նոր անցագիր ստանալու համար. 2) փեցամեկայ վկայագիր, այդ ժամանակ որը կծառայէ կորսուած անցագրի փոխարէն: (Յօդ. 24): Մեռնողի անցագիրը վրադարձնում է ոստիկանութեան:

Անցագրի վերաբերեալ զանկատներ պէտք է տալ ոստիկանական կառավարութեան, մեղջանեան և արհեստաւորաց վարչութեան (мѣщанская ремесленная управа) վերայ նահանգապետների և գրողանաշտինիկներին, 2) զուտատային և գիւղական աւագների վերայ (волостной и сельский староста), — զաւառական գիւղական տտեաններին, միրաւայ պարեղնիկներին, գեմոկի նաշտինիկներին: Այս առթիւ արւում խնդիրների համար մարկա չի պահանջում: (Յօդ. 31 և 32): Անցագիր արւում է ձրի և գրա համար ոչ մի կապէկ չպէտքէ վճարել:

Անցագրի գրեպիկներ (паспортные книжки): Անկաւանները (կիէ ծառագու-

թեան մէջ չեն), նորա, որոնք արձակուած են պետական ծառայութիւնից, ոպաները, որոնք պահեստի զօրքի մէջ են համարուում, պատուաւոր քաղաքացիները, վաճառականները, ստանում են: **ՎՅՇՏԱԿԱՆ** (бессрочный) անցագրի գրքոյկներ (паспортные книжки): Պատուաւոր քաղաքացիները, վաճառականները և զանազան աստիճանաւորները (разночинцы) ստանում են անցագրի գրքոյկները ստիկանական վարչութեան կարգադրութեամբ: (Յօդ. 33 և 34): Պետական ծառայութիւնից արձակուածները ստանում են այն տեղից, որտեղ վերջին անգամ ծառայում էին: Նորա, որոնք դառնում են քաղաքացիական ծառայութեան մէջ, նշանակւում և բոլոր դասնութիւնները, հոգեւորականները, բացի հոսովմէական կաթողիկոսներից, մշտական անցագրի գրքոյկ ստանում են իրենց ծառայութեան տեղից կամ թէ պատշաճաւոր հոգեւոր վարչութիւններից: Իւրաքանչիւր անցագիր գրքոյկի համար պէտք

է վճարել միմիայն 15 կոպ.

ՎԵՐԱՄԱՆԱԿԱՆ անցագիր տրւում է մէլչանիններին, արհեստաւորներին և զիւղացիներին և լինում է երեք տեաւ՝ անցագրի գրքոյկ, հասարակ անցագիր և վրկայական: Անցագիր գրքոյկները տրւում են 5 տարի ժամանակի, անցագիրը 1 տարի, իսկ վկայականը տւելի կարճ ժամանակի:

ՎԵՐԱՄԱՆԱԿՆԵԱՆ անցագիր:—Արտասահմանան անցագիր ստանում են նահանգապետից. նախապէս պէտք է ներկայացնել իւր ընտկաւայրի ոստիկանական վարչութիւնից պատշաճաւոր վկայաթուղթ այն մասին՝ թէ արգելք չկայ նորան արտասահման գնալու: Արտասահմանան անցագիրը պէտք է ներկայացուի նաեւ այն հիւպատոսին (Консуль), որը պետութեան սահմանից անցնելու է: Անցագրի արժէքը 20 բուրլի է թէ մի մարդու և թէ նորա ամբողջ ընտանիքի համար, ամեն 6 ամսի համար:

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԱՆՆԵՐ

Խնայողական դանձարանների նպատակին է աղքատ և շտենուր մարդկանց միջոց տալ հաւաքելու մի փոքրիկ գումար, իրանց աշխատանքից յետ դցած փողով:

Բանուորները, արհեստաւորները իրանց շարաթական աշխատանքից որոշ մասը յետ դցելով, կարող են յանձնել դանձարանին (եթէ իրանց մօտ մնար գուցէ ծախսէին) և ապագայում կաննան մի բաւականին մեծ գումար: Այսպէս կարող են անել և ծնողները իրանց անշահաւոր որդոց համար:

Խնայողական դանձարան կարելի է յանձնել 25 կողէկից սկսած մինչև 1000 բուրլի: Ընկերութիւնների և հիմնարկութիւնների համար — 3000 բուրլի, իսկ եկեղեցիների համար որքան կամենան:

Խնայողական դանձարանը իւր փնդրած փողերի համար վճարում է հետեւեալ չափերով տակաւ՝

1) Մինչև 1000 բուր. տարեկան $3\frac{3}{10}\%$:

2) Հիմնարկութիւնների և ընկերութիւնների 1000 բուր. տակի գումարների

համար $2\frac{3}{10}\%$:

Տոկոսը հաշոււմ է ամսի 1-ից միայն ամբողջ ամիսների համար: Մի բուրլուց պակաս գումարին տակաւ չի արւում:

Փողը սւմ անուանով որ յանձնում է դանձարանը, դառնում է նրա սեփականութիւնը: Ամեն մարդ իրաւունք ունի ուրիշի անուանով փող դնել դանձարանը և փողի տէր կլտանայ նա, որի անուանով գրուած է:

Խնայողական դանձարանը իւր ստացած փողերը գրում է առանձին տետրակի մէջ և տալիս է փողի տիրոջը: Եթէ մեռնում է այն մարդը, որի անուանով գրուած է փողը, այդ դէպքում խնայողական դանձարանը փողը կարող է գարձնել միայն նրա ժառանգներին, երբ նրանք օրինական կարգով հաստատեն: Փող յանձնողը ամեն ժամանակ կարող է յետ պահանջել իւր փողերը, իսկ գանձա-

բանը պարտաւոր է կատարել նրա պահանջը:

Խնայողական դանձարանները բացուած են փոստ-հեռագրական հիմնարկութիւն-ներին և պետական դանձարաններին կից:

Խնայողական մարկաներ

Խնայողական մարկաները սահմանուած են նրա համար, որ աւելի զիւրութիւն տրի մարդկանց տմենափոքր դուստրները նոյն իսկ խնայել:

Խնայողական մարկաները լինում են 5 և 10 կոպէկանոց և վաճառուում են խնայողական դանձարաններում և փոստատներում:

Այս մարկաները պէտք է կապնել առանձին կտրտերի վերայ, որոնք տրւում են ձրի: Երբ այս ձեռք մի րուրին լրանայ, կտրտերը կարելի է ներկայացնել խնայողական գանձարանը և տետրի մէջ գրել տալ:

Այսպիսի հեշտ ձեռք կարելի կլինի ձեռքը ընկած 5—10 կոպէկներով ժամանակի ընթացքում նեղ օրի համար մի գումար տնտեսել:

IV. ԵՌՈՂՋԵՊԵՏԵԿԸ

Նիսկու աղղեցութիւնը գեւանա-

ների վրայ

Գեոահաւոր մատաղ տունկի նման է. նա պիտի աճի ու զարեանայ լու և բարեյաջող պայմաններին մէջ. — նրա կերածը պիտի աւելի սննդաւոր լինի, շնած օդը աւելի մաքուր, քան հասակաւորինը:

Իսկ լ՛նչ ենք տեսնում մեր շուրջը:

Պատանիներ, նոյն իսկ 9—10 տարեկան մանուկներ, վարակուած ծնողների օրինակով, փոխանակ մաքուր օդ շնչելու լցնում. են իրանց լ՛ոյլ, կիսազարգացած թոքերը ծխախոտի թուխալից ծուխը, որը զրգնում է թոքերը, պղտորում՝ արիւնը և թուեաւորում է նրանց գեոահատ մարմինը:

Մի բժիշկ հարցութիւնը է արել շատ ծխողների և խմացել է, որ 1300 ծխողների միջից սկսել են ծխել

6	տարեկան հասակում մէկը.	
7	»	9
8	»	10
9	»	15
10	»	31
11	»	23
12	»	35
13	»	46
14	»	100
15	»	193
16	»	123
17	»	121
18	»	122
19	»	69
20	»	90
21	»	70
22	»	107

այնուհետեւ ծխողների թիւը հասակի հետ
սլակասում է:

Մի լավ նախեցէք այս թուերին:

Ծխողների ամենամեծ մասը սկսել են
ծխել պատանի հասակում, այն է—13 տա-

րեկանից մինչև 18 տարեկանը:

Ինչպէս հասարակել այս վաղածու
փշայումբը, չէ՞ որ այդ ուղղակի մի տ-
ղէտ է:

Ա՛խ, եթէ այդ պատանիներին հառ-
կացնող լինէր, թէ սեփական ձեռքով ինչ
կրակ են դրում իրանց հրակների մէջ,
ներանք կըտարստփէին:

Մի յայտնի բժիշկ գննել է 38 ծխող
պատանիների (իննից մինչև տասնհինգ
տարեկան հասակում) և գտել է հետեւեալը:

17-ը նիհարացած էին և ուժապակաս.

22-ը սննդին որով քաբախումն, ան-
կանոն մարսողութիւն և զարմանալի յա-
կումն զէպի ողելից խմիչքները:

12-ը յաճախակի արիւն հոսութիւն ու-
նէին քթից. իսկ 10-ը տանջւում էին ան-
քնութիւնից:

Մի ուրիշ բժիշկ ասում է.

«Ծխող հրեխաները դընթէ ամենքն էլ
վատ են սովորում և աւելի վատ բարբի
տէր են, քան չծխողները» նրանք դառնում

են դիւրագրգիւ, թուլակազմ, վատոյժ, տանջւում են դիւայցաւից և առհասարակ տւելի յաճախ են հիւանդանում ու մեռնում»:

Բայց սրանով չի վերջանում ծխախոտի վնասը:

Ծխելու սովորած պատանին ձգտում ունի գինի-արայ խմելու, իսկ այս երկուսին միանում է անտառակութիւնը:

Այդ նկատել են բժիշկները:

Մէկն տուում է.

«Յայտնի է, որ արեան պակասութիւն ունեցող, նիհարած և ուժասլու պատանիները յաճումն են ցոյց տալիս գէղի լամբիները և գէղի անառակութիւն: Այսպիսի պատանիների մէջ վաղածամ դարդանում է զգայնութիւնը և նրանք անզիտակցաբար ձգտում են գէղի միւս սեռը, իսկ դրա հետեանքը զանազան է լինում.— մի քանիսը դիմում են հասարակաց կանանց, միւսները անձնատուր են լինում մարմնաշարժողութեան (օնանիզմի), մի քա-

նիսն էլ վաղածամ ամուսնանում են:

Նոյն դիտնականը, մանրամասն քննելով ծխախոտի կորստարեք ազդեցութիւնը պատանիների վրայ, հետեւալ եզրակացութեանն է գալիս.

Ծխելը առաջացնում է. 1) ընդհանուր թուլութիւն, 2) խանգարումն ուսման առաջադիմութեան և 3) վատ վարք ու բարք:

ԹՎԱՐԱԽԱՆԱՐԵՆԵՐ ԿԱՐՈ՞՞՞՞՞՞ ԵՆ ԿԱՆԱՏԱՅԻՆ ՔԷ ԱՅ.

Թարախա ունեցողը իրաւունք չունի ամուսնանալու, որովհետեւ նախ, նա իրան կրմնատի և երկրորդ, իր կնոջն ու ազազայ երկխոսներին: Իրան վնասում է նրանով, որ բնատնեկան կեանքը նրան թուլացնում է, հոգսերով անհանգիստ է լինում անդադար և այլն: Իսկ կինը կարող է վարակուել նրանից և հիւանդատ երեխաներ ծնել:

Ստրաստիկի է թորախտաւորի բնականի-
քի գրութիւնը. հայրը բանից-գործից բն-
կած, նիհարացած—կմախք դարձած, ան-
զգայար հազալով ու թքելով, մի անկիւնում
բնկած ոպատում է մահուան, որ պիտի
փրկի նրան այդ տանջանքներից: Մայրը
յուսահատ, արդէն վարակուած, իր աշխա-
տանքով է տունը պահում. նա հազիւ քրը-
տինքով մի կտոր հաց է ճարում իր երե-
խաներին կերակրելու համար: Իսկ երեխա-
ները՝ նիհար, գունատ, փոքրահասակ,
թեւերն ու ոտները լցար ու չոփ դարձած.
մէկը արդէն թորախտ առաւցած, միւրը
տանջւում է անգուղար վրի գեղձերի խո-
ցերից կամ աչքացաւից, մի երրորդը ծուն-
կը, արմունկը կամ ազդրը ուռած, բորբոք
ւած, որովհետեւ ոսկորների մէջ է բնկել
տխար և կերել է. խոցեր գոյացրել. լոբ-
բոքել... Ո՞ր մէկն ասենք: Երբեմն ամբողջ
բնաանիքներ մատնուած են յաւիտենական
տանջանքի կամ վաղաժամ մահուան, և այս
բոլորը մէկի (հօր կամ մօր) մեղքից...

Թորախտաւորը չպէտք է ամուսնանայ
հետեւեալ պատճառներով.

1) Պատկուած մարդը մեծ պարտաւո-
րութիւններ ունի դէպի իր կինն ու զա-
ւակները. հազար ու մի հոգսերով լիքն է
նրա սիրար. իր բնաանիքը կերակրելու
համար նա ստիպւած է աւելի աշխատել,
աւելի յոգնել. հազար ու մի վշտեր տա-
նել.—այս ամենը ի հօրեկէ ուժաւորացն
անում նրան ու սոստեղացնում հիւանդու-
թիւնը:

Բարեկալցաւոր աղջիկն էլ չպէտք է
մարգու դնայ, որովհետեւ այս բոլոր հոգ-
սերի վրայ աւելանում է և յղութեան ու
ծննդաբութեան ծանրութիւնը, որոնք սոս-
տիկ ուժաւորացն են անում հիւանդին ու
արտադրանում մահը:

2) Մենք արդէն գիտենք. որ եթէ տ-
մուսններից մէկը թորախտ ունի, միւսն էլ
վարակւում է նրանից: Ե՛հա մի ծագկափը-
թիթ մատաղահաս աղջիկ, վառվառն թը-
շերով, թարմ, գեղեցիկ կազմւածքով: Նը-

բան ամուսնացնում են մի թորախառուրի հետ, և միքանի ամիսից կամ տարուց յետոյ խեղճ կիներ սկսում է հալուել-մաշուել կորցնում է իր թարմութիւնն ու աշխոյժը, դաւաճում է ու լղարում:—Նա վարակուած է:

Ո՞վ չի տեսել այսպիսի դոհեր և հօգով չի խղճացել նրանց!

Նոյն իսկ եթէ կիներ չի վարակուել ու մի հրաշքով առողջ է մնացել, դարձեալ դառն ու անմխիթար է նրա կեանքը:

Թորախառու ամուսինը կամայ-կամայ կորցնում է իր ոյժերը, անկարող է դառնում առաջուայ պէս աշխատել—ընտանիքը պահելու համար, յետոյ անկողին է բնկնում ու քաղցած թողնում կնոջն ու դաւանկներին: Այն ժամանակ կնոջ համար սկսում է մի տանջալից կեանք: Մի կողմից այն անասելի վիշտը, որ պատճառում է նրան ամուսնու ստեղծի հիւանդութիւնը և ոսկորուղ մօտակայ մահը, միւս կողմից երեխաների դառը դրութիւնն ու շը-

քաւորութեան ծանրութիւնը.—այս բոլորը խեղճի կեանքը դժուար են դարձնում:

3) Թորախառու անեցողը չպէտք է (կասկեր մինչև անգամ իրաւունք էլ չունի) ամուսնանալու և այն պատճառով, որ ինչպէս ասել ենք, այսպիսի ամուսնութիւնն էլից յաճախ հիւանդոտ, թուլակազմ ու թորախառուր դաւանկներ են ծնում, որոնք, երկար չեն ապրում, իսկ եթէ ապրում էլ են, վաճ այն ապրելուն:

Առածններիցս պարզ է, որ բարակացու անեցողների համար ուղղակի մեղք է ամուսնանալը, որովհետեւ այդ ամուսնութիւնից անբաղդանում է ոչ միայն ինքը հիւանդը, այլև նրա անմեղ կիներն ու տղազայ սերունդը:

Սակայն թորախառու անեցողը չպէտք է յուսահատուի, որովհետեւ թորախառը բուժելի հիւանդութիւն է: Թող բժշկուել ու բժշկի խորհրդով կեանք վարի և նա կարող է առողջանալ. այն ժամանակ բժիշկը թոյլ կտայ նրան պսակելու: Բայց առաջ

բժշկի բոլորութեան բարակացում ունեցողը, քեկուզ ասողջացած էլ լինի, երբեք չպիտի կապի իր կեանքը ուրիշի հետ:

Իսկ ինչ վերաբերում է թորախտաւորների գաւակներին, նրանք պէտք է սպասեն մինչև 20—30 տ. հասակը, և եթէ մինչև այդ ժամանակ առողջ են մնացել, կարող են ամուսնանալ, որովհետև ժառանգական բարակացութի ժամանակն արդէն անցած կլինի:

Սիւնիկու կամ վաս ցաւ

Ոչ միայն քաղաքներում, այլ և գիւղերում շատ կան սիւնիկուտի կամ վաս ցաւով հիւանդացած մարդիկ: Հիւանդանում են մեծ ու փոքր աղամարդիկ և կանայք, նոյն իսկ մանր երեխաներ:

Այս մի շատ վտանգաւոր և ծանր հիւանդութիւն է, որովհետև այնպէս է քանդում առողջութիւնը, որ մարդս էլ չի կարող

բող ստաճւայ պէս աշխատել, իր արհեստը բանալիներ:

Յգի (երկունգիւս) կնանիք, թէ այդ հիւանդութեան աէր են, վիժում են. փշուրնում իրանց փոքր երեխան: Եթէ պատահում էլ է որ երեխան ժամանակին ծնում է, արդէն ծնւում է այդ ցաւով վարակւած: Աշխարհ են գալի էլի շուտով մեռնելու համար, կամ հիւանդ, գործմելի կեանք վարելու համար: Ուրեմն ծնողներից նիւանդութիւնը անցել է երեխային: Պատահում է, որ նորածնի վրայ սիֆիլիսի ոչ մի նշան չկայ, երեխան բոլորովին առողջ է, ժամանակին է ծնւել և ծնողների ուրախութեանը չափ չկայ: Բայց երեխան մեծանում է, 10—12 տարեկան է դառնում և յանկարծ սկսում է անդամաւոր իր ծնողների ցաւով: Մարմնի զանազան տեղերում խոցեր են դուրս գալիս, սակրները սկսում են փթիկ, քիթը թափւում է ու 17—18 տ. ջահել ազան կամ աղջիկը այնպէս է այլապիւրում, որ նրան մտիկ

տայն էլ գրուելի է լինում:

Այս հիւանդութիւնը մենակ հօ ծնողներից երեխաներին չի անցնում: Հասակաւոր մարդիկն էլ, երեխասարգներն էլ, հասած աղջիկներն էլ, պառաններն էլ կարող են վարակուել մի հիւանդ մարդուց կամ մի հիւանդ կնիւնից: Այդ պատճառով էլ տաւում են, որ սիֆիլիսը վարակիչ, կաշու-դաւան երեխաներիւն է: Եթէ տան մէջ մէկը հիւանդանում է, նա կարող է տան բոլոր անդամներին էլ վարակել, այսինքն հիւանդացնել: Մեծերից ցար կկաշի երե-խաներին էլ: Կարող է պատահել, որ երեխային մի հիւանդ կին (օր. ծծմալը կամ կուշտանի կինը) հիւանդացրել է: Այդ երեխան կվարակի մեծերին էլ: Խօսքերիցս դուրս է գալիս, որ այս հիւանդութիւնը մեծ ու փոքր չի հարցնում, երեխայից անցնում է մեծին, մեծից երե-խային:

Առհասարակ ժողովուրդը կարծում է, թէ այդ ցուով միայն վատ վարք ու բար-

քի տէր մարդիկն ու կնանիքն են հիւանդանում յարաբերութիւնների միջոցով, բայց այդ կարծիքը բոլորովին սխալ է. որովհետեւ վատ ցար տաւնց սեռական յարաբերութիւնների էլ կարող է մէկից միւսին անցնել: Փրինակ եթէ մէկի բերանի մէջ, պոսչների վրայ սիֆիլիսի պղուկներ, խոցեր կան ու նա մէկ առաջի հետ համբուրուի, այս խոցի, պղուկի թոյնը կը գիպշի արտ. պոսչներին ու կհիւանդացնի արան էլ:

Հիմի տեսնենք թէ առհասարակ ինչպէս է այս հիւանդութիւնը հիւանդից առաջին փոխում:

Գրգիւրում վատ ցար այնպէս է տարածում: Գրգիւրներին մէկը գնում է քաղաք բանւորութեան կամ առևտրի. այնտեղ յարաբերութիւն է ունենում մի անհոտի կնիւնի հետ, ստանում է նրանից սիֆիլիս, չեռայ վերագաճնում է տուն ու իր կնիւնը հիւանդացնում, չեռայ երկուսով էլ վարակում են իրանց երեխաներին ու

տան միւս կենսոյներին: Երկխոսները խաղում են հարեաններն փոքրերն հետ, համբուրում են նրանց, կամ միեւնոյն խաղալիքներով խաղում, նրանց էլ հիւանդացրնում: Այս փոքրերը այնուհետեւ կարող են իրանց ծնողներին վարակել և այլն:

Բանուարները, կամ արհեստաւորները միասին տպրելով կարող են իրար տալ իրանց հիւանդութիւնը, եթէ օրինակ մէկը հիւանդի զգալը բերանն առնի, նրա թասով, կամ բոժակով խմի, նրա երեսորէջով և զոգնոցով սրբուի, նրա ծխած ծխախոտը, չէպուիք կամ դայլանը ծխի, էվարակուի: Ի՜նչի, որովհետեւ երբ որ հիւանդը այդ բաները որով է առնում. նրա վերքերի թոյնը քսւում է այդ բաներին: Զատ մարդիկ հիւանդանում են զիննաներում, միեւնոյն բաժակով գինի, արաղ խմելիս: Կօշկակարները երբեմն հիւանդանում են այն սլաճաւով, որ վերցնում են և բերաններին դնում մի արկղիկի միջից մեխերը, էլ չեն մտածում, թէ կարելի է

այդ մեխը մի սիֆիլիսոտի բերանումն է կղել: Կերձակները, սպիտակեղէն կարողները կօշկակարներին նման վատ սովորութիւն ունեն. կօճակներն ու շանդալները բերաններն են առնում ու անկողնները նորից վայր զցում արկղիկի մէջ: Կարելի է վարակուել նոյնպէս և բազմիմաներում ու արտաքնոցներում, եթէ նստենք մի տախտակի վրայ, որի վրայ մեզնից առաջ նստած է կղել մի հիւանդ ու իր խոցերի թարախը քսել այդ տախտակին: Զատ կանայք հիւանդանում են նրանից, որ ծիծ են տալիս սիֆիլիսոտ երեխայի:

Պատահում է, որ բուշաները, հովիւները տանից առն մանկալով տարածում են սիֆիլիսը:

Բայց ամենից շատ վարակում են մարդիկ, երբ որ յարաբերութիւն են ունենում անառակ կանանց հետ:

Զատ հեշտ կերպով, անդամի, պոօշների վրայ միշտ մի աննշան քերծուածք կամ ճեղքուածք կայ, սր մենք իսկի չենք

էլ կարող տեսնել, եթէ սիֆիլիսի թոյնը գիպշի այդ տեղերը, իսկոյն կրծծուի տրեան մէջ ու կհիւանդացնի: Այս բաղէից սկսում է այդ խեղճի վարակումն:

Վարակումից մի քանի ժամանակ անց (մի շաբաթ, մի ամիս, 6 շաբաթ), այն տեղում, որտեղ գիպել է սիֆիլիսի թոյնը երևում է մի փոքրիկ խոցիկ (որը կոչւում է ռանկր): Եթէ վարակուելը զգալի կամ քառի միջոցով է եղել, այն ժամանակ առաջի խոցիկը դուրս է գալիս պրոստիտիտի կամ լեզուի վրայ կամ բերանի մէջ. եթէ մի կին երեխայի ծրծ առալիս է վարակում, շանկրը դուրս է գալիս նրա ծծի պատեղի վրայ:

Չանկրը առհասարակ շատ շուտով (մի երկու շաբաթում) հէնց առանց բժշկութեան էլ է անցկենում: Բայց անցնում է 5—6 շաբաթ և արդէն երևում են ուրիշ բաներ (սւրսայայտութիւններ). օրինակ մարմնի վրայ գանազան բծեր, պղտկներ, դուրս տուածներ, բերնի մէջ վէրքեր ու խոցեր

այս ցաւերից (դուրս տուածներից) երևում են նոյնպէս առնանդամի վրայ, նրատեղաւում, սաերի մատերի արանքը, նրանք շուտով ջրջրոտում են և թարախանման հեղուկ (ջուր) առալիս: Հէնց այս ջրջրոտկների արտադրած հեղուկն է, որ պահում է իր մէջ սիֆիլիսի թոյնը և այդ պատճառով էլ նա վարակիչ (թունաւորող) պոքութիւն ունի ու նրա միջոցով է որ հիւանդութիւնը տարածւում է: Բացի այդ, բուկը կոկորդը նոյնպէս հիւանդանում են, որից ձայնը խռպոտ է դառնում. յետոյ գլխի մազերը թափւում են, եղունկները փշանում են, աչքերը ցաւոտում:

Այս երեւոյթները (հիւանդութեան նշաններ) անցնում են, յետոյ նորոգւում ու այնպէս կարող են կրկնուել մի քանի անգամ:

Անցնում է մի քանի ժամանակ, մի տարի, երկու տարի և աւելի, սիֆիլիսաւոր իրան ետոդջայած է համարում, երբ յանկարծ մարմնի վրայ կոչու տակ դուրս են

զալիս մեծ-մեծ խոցեր, որոնք թարախա-
կալում են, բացւում են ու դառնում են
խոցեր: Այսպէս խոցեր մենակ կաշու տա-
կը չեն յինում, այլ դուրս են գալիս մար-
դու ներսն էլ, օրինակ լերդի, փայծախի
պլեճիկները, թոքերի վրայ, որից հիւան-
դը և կարող է մեռնել: Ամենից շուտ վը-
նասւում են սակորները: Սակորները (օր.
ոտի, թևերի սակորները) անգ-տեղ հաս-
տանում, ուռչում, ցոււում են: Հիւանդ-
ները ստատիկ ցոււեր են զգում սակորնե-
րի մէջ: Այնպէս որ չեն կարող քնել: Մի
քիչ յետոյ ուռուցքը խոցանում է, ծակ-
ւում ու աչգ ծակից փթած սակորի կը-
տորները դուրս են գալիս: Այս բանը շատ
լաճախ պատահում է քթի մէջ: Քիթը,
ինչպէս գլխէք, հրկու անցք (ծակ) ունի,
մէջտեղը պատ է դրած: Այդ պատի ետևի
(խոր) մասը սակորից է: Հէնց այդ սակորն
է, որ ամենից շուտ փթում է: Երբ որ քթ-
թի միջնապատի այդ սակորը սկսում է
փթել, քիթը սկսում է ցոււել, հարբուխ է

դառնում ու քթից մի տեսակ հոտած ար-
նախառն ժահը է ծորում: Մի քիչ յետոյ
սակորի կտորները մէկ մէկ վայր են ըն-
կնում ու քիթը բխում է: Դրուտ է տեսն
թէ «փրք բախում է»:

Եթէ հիւանդը չի բժշկուել, նա կարող
է հարկւր անտակ ցոււեր ստանալ: Աչքերը
կարող են քոռանալ, ստրեքից կամ ձեռ-
քերից անզամալոյժ դառնալ կամ խելքը
կորցնել — դժուել:

Այս ցոււր կարելի է բժշկել: Այս
պէտք է լաւ հասկանաւն ամենքն էլ. սովոր
ժամանակին դիմել է բժշկի և կատարել
նրա խրատները, նա կազատուի իր ցու-
ւից: Բայց այն հիւանդը, որ փոխանակ
բժշկի հրամանները կատարելու՝ ազանջ
կզնի պառաւները խրատներին, նա խելի
թող յայտ չունենայ, թէ կը բժշկուի: Ի՞նչի
կը հարցնէք, որովհետեւ պառաւները, մու-
լաները և այդպիսի ողբէս մարդիկ լաւ
չեն հասկանում այդ հիւանդութիւնը և
գործ են ածում շափաղանց թանաւոր

դեղեր և յօնքը շինելու տեղ, աչքն էլ հա-
նում են:

Պատահում է, որ սիֆիլիսը ծածկում
է մի քանի ամիս կամ հէնց մի քանի տա-
րի ու յանկարծ նորից երևում է: Չպէտք
է վախենաք, յուսահատուէք կամ կարծէք
թէ՝ բժիշկը լաւ չի բժշկել: Իմացէք, որ
այդ հիւանդութեան սովորութիւնն է: Ա-
մեն երևալուն, էլի դնացէք բժշկի մօտ
ու բժշկուեցէք:

Եթէ մէկը անբախառութիւն է ունեցիլ,
հիւանդացի է, նրա սուրբ պարաքն է, որ
զգայշ լինի, ուրիշին էլ չվարակի: Նա էլ
չպէտք է յարաբերութիւն ունենայ ոչ իր
կնոջ, ոչ էլ որիւշ կանանց հետ նա իր
ամօնը, իր բաժակը, զգալը, շունդալ-դա-
նակը տառնձին անի և գործածելուց յի-
տոյ, լաւ լուանայ ու պահի, որ ուրիշները
գործ չածեն: Նա նոյնպէս պիտի առան-
ձին սպիտակեղէն (փոխորդ), ջուկ երեւ-
սրբիշ, ջոկ սաւան ունենայ, իր վէճքերը
պիտի մտաւոր պահի, և վրայի բամբակն

ու կտպերը դէս ու դէն չզցի: Չպէտք է
ամեն տեղ թքի, իր ծխախոտը, իր շերտ-
խոր ուրիշի բերանը դնի:

Իր սեպհական անձի մօտին էլ պիտի
մտածի հիւանդը: Նա պիտի կատարի բը-
ժշկի պատուէրները, թէ աւտելիքի և թէ
խմելիքի մէջ: Ամենից առաջ նա պէտք է
ձեռ վերցնի զինուց ու արաղից, որովհե-
տեւ արքեգալմերը չեն լաւանում, կամ
շատ դժուար են լաւանում:

Սիֆիլիսոտը, կարող է ամուսնանալ
թէ ոչ: Կարող է, միայն միշտ պէտք է
այդ բժշկի խորհրդով անել: Իսկ բժիշկը
խորհուրդ կտայ եթէ կանոնի, որ հիւան-
դը բոլորովին առողջացած է: Եթէ հի-
ւանդ-հիւանդ պսակուի, նա մէկ որ իր
անմեղ կնոջն էլ կվարակի, մէկ էլ որ կտո-
կինը չրերը կը մնայ, կամ հիւանդոտ գա-
ւակներ կունենայ:

Անաստուակ պիտի նիւանդութեան ու-
նողջանալուց երեւ տալի անցած լինի,
որ կարելի լինի պոսկուել:

ԱՅ՝ Ի՛՛՛ Եւ ԱՅ՝ Ի՛՛՛

Մարդս շատ տեսակ հիւանդութիւնների. հազար տեսակ վատնանքի և հանգիպում իր կարճատե կեանքի ընթացքում: Աղէտները միշտ էլ անպակաս են եղել մարդկութեան գլխից:

Միլիոնաւոր մարդիկ դո՛ւ են գնում տմեն տեսակ հիւանդութիւնների:

Ժանտալոտ, խօլերա և դանտալան սրբիշ վարակիչ հիւանդութիւններ սոսկալի աւելիչ հեղեղի նման անցնում են երկրիս վերայով և հազարաւոր ու միլիոնաւոր մարդկանց սրբում-տանում:

Սոսկալի համաճարակ հիւանդութիւնները սարսափ են ազդում մարդկութեան վրայ: Մենք ամեն միջոցներով կուտւում ենք այդ հիւանդութիւնների գէժ, և միևնույն ժամանակ մենք ինքներս զիտակցօրէն մեզ տալիս ենք արբեցողութեան ձեռքը, որ պակաս վնաս չի պատճառում, քան յիշած սարսափիկի հիւանդութիւն-

ները: Դո՛ւնէ նրանք սպանում են մարդկանց տաւանիկ-տաւանիկ և չեն զիպշում ժողովներին, այն ինչ ալիօճօղիմը հիւանդացնում ու անպէտք է դարձնում նշմրան տաւանիկ մարդկանց, այլիս ամբողջ սեռուկներ:

Միայն սիֆիլիսը (վատ ցում) ու թութախար կարող են հաւատարակ ալիօճ-իլիմին ալիկ-կողմից:

Ամեն մարդ իրաւունք ունի իր կեանքի վրայ, բայց սարսափիկ շարադարձութիւն է մի ամբողջ սերնդի հիւանդութեան ու մահուան պատճառ դառնալը:

Թնկ ամենքը միաները պահեն այդ:

Ամեն մէկը, շէրք արագի թասը՝ ձեռն է տանում, թնկ լու հատկանայ, որ թոյն է խմում — մի սարսափիկ թոյն, որ նշ միայն պիտի քայքայի իր մարմինն ու դրժբողագոյնի իրան, այլ իր երեխաների ու իր ամբողջ սերնդի կարծանման պատճառը պիտի դառնայ:

Մովսէս մարգարէն տասը պատգամներ

տուեց մարդկանց: եթէ նա մեր ժամանակում ապրէր, եթէ նա էլ տեսած լինէր տիկօճօլիցմի դարձած սարսափելի աւերումները, անշուշտ մի ատեն մէկերորդ պատգամ էլ կրտար մարդկութեանը թէ

«Մ Ի՝ Ի Մ Ի Ր»:

ԲՃ. Վ. ԱՐԺԵՐԱՆԻ

V. Պ Ը Տ Մ Ը Կ Ը Ն

Ն. Ա. Թ. Ա. Ն. Հ. Ա. Լ. Լ.

(Մէկ երես Հիւսիսային Ամերիկայի տեղաբնիկների պատմությունը)

1

1755 թվի յունիսի 6-ին ընտանեկան ասն էր Կովենտոնի շալլ ընտանիքի հասարակ պարիտանական ընտանիքում: Զուգակ էր ծնւել: Ծայրայեղ Կալիֆորնիա Ռիչարդս անկարող էր արգելիլ իր ամուսին եղբորակներին, արտայայտել իր ուրախութիւնը այդ առթիւ: Թէեւ դա տասեր-հարորդ դարակն էր, բայց և այնպէս նրան ընդունեցին իրավունքներով համար և նա ամենաքնքշ խնամքի տալիս պարտաւ: Նախան շալլը մեծացաւ, դարձաւ տնային և կայտառ աղայ: Ժրջակայ բարձր բլուրները, մօտակայ հիանալի լիճք, Կովենտոնի խիստ ձմեռը երեկայի հոգու վրայ սգեւորութեան և ամբուլեան կնիք դրին: Հոգիւ 12 տարին լրացաւ, երբ նրա

մայրը վախճանուեցաւ, բայց նա ունէր
տատ, որը նրա համար խկապէս բախտա-
ւորութիւն էր: Հօր երկրորդ ամուսնու-
թիւնը նրան պարզեց երկրորդ մայր, զի-
պի որը նա տածում էր անկեղծ սէր: Ի
միջի այլոց հօր խաղաղ ու բարեկարգեալ
կեանքում նա մշտական օրինակ ունէր
քաղաքացու ու մարդու բոլոր պարտակա-
նութիւնները կատարելու համար:

Նոր Անգլիայում այն ժամանակները
բնակիչները զլիաւերտապէս նախընտրում էին
զիւզական կեանքին: Փիլիքական աշխա-
տանքը միացած մատուր կրթութեան հետ
նախնային հալլին աւին ամուր կամք և
ուժեղութիւն: 16 տարեկան հասակում նա
մուտք գործեց համալսարան օր և փայ-
լուն կերպով աւարտեց 1773 թ.: 1774 թ.
ձմեռը նա անցրեց ուսուցչութեամբ պա-
րտաւելով Եստրապատում խուլ քաղաքում,
սրտեղ փոստակեց բնդհանուր յարգանք:
Կարենալը նա տեղափոխուեցաւ Նոր—Լան
զօնի լատինական ուսումնարանը: Հալլի

յառաջագիմութիւնը պարմանալի էր. բո-
լոր սուսնադները գէպի նա տածում էին
անհուն սէր: Առանց խտտութեան, լսկ զրդ-
ւանքով ու մանրամասնութեամբ նա ձեռք բե-
րեց բոլորի վրայ իշխանութիւն և դա ա-
մենալաւ ապացոյցն էր այդ մարդու իս-
կական յառկութիւնները: Հաստատարմին,
ուժեղ, ուրախ և աշխատասէր Հալլը միշտ
սիրտած էր երեխաներից՝ շնայած նրա
լուրջ վերաբերման ու խիստ կանոններին:

Զուտով նրա սիրտը ձանաչեց սիրոյ
զգացմունքը: Իր հօր երկրորդ ամուսնու-
թեան շնորհիւ՝ նա դարձաւ եղբայր Ալի-
սա Ալամսի, բայց նախնային համար նա
աւելի էր քան քոյր: Ալիսան նոյնպէս սի-
րում էր նախնային: Նա 88 տարի ապրեց
և անսու կեանքի գրամայի բոլոր փոփո-
խութիւնները, բայց նրա վերջին խօսքը
Հալլի անունն էր, որին օր սիրելի էր իր
ամբողջ կեանքում:

Այդ ժամանակները սկսեցին խոշոր քաղաքական դեպքեր: Լեզսինիտսնում ժամը դարեկեց Հիւսիսային Ամերիկական նահանգների ազատութեան համար. սկսեց նոր էպոխա, երբ հարկուոր էին քաջ և համբերատար մարդիկ: Պարելի էր նախատեսել պարտութիւն, բայց անընդհատ աշխատանքների արդիւնքը խոստանում էր ազատութիւն — և բոլորեքեան վճակելին ձգտել այդ սուրբ նպատակին:

Նախնի հալլը վճոեց հայրենեաց գոհ բերել իր ընտանեկան երջանկութիւնը և բարեկարգութիւնը: Լեզսինիտսնում ժողոված մի միախնդում նա տեսց — «Չլին վերցնենք ևւ չգնենք ցած՝ մինչ ձեռք չը բերենք տնկախութիւն»: Իր հօրը նա գրեց, որ պարտքը պահանջում է որ նա բոլորը գոհ բերէ հայրենեաց համար:

Նա հարիւրապետ էր նշանակւած 7-դ Կոլէկտիկուտեան զնդի և ստացել էր վաշ-

տապիտի աստիճան: 1775 թւին, ավերը պաշտպանելու ժամանակ նա հռչակեցաւ իր քաջութեամբ, որից յետոյ նա միացաւ գլխաւոր զօրաբանակի հետ Բոստոնում: Այդ քաղաքը այն ժամանակ պաշարւած էր:

Հալլը այնպէս լու էր պահպանում կարգապահութիւնը իր վաշտում, որ օրինակելի էր ամբողջ զօրաբանակի մէջ: Բայց հայրենասիրական սրտի համար մօտեցաւ ծանր ըսպէն, երբ կամաւոր կերպով հաւաքած զօրաբանակի ժամանակամիջոցը լրացաւ: Ոչ ոք չէր կամենում նորից համաձայնել, վատ կենսային պիտանքներ մատակարարելը, ռոճիկ չըմտրելը, սպաների կռակա վարելը ամենուրեք հանգրքին հայրենասիրական կրակը: Հալլը պատկանում էր այն մի քանի բուպաների թւին, որոնք աշխատում էին համոզել զինուորներին չըթողնել ազատութեան դրօշը: Նա նոյն իսկ խոստացաւ զինուորներին վճարել իր ռոճիկը՝ եթէ նըրանք կհամաձայնեն մնալ դարձեալ Նամիս:

երբ համաժողովը վերանորոգեց զօրարածինը, հալլը մտաւ սահմանագնդային գնդերից մէկում վաշտապետի պաշտօնով: Եւզ ժամանակը Բառասնը մտքըւած էր թշնամիներից և պատերազմական դարձողութիւններն փոխադրւած էին նիւ—հորի: Թշնամիների թիւը հասնում է 25,000 ի: Հալլը այդ ժամանակ հաշակեց անգլիական մէկ մակոյկի յափշտակմամբ, որ կանգնած էր «Ասիա» սպանական պաշտպանողութեան տակ՝ իր կենսական միջերաներով: Օգտուելով մասիբ գիշերից՝ նա բնաւորաւ գինւորներով յարձակեցաւ մակոյկի վրայ, որին իսկոյն տիրապետեց. նրա տառջին դործը եղաւ աւարը բաժանել ամենաբաղցած գինւորներին: Չուտով տեղի ունեցաւ Լոնդօնի մարտը, որ ծածկեց ամբողջ Ամերիկան ողով: Յրւած տմերիկացիները ունէին ոչ տակի քան 14,000 մարդ: Նրանք հաղեպէս բնական. գինւորները վատ էին կերակրւում, սոճիկները չէին ստանում, նրանց բնակարանները

վատ էին, հիւանդութիւնները սարսափելի կերպով տարածւում էին նրանց մէջ և արդէն ձմեռ էր: Բայց դերադատ պայմանները անգլիացիների կողմն էր: Նրանք արդէն իրավին տիրել էին ծովին: Եթէ նրանք փորձէին յարձակել տրեկիան գետով և շրջապատէին քաղաքը հիւսիսից, ամերիկացիները անպայման պէտք է յանձնատուր լինէին: Հարկաւոր էր գիտենալ թշնամաւ մատուցութիւնները, նախագծերը սրպէսդի իր ժամանակին նահանջէին: Վաշինգտոնը դրւում էր. — «Մենք վերջին ժամանակներս ոչ մի տեղեկութիւն չունենք և հնարաւորութիւն էլ չկայ ստանալ»:

Հետեապէս բոլորը կախւած էր այդ տեղեկութիւնները ստանալու հնարաւորութիւնից, որ անգլիական զօրափարը շատ գաղտնի էր պահում: Եւզ գէպքում հոռաբակ լրտեսը սչինչ նշանակութիւն չունէր և նրա տեղեկութիւնների վրայ չէր կարելի վստահանալ. հորկաւոր էր կարուկ մարդ, որը զօրաբանակի կարգաւորութիւն-

ներից և գրութիւնից իմանալ բոլոր մտա-
գրութիւնները և՛ զազանիքները: Ամեն մէկ
տեղաքննութիւն (գիրքի քննութիւն) ան-
հնարին էր և անբաւարար: Պատերազմական
ժողովում Վաշինգտոնը անհրաժեշտ դատա-
ներս խուժել է թշնամու բանակը և բնաբու-
թիւնն՝ բնիկաւ զնդապիտ նուօլ'տոնին:
Բայց իրտեսի պաշտօն պատերազմական
օրէնքները՝ ոչ՝ սքի չէին կարող սորիպի
յանձն առնելու, հարկաւոր էր սեպհական
կամք և մտօր վճարականութիւն:

Նուօլ'տոնը հաւաքից իր և սերիշ բու-
պոններին և Վաշինգտոնի կողմից ասա-
ջարկեց յանձն առնել այդ պաշտօնը: Ան-
ոելային լուծութիւնն էր պատասխանը: Ա-
մօթալի մահւան հօրիզոնը, վատնդ և մա-
տուցած ծառայութեան՝ չըտուղ ոչ մի
փառքի իրաւունք, կասկածելիութիւնը —
այդ բոլորը՝ հանգրեց հայրենասիրական
կրակը: Հալլը բնդհատեց զօրավարի ցան-
կութիւնը: Ես կը կերպարանափոխեմ և
կուղեորեմ թշնամու բանակը: — Եթէ ինձ

կը ձերբակալեն — ես գիտեմ իմ վիճակը:
Բայց բոլորը միեւնոյն է ինձ համար, ես
չեմ պարում ոչ պատիւ, ոչ բնծայ և ոչ
փառք: Ես ցանկանում եմ միայն օգտա-
կար լինել հայրենեակցս...

III

Վաշինգտոնից հալլը ոտացաւ ման-
րաման պատուէր: Նա պէտք է ներս խու-
ժէր թշնամու բանակը, նայէր նրա գիրքը
և ամբուլութիւնները և հասկանար զխաւ-
որ մտապրութիւնը:

Յամարային ճանապարհով հալլը հա-
տաւ մինչև Նոր-Փոլի, սրահդից անցաւ
Հուբզօնի ծովախորշը: Նա հանգնած էր
իրրի ուսուցիչ և լաւ էր կատարում այդ
գիրք: Լուսադէմին էր, երբ նա հասաւ
Հրեանիկա և ներս խուժեց թշնամու շար-
քերից, նկարեց ամբուլութիւնըրի յատակա-
գիծը, նշանակելով զխաւոր կէտերը լա-
տինական տառերով: Այդպիսով նրա յան-
ձնարարութեան զխաւոր նախատակը կա-

տարւած էր

Մինչ այդ, չօսեն ափ իջաւ Կիւղովլ-
յումն, իսկ Կլենկաճնր ձղեց զօրքերի՝
կորտոնր մինչև Նիւ-եօրկեան կղզին: Հալ-
լը անվնաս կերպով հասաւ Նիւ-եօրկի, նա-
լեց աշնտեղ բռնած գիրքերը, և ուղեոր-
ւեց Լոնճէլւանդ՝ պարելու իր թողցրած
նստակը: Նստակը իր անգամ չգտնեցաւ,
տնշուշտ զբաւած էր անգլիացիների կող-
մից: Այդ իսկ միջոցին, երբ հալլը պրտ-
րում էր իր նստակը, ափին մօտեցաւ մէկ
նստակ. հալլը կարծեց թէ նստակը ուղար-
կւած է նրան ընդունելու համար ամերի-
կացիների կողմից և մօտեցաւ նրան, երբ
յանկարծ նրա վրայ գոսացին — «անձնա-
տուր եղիր կամ մահ բնդունիր»:

Փախչել անհնարին էր և նա անձնա-
տուր եղաւ իր վիճակին: Նրա խեղճեան
կոշումը չկարողացաւ իմանալ. բայց նրա
մօտ դանուած յատակագծերը ոչ մի կտու-
կած չթողին նրա նպատակների վերա-
բերմամբ: Նստապետ հալլիֆախը ուղար-

կեց նրան հանդերձ տեղեկագրով Նիւ-եօրկի:

1776 թիւ սեպտեմբերի 24-ը պատ-
մական օր էր Նիւ-եօրկի համար: Վերա-
հալլից մինչ Բարկլայիան փողոցը կրակի
ձառակ էր դարձած: Չօսն գլխաւոր բը-
նակարան ունէր Բեկմանի տանը և հրդեհի
ոկուած ժամանակը նրա մօտ բերին հալ-
լին, որը խելոյն և ետ յայտնեց իր մտա-
կութեան և կոշման մասին յայտնի կեր-
պով, բոլորովին շաշխատելով խոյս տալ
իրան սպասող պատմից. և մերժելով ան-
գլիացիների կողմն անցնելու առաջարկու-
թիւնը. հլութեամբ և համբերութեամբ ըս-
պատում էր պատմին: Չօսն շթողեց նը-
րան շատ օպատել. և իսկույն մէկ կարճ
հրաման դրեց գննիբալ Կոնինհամին՝ որին
յանձնեց հալլին, խոսվարարների զօրքի
վաշտապետին՝ բռնւած և պարզւած ըս-
տեպութեան մէջ: Որոշւած էր միւս օրը
տրեւածագին կախիլ նրան:

Հալլը խնդրեց ձեռքերը ազատել շրդ-
թաներից վերջին համակը գրելու համար

ծնողներին, բայց Կոնինհամը, մերժեց, մերժեց նույն իսկ առաջ Լստատածաշունչ վերջին բողեին ազօթիլու համար: Բայց, բարեբախտաբար, շնորհիւ պահապան հարիւրապետին, որը համոզեց և խնդրեց Կոնինհամին, Հալլին յաջողեց նամակ գրել: Միւս օրը Հալլը նամակը ներկայացրեց Կոնինհամին, սակայն նա կարգաւոր պատառոտեց և զոռաց թէ խոսվարարները չպէտք է կարծեն որ նրանցից մէկը կարող է մեռնել քաջութեամբ: Զէ կարելի և չը յիշել, որ Կոնինհամը մինդեղ էր խառնում ալիւրի մէջ՝ որից հաց է թրխում գերի ընկած տմերկացիներին համար:

Հալլին տալան պատժաւակը — «Ցուում հմ, որ միայն մէկ կեանք ունեւ, որ պէսդի նրան զոհ բերեւ հալքենեհաց համար», որանք էին նրա վերջին խօսքերը, որը նա արտասանեց խիստ յուզւած:

Թունիս Բոհարդը ներկայ էր այդ պատժին և տեսւմ է, որ նա խիստ ազդեցութիւն թողեց ներկայ եղողներին վրայ:

Վաշինգտոնը լացեց, լսելով Նաթան Հալլի վիճակը:

Ըմերիկական պատերազմը վերջացաւ հիւսիսային ամերիկայի անկախութեամբ: Այդ պատերազմը կրկին և կրկին հաստատում է վաղուց յայտնի ճշմարտութիւնը, որ ազատութիւնը ոչ սրի ձրի չէ արւում, նրան պէտք է սլծով վերցնել: Ըմերիկացիների անձնագահութիւնները իրանց ազատութիւնը ստանալու համար, փայլուն տեղ են բռնում մարդկութեան պատմութեան մէջ. Նաթան Հալլները մեռնում են, բայց նրանց յիշատակը երբէր...:

Աւստ. Խ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՌՂՈՎ

Մի Լ.Է.Ա. միամսիական լեզուական քննից

1789 թուի Մայիսի 5 ի օրը, Վերսալի փողոցները խռնած էին ժողովրդով, ամենքը ցանկանում էին տեսնել այն հանդեսը, որի մասին ամեն տեղ երկար ու բարակ խօսակցություն էր լինում: Գիտողները վերջոպէս հասան իրանց նպատակին. խռնած փողոցի ծայրում երևում է մի ինչ որ բան. ահա հեղափոխականներն էին, և շուտով հետաքրքիր ամբոխը կարող էր նկատել տանձին գլխեր, այս ծանր առաջ գնացող թափուրի մէջ: Սա Փրանսիացի կառավարիչներն էին, շրջապատւած պալատական փառահեղ շքանշանով: Առաջից գնում էին թագաւորը և թագուհին, յետոյ մեծ իշխանները, նախարարները՝ հարստ պալատական մեծամեծները, ապա ազնւականները և հո-

գետականները ներկայացուցիչները, իսկ ամենից վերջը թափուրը լրացնում էր հասարակ շորերով աչքի բնկնող երեսոց դասակարգի ներկայացուցիչները: Այս խմբերը առաջ գնացին եկեղեցի, իսկ եկեղեցուց գլխեցին թագաւորական պալատին կից մի շինութիւն: Ի՞նչ էր սա, հօր, և ինչո՞ւ համար էին գնում այդ մարդիկ: Ինչո՞ւ էին այդ բոլորը այսօր հաւաքուել այստեղ: Այդ օրը Փրանսիայի թագաւոր Լիւդովիկոս XVI-ը դառակորդերի հրաւերած ներկայացուցիչներին ժողովն էր բաց անում: Լիւդովիկոս XVI-ը ժառանգել էր իւր պապերից մի երկիր, որ բաշխուած էր երկար ու ձեղ պատերազմների և անկուն հաւաքուելիս հնարհիւ: Անբերութեան սովորական երեւոյթ էր Փրանսիայում: Անօթի ժողովուրդը տանջուած էր երեք լծի տակ. թագաւորութեանը հատուցանելի հարկերի, երկու դասակարգերին ազնւականներին և հոգեւորականներին հասանելի պարտականութիւնների և ան-

և արդիւնաբերող գտաւարդները, ահա այս երկու գտաւարդներն էին, որոնք անւանուում էին Փրանսիայում երբորդ գտաւարդ:

Այս բանը շատ լաւ բմբունի էր ժամանակակից առաջաւոր ինտելլիգենցիան, որը քարոզում էր լրագրութեան մէջ, թէ երբորդ գտաւարդը մինչև այժմ ոչինչ էր, հիմա դառնալու է ամեն ինչ: Այս բանը խոտաւորում էր և կոտորութիւնը, որը վճռել էր, թէ երբորդ գտաւարդը իրաւունք ունի ուղարկել իւր միջից բոլոր ներկայացուցիչներին կէտը, իսկ միւս կէտը պիտի լինէր հոգեւորականութիւնից և ազնւականութիւնից հաւատարաշար:

Եւրոպայի Փրանսիան ուղարկում էր 1214 ներկայացուցիչ, որոնցից ութման 60-ից աւելը ընտրւած էր երբորդ գտաւարդից՝ այսինքն՝ վաճառական և արդիւնաբերող հարուստ գտաւարդներից, որոնք դեռ ևս այդ ժամանակ չէին զանազանում իրանց կարիքները ընդհանուր Փրանսիայի ժողո-

վրդի կարիքներից: Երբորդ գտաւարդի բոլոր ընտրեալները կողմնակից էին հիմնական բարեփոխութեանց, սորա ստացել էին ընտրողներից այսպէս անուանւած «Gahcies» (տեւրականներ) որոնց մէջ ընտրողները թւում էին իրանց զանգաւանները և պահանջմունքները: Արմատական բարեփոխութեանց բազմաթիւ կողմնակիցներ կային և ստորին հոգեւորականութեան մէջ որովհետև սորա ստորում էին ժողովրդի կեանքով, մասնակից էին վերջինիս թէ ուրախութիւններին և թէ ցաւերին և նոյնպէս դանում էին թշուառ դրութեան մէջ: Ազնւականներին և հոգեւորականներին մէջ չկային բարեփոխութեանց կողմնակիցներ:

Ինչպէս վերին սասած է, նիստը բացւեց թագաւորի իւր հաւաք, որից յետոյ խօսեց առաջին նախարար Նիկկերը: Բայց ոչ առաջինը և ոչ վերջինը գաղափար չունէին հաւաքւածներին տրամադրութեան և առաջիկայի գիտարութիւնների մասին:

Հին սովորութեան համաձայն ամեն

գասակարգին նշանակւած էր տառնձին նիստի գահլիճ և երբորդ գասակարգին սրպէս ամենարագամարդին, յատկացրած էր ընդհանուր ժողովի գահլիճը, որանդ և կատարւած էր ժողովի բացման հանդէսը: Այս բանից օգտուելով, երբորդ գասակարգի ներկայացուցիչները իրանց մօտ ընդհանուր ժողովի հրաւիրեցին միւս երկու գասակարգերի ներկայացուցիչներին. սրպէսզի միասին ճշտեն ընտրութիւնները, բայց հոգեւորականները և ազնւականները դատողութեամբ մերժեցին այդ հրաւերը: Ըսուեց բանակցութիւն, որը ոչ մի հեռանկար չունեցաւ, իսկ ժողովուրդը հաւատածներէն սպասում էր իւր արդար պահանջմունքներին կատարումն: Երբորդ գասակարգի ներկայացուցիչներին մէջ գրտնեցին վճռական մարդիկ, որոնք լաւ հասկանաւ էին, թէ իրանց սլոք ժողովրդի հաւատի մէջն է և թէ ամեն մի գանդալումն կարող է երբորդ գասակարգի իր ձեռք ի պիտի հանել: Եւ այս, յունիսի

17-ին վճռական քաջ արին նրանք՝ հաւատարեւով ընդհանուր ժողովի գահլիճը, նրանք յայտարարեցին իրենց Ազգային Ժողով, այսինքն յայտարարեցին իրանց ներկայացուցիչները ոչ թէ երբորդ գասակարգի, այլ ամբողջ Փրանսիայի: Սա իսկապէս սրպէս էլ էր՝ երբորդ գասակարգին կողմնակից էր այն ժամանակ բոլոր աշխատաւոր ժողովուրդը, որք խաղաղութեան էական ոյժն էր, իսկ առաջին երկու գասակարգերը (ազնւականները և հոգեւորականները) իրիտ փառքամասն էին և սպրում էին աշխատաւոր մեծամասնութեան հաշւով:

Նոյն ժողովներում, յունիսի 17-ին վճռուեց, որ հարկեր չկարելի է հաւաքել միայն Ազգային Ժողովի թալտութեամբ և թէ խաղաղութեան բոլոր պարտերը յանձն է առնում Փրանսիայի ժողովուրդը եթէ Ազգային Ժողովի մշակիլի բարեփոխութիւններին ոչ մի արդիւր չի հանդիսանայ կառավարութիւնը:

երբորդ գոսակարդի ներկայացուցիչներն այս քաջութիւնը և անվհերսութիւնը պատկերին ժողովրդի սէրը և միւս գոսակարգերի առաջնուղ ներկայացուցիչներին: Հոգեւորականների մեծամասնութիւնը միացաւ Ազգային ժողովի հետ:

Պալատական կուսակցութիւնը վճռեց խանդարել այս միութիւնը և զաղարկեց ժողովները այն պատրուակով, թէ ընդհանուր ժողովի գահընդմուտը չէր հարկուոր էր զարդարել առաջիկայ ընդհանուր ժողովի համար, որին ներկայ էր լինելու և թագաւորը: Պալատի մեծ արքայապետը (հանդէսների վերակացուն) դուռը կերպով յայտնեց այս բանը Ազգային ժողովի նախագահ Բային, իսկ Բային պատասխանեց, թէ ինքը չէ ստացել հրաման թագաւորից, իսկ արքայապետը դրութեան վրայ պաշտական չէ ուշադրութիւն դարձնելու:

Բային նշանակեց հետեւեալ նիստը յունիսի 21-ին, բայց երբ պատգամաւոր-

ները հաւաքուեցան, դառն գահլիճը փակ և բոլոր շէնքը զօրքով շրջապատւած: Զօրքերին հրամայւած էր ոչ ոքի ներս չթողնել: Այս բանը պատգամաւորներին չը վախեցրեց, այլ ընդհակառակը մի նոր սլո ներշնչեց նրանց: Նորա ուղեւորեցին դուռը թիւնից համար նշանակւած քաղաքապետական գնաթաղի սրահը: Այս շինութեան ամենամեծ գահլիճում, որակցական խառնուրդ էր կատարուած, հաւաքեցին երբորդ գոսակարդի պատգամաւորները. բոլորն էլ վրդովուած էին կառավարութեան վարմունքից և առք ձառնելով բողոքում էին կառավարութեան վարմունքի դէմ: Նրանցից մէկը առաջարկեց գնալ Փաքիզ և զիմել ժողովրդի պաշտպանութեանը, իսկ մի ուրիշը—Մուշի է, պահանջեց որ ոչ ոք տեղից չըլարժուի և բոլորը ներդնեն որ չեն ցրուի, մինչև չը իրականացնեն Ֆրանսիայի ժողովրդի ցանկալի սահմանադրութիւնը: Ժողովը հիացմունքով և ոգեւորութեամբ ընդունեց այս

երկուր շտեկց այս գերեզմանական լուս-
թիւնը. վեր կացաւ Ազգային ժողովի պատ-
գամաւոր կոմս Միրարսն, որը թէն ազ-
նուական էր. բայց երբորդ դասակարգի
էնդմնակից էր: Նա խղից լուսթիւնը մի
ճառով, որի մէջ յայտարարում էր «Թա-
ղաւորը բնական շունի Ազգային ժողո-
վին հրամայելու և ոչ էլ մի որեւիցէ ընծայ
տալու նրան. բանակայնեքի նուէրները վր-
տանդաւոր են, թող ժողովը յիշէ իւր եր-
դումը և ոչ մի բանի վրայ ուշադրութիւն
չը դարձնելով շարունակէ իւր սկսած
գործը»:

Այս ճառի ժամանակ ներս մտաւ գահ-
լիճ մեծ արարողատեղար և զիմելով նա-
խագահին հարցրեց — լսեց արդեօք նա թա-
ղաւորի հրամանը: Կոմս Միրարսն կարե-
լով նրա խօսքը տմարտայային ձայնով տ-
տաց. «Դեռ յայտնիք քո տիրոջը, որ մենք
այստեղ հաւաքուել ենք ժողովրդի կամ-
քով և միայն սուրիւնների ոյժը կարող է
մեզ այստեղից գուրս վանել»: Փողովա-

կանները բուն էկերպով ծափահարեցին և
պալատականը սախաւած կղա հեռանալ:
Երբ կոմս Միրարսն խօսքերը յայտնեցին
թաղաւորին, նա աչնդէն շփեթուեց, որ
կարողացաւ արտասանել միայն հեռեկալ
խօսքերը. «Եթէ երբորդ դասակարգի պա-
րսնները չեն ցանկանայ մտքիլ գահլիճը,
թող նորա մնան»:

Եւ Ազգային ժողովը մնաց: Մնաց, որ-
պէսդի վերջացնէ իւր գործը: Եւ երբ պա-
լատական կուսակցութիւնը Ազգային ժո-
ղովը թաղաւորի կամքին հնազանդեցնե-
լու համար զիմեց զինուորական ոյժի, նո-
ցա փորձը վերջացաւ միտպետութեան
պարտութեամբ՝ մինչդեռ պալատը պատ-
րաստուում էր զինուորական ոյժով խեղդել
ժողովրդի բողոքը, Փարիզի բնակիչները
ընդհանուր ապստամբութիւն առաջ բե-
րին, որը վերջացաւ Բառախլեայ բերդի
կործանմամբ: Երբ Լարոշֆուկան ղեկուցեց
թաղաւորին այս յեղափոխութեան մասին,
թաղաւորը փախեցաւ և խոնարհուեց: Յու-

լիսի 15-ին նա իւր երկու եղբայրների հետ միայն զնաց Ազգային ժողով, որի նիստը շարունակուում էր ամբողջ աշդ փութորկալից զիշերը: Երբ Ազգային ժողովին խնայրին թաղաւորի զալու մասին, մի բանի ուրախութեան աղաղակներ լուեցին բայց աշդ աղաղակները զաղարեցրեց Միւրաւոն, յիշեցնելով Փարիզում թափաւած արիւնը և առաջարկեց ընդունել թաղաւորին խորին լուսթեամբ: «Ժողովրդի լուսութիւնը գաւ է թաղաւորի համար»:

Գերեզմանային լուսթիւն էր արւում, երբ թաղաւորը ներս մտաւ, աշդ բանը նրա վերայ մեծ ազդեցութիւն զործեց: Իւր ճառում թաղաւորը յայտնում էր. որ նա ճանաչում է Ազգային ժողովին, թէ ինքը նոյնպէս ազգի մի անդամ է և զողջողջուն ճայնով վերջացրեց. «Այնպէս ևս ինձ յանձնում եմ ձեզ, ով իմ ժողովրդի բնաթեալներ»: Այս խօսքերը հաշտեցրին ժողովրդին թաղաւորի հետ: Իսկոյն ընտրուեց մի պատգամաւորութիւն որը յայ-

տարարելու էր Փարիզին թէ զօրքերը հաւաքում են և յետագէմ նախարարները հրաժարում: Ժողովուրդը պատգամաւորներին ընդունեց բաւոն սղեւրութեամբ, բայց երբ յայտարարուեց թէ Ֆրանսիական Ազգային պահակների զնդին (կամաւոր զինուորական մի զանգ, որը Բաւարիայի վերայ յարձակելուն մասնակից էր) թաղաւորը ներում է-- ժողովուրդը զայրացաւ, որովհետեւ նա համարում էր որ Ազգային պահակները բերդը առնելով մեզը չէին զործել:

II

Օգոստոսի չարսի գիւերը

Յուլիսի 14-ի յաղթական տոգտամբութիւնը մեծ ազդեցութիւն զործեց երկրի բոլոր պատակարարների վերայ:

Ամենից առաջ պալատական հին ուղնաւաղանները զգացին, որ նոր կեանք է

սխառում և գերազատ համարեցին փախչել
կրկրից, որպէսզի տգատուն զալիք փա-
թորիկներէ: Հին ցեղական արհեստան-
ները փախան Փրանսիայից և արտառահ-
մանում գաւաղութիւններ էին կազմում
նոր կարգերի գէմ: Պալատում մնացածնե-
րը սպասողական գիւրք բռնեցին. թաղա-
ւորը և թաղահին վճռեցին թողնել Ազ-
գային ժողովին ինքնազուլի և սպասում
էին յարմար ըստէի որպէսզի միանգամից
սնշապեն ժողովի զործունէութեան ար-
դիւնքը:

Ազգային ժողովը մշակեց Ազգային
սահմանադրութիւն և նրան իբրև նախա-
րան հրատարակեց «մարդու և քաղաքա-
ցու իբաւունքները», մինչդեռ ժողովում
վիճում էին այս իրաւունքների մասին,
Փարիզ էին հասնում մէկը միւսի յիանից
մտայլ տեղեկութիւններ:

Յուլիսի 14-ը առաջ բերեց ընդհանուր
բռնկումն: Բոլոր քաղաքներն էլ ցանկա-
նում էին հետևել Փարիզի օրինակին ու-

նենալ, նոյն ձևի քաղաքային վարչութիւն
և Ազգային պահակների գումդ, ինչպէս
Փարիզը ստացաւ Բաւարիան կործանե-
լուց յետոյ:

Բայց աւելի մեծ էր գիւղացի ժողովը-
ղի գրգռումը: Գիւղացիք Բաւարիայի կոր-
ծանումը համարում էին հոգատիրութեան
և ճարտութեան քանդելու արդանշանը: Ամ-
բոջ՝ Երկրի գիւղացիութիւնը տպառա-
բուեց հոգատէրերի գէմ, թէ արհեստան-
ների գէմ և թէ հոգեւորականների:

Իրանց գարեհոր՝ գերութեան զարհու-
րելի վրէժը լուծեցին գիւղացիները: Ազ-
նուականների ամբոցները և բնակարան-
ները բռնի կերպով տիրապետում և կոր-
ծանում էին: Նոյն բողոքն էին ենթարկ-
ում հոգեւորականների բնակարանները և
վանքերը: Երկար շարաթներ գիշերները
լուսաւորում էին գիւղացիների ձեռքով
հրդհուած վանքերի ամբոցների բոցերով,
օրինակ՝ Փրանկ-Կոնտէ նահանգում ամեն
գիշեր մի ամբոց էր հրդհուում, մի ուրիշ

նահանգում—Գօֆէնում 14 օրուայ ընթաց-
քում հրդեհակեց 270 տմբոց: Ժողովրդին
տակիլի անձնատուրութիւնները մահտան
էին գտաապարաւում:

Ազգային ժողովը հասկացաւ, որ այս
բռնկումներին վերջ կտրելի է տալ միայն
վճռական միջամտութեամբ: Սկզբում քրն-
նում էին հոգաարութեան ոչնչացման
օրէնքի առանձին յօդւածները: Քանի ուժե-
ղանում էր զիւղացիների շարժումը, այն-
քան տւիլանում էր ազնուականների վախը,
տւիլանում էր նաեւ և ժողովրդի էներգիան:
Եւ ահա օգոստոսի 4-ի երեկոյեան նիստի
ժամանակ տրեց Բոլորին՝ մի ընդհանուր
սղակորութիւն: Սկսեց մի ոգևորւած ճա-
սով մի ազնուական—Գերկումս-դէ-նոայ
պնդելով, որ այլ ևս տւիլորդ է լսուիլ գէն-
քի ուժով զիւղացիների շարժումը զոմե-
լու մասին, այլ հարկաւոր է ոչնչացնել
այն անարդարութիւնները, որոնք խաղա-
ցին ժողովրդին ապստամբութեան գիմել:
Առաջարկում էր ոչնչացնել Բոլոր հոգա-

արական իրաւունքները և այն պարա-
կանութիւնները, որոնց լծի տաք տքնում
էր զիւղացին: Յայտարարեց, որ ինքը իւր
և իրան ընտրող ազնուականների կողմից
հրաժարում է հոգաարութեան բոլոր ի-
րաւունքներից:

Նրանցից յետոյ վեր կացաւ մի ուրիշ
ազնուական Լէզիւէն-դէ-Կէտնիզայլ՝ սա-
լու ճառի մէջ բացատրեց հոգաարութեան
և ճարտութեան վնասակարութիւնը,
և առաջարկեց ոչնչացնել այդ իրաւունք-
ները: Ամբողջ ժողովին տրեց մի աննկա-
րագրելի սղակորութիւն, մէկը միւսի յետե-
ւից շտապում էին հրաժարուիլ իրանց ի-
րաւունքներից: Մէկը միւսից առաջ ընկնե-
լով հրաժարում էր իւր արաժնութիւն-
ներից:

Մինչ կէս գիշեր բոլոր գոյութիւն
ունեցող արաժնութիւնները և իրաւունք-
ները ոչնչացրած էին: Ազնուականութիւ-
նը հրաժարուեց իւր հոգաարութեան ի-
րաւունքներից, հոգևորականութիւնը տա-

սանտրդից և քաղաքները ասնաֆներից:

Այսպէս ժողովի բուն ծափահարութեան հետ միասին հիմք դրուեց բոլոր մարդկանց քաղաքացիական հաւաստութեանը: Այն, ինչ որ սովորական ժամանակ մի քանի ամիսների և դուրսէ աւարինքի գործ էր, յեղափոխութեան ժամանակ կատարուեց մէկ զիշերում, որը լուսուրւած էր զիւղացիների ձեռքով աչքստած ամբոցների հրդեհի բոցերով:

Թարգմ. Չ. Ա.

Ինչ է ՌԵՄԿԱՎԵՐՈՒԹԻՆԸ

Այն պետութիւնների մէջ, ուր բարձրագոյն իշխանութիւնը պատկանում է ժողովրդին, ժողովրդի ձեռին է, այնտեղ իշխում է Ասամկալարութիւնը՝ ժողովրդական կառավարութիւնը: Հետեապէս, հրդեհութեան բարձրագոյն իշխանութեան զեկը դանում է հէնց իրա՝ ժողովրդի ձեռին. կառավարութեան այդ ձեռը կոչւում է աամկալարութիւն: Ժողովուրդն ինքն է հրատարակում օրէնքներն ու ինքն է կառավարում երկիրը: Օրէնքներն հրատարակւում են ժողովրդի անունով նրա անունով էլ կառավարւում է երկիրը:

Ահա այդ է աամկալարութիւնը:

Գործնական կեանքում աամկալարութիւնը կարող է ընդունել իսկապէս դանազան ձեւեր:

Բարձրագոյն իշխանութիւնն ամբողջապէս կարող է պատկանել ժողովրդին, առանց որեւէ մէկի մասնակցութեան: Ժողո-

փութղը կառավարում է երկիրը մէնակ, առանց բաժանելու իր իշխանութիւնը մէկի հետ, իշխանութեան լիակատար տէրն ինքն է միայն: Գա նշանակում է, որ երկրում զոյութիւն ունի զուտ աւակալութեամբ, առանց արտաքին, առանց արտաքին լայն ձևով:

Ստեղծելիս զուտ առանց արտաքին լայն ձևով, ունի երկու ձև՝ ամբիջակաւ ու միջկուրդակաւ:

Անմիջական առանց արտաքին լայն ձևով, երբ բոլոր ժողովուրդը, իւրաքանչիւր անհատ անմիջապէս մասնակցում է երկրի կառավարութեանը: Այդպիսի կառավարութիւն այժմ զոյութիւն ունի Զուլիպարական մի քանի Կանտոններում (նահանգներում): Այստեղ, սովորաբար դարձան, հաւաքում է երկրի բոլոր հասակաւոր, չափահաս ազգաբնակիչները բաց երկինքի տակ ու վճռում իրանց պետական գործերը: Միայն ընթացիկ գործերն, ընթացիկ օրէնսդրութիւնն ու

երկրի կառավարութիւնը բոլոր ժողովուրդը չէ վարում, այլ նրա ընտրած փոքրութիւ լիազօրեաների ժողովը: Այդպէս անում են լսկ յարմարութեան համար:

Քիչ թիւով մարդիկ հեշտութեամբ կարող են թէկուզ ամեն օր հաւաքել և որովհետեւ նրանք ընտրւում են որոշ ժամանակով, ուստի և հեշտ է նրանց համար անձնական գործերից հրաժարուել և ամբողջապէս ներքուք հասարակական գործերին:

Բայց այնպիսի պետութիւնների մէջ, ուր ազգաբնակչութեան թիւը հասնում է մի քանի տասնեակ, նայն լսկ հարկաւոր միլիոնների, ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ մէ մի հնար չկայ ընդհանուր ազգաբնակչութեան ժողով կազմելու: Հարկու պէտք է բաժան-բաժան լինել: Այնքան է, որ այստեղ ժողովուրդն ինքն անմիջապէս չէ կարող իրագործել իր բարձրագոյն իրաւունքները, ինքն անմիջապէս կառավարել երկիրը:

Այս անյարմարութիւնը վաղուց նկատ-
ւած է և հէնց այն ժամանակ էլ գտել են
գրանից ազատելու միջոց: Եթէ ամբողջ
աղգարնակութիւնն հնարաւորութիւն չու-
նի անձամբ կառավարելու երկիրը, ապա
նա կարող է բնաբել հէնց իր մի-
ջից այնքան բնաբախներ. որ առանց գր-
տարութեան կարողանան հաւաքուել ու
կառավարել երկիրը: Արանից երբէք չի
փախուի գործի էութիւնը: Բարձրագոյն իշ-
խանութիւնն, այնուամենայնիւ կը մնայ
գարձեալ ժողովրդի ձեռքը, ժողովրդի
բարձրագոյն իրաւունքները կվերապահեն
գարձեալ իրան՝ ժողովրդին, միայն այդ
իրաւունքները կը իրագործին ոչ ամբողջ
ժողովրդի ձեռքով, այլ նրա մի մասի՝ նը-
րա ընտրեալների ձեռքով: Իսկ ժողովրդի
իր ձեռքով, հէնց իր միջից բնաբաժ մար-
դիկն իհարկէ նեկայացնում են նոյն ժողո-
վարդը: Եւ ուսմկաւարութիւնը կը մնայ
գարձեալ ուսմկաւարութիւն, (ժողովրդա-
կան կառավարութիւն) միայն անմիջական

ձեից կանցնի միջնորդականը, որ կոչւում
է ժողովրդական նեկայացուցչութիւն:

Այս է ուսմկաւարութեան երկրորդ,
միջնորդական ձեւը:

Ներկայիս ուսմկաւարութիւնն իր դուռ
անմիջական ձեով գոյաթիւն ունի լոկ
Զուլաղաբիայի չորս Գանտօններում: Եր-
կրագնդի միւս պետութիւնների մէջ նա
բնդունել է ժողովրդական ներկայացուց-
չութեան ձեւ:

Զուտ, անխառն ուսմկաւարութեան մար-
մնացումը մենք տեսնում ենք լոկ հաստ-
ւակաւաւսութեան մէջ: (Փրանսիայում, Հի-
սիային Բանրիկայի Միացեալ Նահանգնե-
րում և այլն): Այստեղ բարձրագոյն իշխա-
նութիւնն ամբողջապէս պատկանում է
ժողովրդին: Հասարակապետութեան պե-
տը, զուլաթ թէև մի մարդ է նախագահը,
սակայն գրանով երբէք չէ լռանգարում
դուռ ուսմկաւարութեան բուն սկզբունքը:
Նախագահը չպիտի չփոթէ մեզ: Դա միա-
պիտ, թագաւոր չէ օգոստոսիան մտքով

ինչպէս բռնապետական ինքնակալ միապետութիւնների կամ նոյն իսկ սահմանադրական պետութիւնների մէջ: Նա նոյնպիսի «հասարակ, սովորական մահկանացու» է, ինչպէս և հասարակապետութեան միւս քաղաքացիները: Նա ժողովրդի գաւաին է, ժողովրդի, որի միջից և որի ձեռքով ընտրւած էր իր բարձր պաշտօնի համար: Հասարակապետութեան նախագահ գտնալով, իրրի պետութեան ղլուխ, յիշուի նա վախճում է բացառիկ յարգ ու պատիւ, առանձին սրաշապանութիւն, և մինչդեռ նախագահ է, ոչ որի առջ պատասխանատու չէ համարւում իր արարքների համար: Սակայն չպէտք է մոռանալ, որ նա ընտրւում է որոշ ժամանակով և ոչ ժամանակը լրանալուն պէս դադարում է միւսների նման սովորական քաղաքացի, բողոքակից նրանց բոլոր շար ու բարուն, կարող է դատի կառուել ու պատասխանատուութեան ենթարկուի: Այն ժամանակ կտրող են նրանից հաշիւ պահանջել և իր

նախագահ ժամանակ արածների համար: Այսպէս հասարակապետական կառավարութեան մէջ՝ պետութեան ղլուխը՝ նախագահը նախ իր բարձր կոչումն ստանձնում է որոշ ժամանակով (4-6 տարի), երկրորդ վերջ ի վերջոյ նա կաւիւ և տալիս ժողովրդին իր արարքների համար:

Այսպիսով, ընդմիշտ ամեն անգամ նախագահ ընտրելիս բարձրագոյն իշխանութիւնն, այսպէս ասած, վերագտնում է իր սկզբնական արարքներին՝ ժողովրդին և ոչ իշխանութեան ժամանակաւորողին նախագահին յանձնելը վերջինիս բացարձակապէս չէ ազատում ժողովրդին հաշիւ տալուց:

Եթէ իրուամբ գժար ու չանհնարին է նախագահին ամեն բոլէ պատասխանատուութեան՝ ենթարկել, բարոյական պատասխանատուութեան միշտ կարելի է ենթարկել: Եթէ մէկն իր նախագահութեան ժամանակ տալիս առեց ժողովրդի անբաւականութեան, չէ որ բացի դատի են-

թարկելուց, նրան երբէք այլևս նախագահ չեն ընտրել: Եւ յամենայն դէպս ժողովրդական կարծիքը կը գտաւ նրան ամենախիստ կերպով ու կ'իրազարձնէ իր հին հասարակ քաղաքացիական տեղը, խոյատուգւում, արատաւարում տնտեսով:

Բացի այս, նախագահը մէնակ չէ կտառւարում երկիրը, այլ ժողովրդի ներկայացուցիչների հետ միասին և պետութեան հիմնական օրէնքների համաձայն, որոնցից մօզի չափ տնդամ չէ կարող չհղուել:

Ահա թէ ինչու հասարակապետութեան մէջ, չը նայելով որ ի դիմաց նախագահի գոյութիւն ունի միապետ», բայց և այնպէս լիապէս գործադրում է զուտ ուսմկաւարութիւնը: Ինչպէս տեսնում ենք վերջի վերջոյ բարձրագոյն իշխանութիւնը զուրս չէ գալիս ժողովրդի ձեռքից: Ժողովուրդն ընդմիշտ մնում է էապէս ինքն իր բողովի որոշողը:

Բացի այս լիապետար, զուտ ուսմկաւարութիւնից, որ գոյութիւն ունի հասարակապետութիւնների մէջ, ուսմկաւարութիւնը գործադրում է և կրճատւած, բաժանուած ձևով: Ռաւմկաւարութեան այս ձևը գործադրում է սահմանադրական տնտանւած պետութիւնների, սահմանադրական միապետութիւնների մէջ (ինչպէս Անգլիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում և այլն):

Սահմանադրական միապետութիւնների մէջ ժողովուրդն իր բարձրագոյն իշխանութիւնը բաժանում է միապետի եւս (կայսեր, թագաւորի, իշխանի): Սահմանադրական պետութիւնների մէջ բարձրագոյն վարչութիւնը կազմւած է երկու իշխանութիւնից՝ միապետից (կայսրից, թագաւորից) և ժողովրդական ներկայացուցիչներից: Այդ երկուսը միասին միայն կազմում են պետութեան բարձրագոյն իշխանութիւնը: Մէկն առանց միտի բարձրագոյն իշխանութեան իրաւունքներ չունի:

Ահա զբա մէջն է սահմանադրական միապետութիւնների սահմանադրական սկզբունքն ու խոր նշանակութիւնը:

Սահմանադրական պետութիւնների մէջ տչն ժամանակ է միայն ոչ թ ստանում ու պարտադիր գտնում ժողովրդի համար, երբ հաստատում է երկու իշխանութիւնների կողմից եւ, ալեինքն եւ կայսեր եւ ժողովրդի ներկայացուցիչների կողմից: Ոչ միապետն իր կողմից (կայսրը, թագաւորը) կարող է առանց ժողովրդի ներկայացուցիչների օրէնք հրատարակել, որ պարտադիր լինի ժողովրդի համար եւ ոչ էլ ժողովրդական ներկայացուցիչներն առանց միապետի (թագաւորի):

Սակայն տնտեսական միապետի եւ ժողովրդական ներկայացուցիչների յարաբերութիւններն ու դիրքը սահմանադրական պետութիւնների մէջ եւ նախագահի ու ժողովրդական ներկայացուցիչների դիրքն ու յարաբերութիւնները հասարակա-

պետութեան մէջ միանգամայն տարբեր են: Նախագահի կոչումը հասարակապետութեան մէջ, մեզ յայտնի է: Հասարակապետութեան մէջ ինչպէս տեսանք, ժողովուրդն իր իրաւունքները չէ բաժանում պետութեան ղլխի՝ նախագահի հետ: Նա ինքն է տալիս նախագահին բարձրագոյն իշխանութիւն, նրա հետ միասին կառավարում է երկիրն եւ կարեւորագէտքւում զբրկում է նրան ալլ իշխանութիւնից ու դատի ենթարկում:

Բոլորովին ուրիշ բան է սահմանադրական միապետութիւնների մէջ:

Այստեղ մի իշխանութիւն ժողովրդական ներկայացուցիչներն ունի, մի իշխանութիւն միապետը: Միապետի իշխանութիւնը ժողովրդից չէ, նա թագաւորում է «ուրսմուրեւով» Աստուծոյ», այսինքն նրա իշխանութիւնն համարւում է աստուածային ասուր, ի նշան որի եւ թագաւորում ու օծւում է: Ժողովրդական ներկայացուցիչներն, ընդհակառակը, այստեղ էլ իրանց

իշխանութիւնն ստանում են ժողովրդից և
զարծում են ժողովրդի կամքի ու ասած
լիազօրութեան համաձայն: Եւ մինչդեռ
հասարակագիտութեան մէջ պետութեան
զլխին՝ նախագահին ժողովուրդն է առլիս
բարձրագոյն իշխանութիւն, սահմանադր-
ւական միապետութիւնները մէջ բնդհա-
կառակը միապետն է շնորհում ժողովրդին
բարձրագոյն իշխանութեան մէջ մասնակ-
ցելու իրաւունք, եթէ այդ իրաւունքը յի-
գափօթութեան միջոցով ձեռք չէ բերել
ժողովուրդը: Եւ, որ զլխաւորն է, ժողո-
վրդական ներկայացուցիչների իշխանու-
թիւնը աշտակ չէ տարածում պետութեան
զլխին՝ միապետի վրայ, ինչպէս հասարակ-
ագիտութեան մէջ:

Միապետն իր իշխանութիւնն ստանա-
լով «Ասածուց», նրա ձեռքով էլ միայն
կարող է զբիւղ այդ իշխանութիւնից: Աս-
ածած էլ կարող է զբիւղ նրան այդ իշ-
խանութիւնից կամ խեղճ առնելով կամ
հոգին, այսինքն, երբ միապետը կամ հո-

ղեկան հիւանդութիւն կստանայ ու անըն-
գունակ կը դառնայ երկրոր կառավարելու
կամ ձեւց այնպէս կմնանի, այլապէս նրան
իշխանութիւնից հեռացնելու ուրիշ օրինա-
կան ձանադարհ չկայ: Միապետն իրրի
«Ասածու բնորակ» համարում է անսխա-
լովան, ուստի և պահստխանութս ու չէ իր
տըւարքները համար ոչ սրի տաած: Ո՛չ մի
զէպըում և մէ մի կերպ չէ կարելի նրան
դատի ենթարկել: Նրա համար գոյութիւն
ունի միայն մի դատ՝ յեանորդների դատը:
Նրա փոխարէն պատասխանատու են նա-
խարարները՝ մինխարները, որոնց և մի-
ապետի մեղքի համար դատում է ժողո-
վուրդը:

Սակայն, սահմանադրական միապե-
տութիւնների մէջ գոյութիւն ունի սահ-
մանադրալիսն, այսինքն երկրի հիմնա-
կան օրէնքների հաւաքածու, որ պահսա-
ղիւ է բաղւի համար, ի թիւս որոց և մի-
ապետի համար:

Եւ ահա այդ սահմանադրութեան շը-

նորհիւ երկրի մէջ ամեն ինչ կատարուած է օրէնքի համաձայն ու կառավարութեան սշ մի տպօրինի վարմունք չէ մնում անպատիժ: Սահմանադրութեան տնչեղ գործադրութեանն աշտուրջ հետեւում են ժողովրդական ներկայացուցիչները և իւրաքանչիւր զանցառուի, առանց բացառութեան, թէկուզ լինի նա միապետական վարչութեան անդամներից, ենթարկւում են օրինական պատասխանատւութեան:

Կեանքի այդ օրինական ընթացքի մէջ է կայանում առմկավարութեան թանկագին բարեքը սահմանադրական միապետութեանն երի մէջ:

Սահմանադրական միապետութեանն երի մէջ էլ ժողովրդի մասնակցութեանն երկրի կառավարութեան գործում տարբեր է: Մի քանիսում ժողովրդի մասնակցութեանն աւելի է, մի քանիսում աւելի փոքր: Հետեւեալն ոմանց մէջ առմկավարական ընկերունքն իրականացած է աւելի մեծ չափերով՝ լրիւ, ոմանց մէջ քիչ, կրճատ ձևով:

Ռուսաստանում երկիրը կառավարւում է անսահման իշխանութեան տէր ինքնակալ միապետի ձեռքով: Նրա անսահման էլ հրատարակւում են երկրի բոլոր օրէնքները: Բարձրագոյն իշխանութեանն Ռուսաստանում ամբողջապէս պատկանում է կայսրին: Նա չէ բաժանում այդ իշխանութեանը ժողովրդի հետ, ուստի և կոչւում է միահեծան, ինքնակալ միապետ:

Պետութեան ընդունած եկեղեցու վարչապետութեամբ Ռուսաց Կայսրը թագաւորւմ է «ոգորմութեամբն Աստուծոյ»՝ այսինքն իր իշխանութեանն ստացել է սէ թէ ժողովրդից, այլ Աստծուց, ի նշան որի գահակալութեան ժամանակ ձեռնադրւում է (թագադրւում) և օծւում մկռոնով, ուստի և նրա ամեն մի արարքն համարւում է անսխալ և ինքն երբէք պատասխանատու չէ սէ մի արածի համար:

Թարգմ. Չ. Տ. Պ.

ԻՆՉ Է ԱՂՂՈՒԹՒՄԵՐ

(Լեփևս-Ռլմանի)

Աղղութիւնը մի սրբազան սղի է, հոգեպէն սկզբունք: Յատկապէս ասած՝ երկու հանգամանքներ են ծնեցնում այդ սղին, այդ հոգեպէն սկզբունքը: Մէկն աղղի անցեալի մէջն է, իսկ միւսը՝ ներկայի: Նույնից մէկը՝ ընդհանուր սեպհականութիւն է անցեալի, հարուստ յիշատակների ժառանգութիւն. իսկ միւսը՝ իրական համաձայնութիւն, շանհատական կամք, միասին ապրելու ցանկութիւն, ցանկութիւն շարունակել պահպանելու իւր նախնիքներից ստացած թանկագին ժառանգութեան զուլթութիւնը, որն աղղութիւն կազմող անհատները ստացել են ամբողջութեամբ: Աղղութիւնը, ինչպէս և անհատը, սերտ կապ ունի երկար անցեալի, շատ ջանքերի, դժուարութիւնների ու խնայողութեան հետ: Նախնեաց պաշտամունքըն ամենից շատ օրինակաւն է. մենք

մեր ներկայով լիովին պարտական ենք մեր նախնեաց: Աղղութեան դիւցապնական անցեալը, նրա մեծ մարդիկը, ճշմարիտ ու առաքինի փառքը—ահա այն ընկերական հարստութիւնը, որի վրայ հիմնում է աղղութեան սուրբ դադափարը: Անհնայութիւն հանուր պարծանքներ անցեալում, ընդհանուր կամք ներկայում, կատարել միասին եղբայրական ուժով մեծամեծ քաջազործութիւններ, ցանկալ էլի կատարելութիւն ունենալ ընդհանուր յետադաջ ազատ կեանքում—ահա աղղ լինելու էական պայմանները: Մեղանից իւրաքանչիւրը կարող է իւր ունձի նկատմամբ դատել, որ սովորաբար՝ մարդ սիրում է աւելի՝ թէ աշխատութեան, թէ թշուառութեան, թէ հալածանքի և թէ կաշկաւ բռնութեան, միով բանիւ ամեն մի տեսակ նեղութիւնների միմիայն այն ժամանակ՝ եթէ այդպիսի հալածանքի ենթարկւող անհատները իրար հետ միասին եղբայրաբար են կրում իրանց նեղութիւնները, եթէ նորա դառ-

նութեան բաժակը իրար մէջ են բաժանում յանուն ազատութեան, ճիշտ այնպէս ինչպէս սովորաբար սիրում են տունը կամ այն հաստատութիւնը, որը բնկեցարար են կառուցած և որը սերունդէ սերունդ հասնել է աւանդաբար: Մի սպարապետն էրդ տեսնում է. «Մենք մէկ ենք, ինչ որ դուք էլք, մենք մէկ կլինենք, ինչ որ դուք էք»: Այս է ամեն մի հայրենիքի պարզ ու համառօտ օրհներգութիւնը:

Անցեալից ժառանգութիւն ստացած փառքն ու անբաժան կերպով կրած տանջանքներն ու հալածանքները, ապաղախւած միեկնայն ծրագիրն են, տանջուիլ, շարժարուիլ, սրբախառն, հրճուիլ և յուսալ միասին ազատութեան ժամին. ահա թէ ինչ բաներ աւելի թանկ են ազգութեան համար, քան մաքրային գաշնազրութիւններն ու մի երկրի արհեստական սահմանները, որոնք հեռեանք են ազգամազիտական ճարպիկութեանց, ահա թէ ինչ բանն է կազմում ազգութիւն, չհայելով ցեղի և լեզ-

ուի տարրերութեանց: «Տանջուիլ միասին», այն, ընդհանուր տանջանքը աւելի է կապում ցրուած ազգութեան անգամներին, քան թէ սրբախոսութիւնը: Ազգային յիշատակների մէջ տանջանքներն աւելի կարեւոր նշանակութիւն ունին, քան նրա յաղթանակները՝ որովհետեւ նորա, այսինքն տանջանքները, պարտաւորութիւններ են դնում մարդու վրայ: Դրանք զեկալարում են բաղմութեան բոլոր շարժումները:

Ուրեմն՝ ազգութիւնը մի մեծ համերաշխութիւն է (solidarность), որպէս պրտուղ այն սրբազան զգացմունքները, որոնց համար մարդս զոհեր է բերել ու զեկապաղաղում նոյնպէս պիտի բերէ: Ազգութիւն տակով՝ ենթադրում ենք մի անցեալ, իսկ ներկայում այն անցեալը կրկինում է՝ իրեն մի շօշափելի փառս, որը արատաշատում է ընդհանուր համերաշխութեան և միասին ապրելու ցանկութեան մէջ: Ազգութեան զոյգութիւնը մի ամենօրեայ ռամկական վճիռ է ինչպէս՝ մի ան-

VI. ՃՆՆԵՊԱՐՀՈՐԴԵԿՆԵ

Անգր-կովկասեան երկաթուղիները

I ՔԱԹՈՒՄԻՅ—ԹԻՖԼԻՍ—ԲԱԳՈՒ

հաս ինքը իւր դոյութիւնով հաստատում է, որ նրա մէջ կայ կեանք՝ իրրեւ զբաւական բարօք վիճակի:

Սա աւելի պակաս բնադանցական է՝ քան առաւածալին իրաւունքը. դա աւելի քիչ գաժան ու խիտ է, քան կեղծ պատմական իրաւունքը: Այս տեսակէտից՝ լինչպէս ող-գութիւնը, այնպէս և մի թաղաւոր իրաւունք չունի ասելու մի նահանգի թէ «դու ինձ ես պատկանում, ես քեզ վեր եմ առնում»: Մեզ համար նահանգը՝ նրա բնակիչներն են: Եթէ որեւէ մէկին այս գէղ-քում մի բան ենք հարցնելու, այդ բնակիչներին պիտի հարցնենք: Ազգութեան ճշմարիտ շահը հէնց նրանումն է, որ չը միացնեն ու չըբռնարարեն իրանց ձեռքի տակ մի երկիր, հակառակ վերջինիս ցանկաւթեան: Ազգութեան կամքն է—միակ օրինաւոր ճշմարիտ նշանաբանը, որին պիտի միշտ հարցնել այսպիսի գէտքերում:

Թարգմ. Յ. Վարագեօղեան

Կայարան- նիքը	Երկարութիւն նր կիւստ.	Տոմսակների գնեքը.		10 ֆ.
		II կ.	III կ.	բա- ղամի գինը
		բ. կ.	բ. կ.	բ. կ.
ԲԱԹՈՒՄ	—	0 27	0 18	00.75
Չաքվա	—	0 48	0 32	01.37
Կօբուլեա	20	0 80	0 48	02.13
Նոթմաների	30	1 23	0 75	02.99
Սուփսա	40	1 53	1 02	04.08
Լանչխութի	68	1 65	1 10	04.43
Նիկօսիթի	75	1 95	1 30	05.18
Սաջկախօ	88	2 15	1 43	05.69
Սամսրեղի	97	2 40	1 60	06.38
Կոպիտնարի	108	2 76	1 84	07.36
Թիօն	126	2 91	1 94	07.76
Աջամեթի	132	3 36	2 24	08.97
Կովիւիլի	154	3 45	2 50	09.20
Չորապան	—	3 57	2 38	09.72
Չեքուլի	167	3 69	2 46	10.24
Բելոգորի	176	—	—	—
Մաքեղիսի	184	—	—	—
Մալիտա	194	3 90	2 60	11.10

Միխայիլով	213	4 20	2 80	12.36
Գոմի	223	4 34	2 89	12 94
Կարելի	237	4 53	3 02	12.80
Կօրի	254	4 76	3 17	14.78
Դրակալի	267	4 94	3 29	15.53
Կոռպի	279	5 10	3 40	16.22
Քանանկա	294	5 28	3 52	17.02
Մյլիս	304	5 70	3 80	17.25
Բաճալա	315	5 70	3 80	17.25
Թիֆլիս	325	5 60	3 80	18.75
Նախալսու	—	—	—	—
Բղ-թաղա	345	6 00	4 00	18.75
Կարանալ	361	6 50	4 20	20.25
Սոդուտ-Բուլ	382	6 60	4 40	21.75
Պոլի	399	6 90	4 50	23.25
Աղսրաճա	413	6 90	4 60	23.75
Թօսու	432	7 20	4 80	24.75
Չեկամ	457	7 50	5 50	26.25
Դոլար	—	7 50	5 00	26.25
Ջամբոր	479	7 80	5 20	27.75
Գանձակ	501	8 10	5 40	29.25
Դալ-Մամալ	518	8 10	5 40	29.25
Կերան	541	8 40	5 60	30.75
Ելախ	564	8 70	5 80	32.25
Լաքի	588	8 70	5 80	32.25
Ուջարի	607	9 00	6 00	33.75
Մուսուլի	631	9 30	6 40	35.25

Քիւրղամիր	650	9 60	6 40	36.75
Սողիրի	673	9 60	6 40	36.75
Դարա-սու	697	9 90	5 60	38.25
Հաջի-Կար.	721	10 20	6 80	39.75
Նաւաղի	738	10 20	6 80	39.75
Ելաթ	762	10 50	7 00	41.25
Սանդաշալ	783	10 80	7 20	42.75
Փութա	808	10 80	7 20	42.75
Բալաջարի	826	11 10	7 40	44.25
ԲԱԳՈՒ	839	11 10	7 40	44.25

II ԲԱԳՈՒԻՅ — ԹԻՓԼԻՍ — ԲԱԹՈՒՄ.

ԲԱԳՈՒ	Վ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.	Կող.
Բալաջարի	13	0 32	0 21	00.84
Փութա	32	0 69	0 46	01.81
Սանդաշալ	56	1 23	0 82	03.24
Ելաթ	77	1 70	0 82	04.48
Նաւաղի	108	2 21	1 13	04.89
Հաջի-Կար.	—	2 57	1 47	06.87
Դարա-սու	142	3 09	1 71	08.22
Սողիրի	166	3 54	2 06	09.60
Քիւրղամիր	189	8 86	2 57	10.93
Մուսուլի	208	4 11	2 74	12.02
Ուջարի	232	4 46	2 97	12.46
Լաքի	251	4 70	3 13	14.49
Ելախ	274	5 01	3 31	15.87

Դերան	298	5 33	3 55	17.14
Դալ-Մամեա	321	5 70	3 80	17.25
Չաննակ	338	6 00	4 00	13.75
Չամբար	359	6 30	4 20	20.25
Դոլլար	370	6 30	4 20	20.25
Չեղամ	381	6 60	4 40	21.75
Թօուդ	407	6 90	4 60	23.25
Ճեղարաճա	426	6 90	4 60	23.25
Պօլի	439	7 20	4 80	24.75
Սարգս-Բուլ	457	7 50	5 00	26.25
Կարսեադ	479	7 80	5 20	27.75
Ըզ-Թալլա	495	7 80	5 20	27.75
Նալիլուդ	507	—	—	—
Թիֆլիս	513	8 10	5 40	29.25
Ընձալի	524	8 10	5 40	29.25
Մջլահա	535	8 40	5 60	30.75
Քսանկա	546	8 40	5 60	30.75
Կասպի	560	8 70	5 80	32.25
Դրակալի	572	8 70	5 80	32.25
Չօրի	585	8 70	5 80	32.25
Կարելի	602	9 00	6 00	33.75
Դօմի	617	9 00	6 00	33.75
Միխայլովօ	627	9 30	6 20	35.25
Վարվարինօ	636	—	—	—
Մալիաա	646	9 30	6 20	35.25
Մարելիսի	665	—	—	—
Բեկօդորի	664	9 60	6 40	35.75

Չերուլի	673	9 60	6 40	36.75
Չօրապան	—	9 90	6 60	38.25
Լավրիլի	686	9 90	6 60	38.25
Ըջամեթի	707	9 90	6 80	38.25
Բիօն	714	10 20	6 80	39.75
Կօպանաբի	731	10 20	6 80	39.75
Յամբարեպի	743	10 20	6 80	39.75
Սաջիվախօ	751	10 50	7 00	41.25
Նիլօիթի	765	10 50	7 00	41.25
Լանչուիթի	771	10 50	7 00	41.25
Սուպաա	790	10 80	7 20	42.75
Նօթաների	794	10 80	7 20	42.75
Կօրուլիթի	819	11 10	7 40	44.25
Չակվա	—	11 10	7 40	44.25
ԲԸԹՈՒՄ	840	11 10	7 40	44.25

III ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՑ — ԲՕՐԺՕՄ

Թիֆլիսի Մի- խայլովի վրա- յով — Բօրժօմ.	վ.	բ. կ.	բ. կ.	կապ.
Միխայլովից Բօրժօմ . .	—	3 03	2 02	8.11
Բախուրիանից Բօրժօմ . .	—	0 59	0 39	1.55
Փօթիկից Սամ- արեզի վրա- յով Բիօն.	—	1 95	1 30	5.18

Փօթիկից Ստեփանի . . .	—	1 35	0 90	3.57
Բաթմանից Ջորապան	—	3 45	2 30	9.20
Բաթմանից Կօրուկեա . .	—	0 48	0 30	2.13

IV՝ ԹԻՓԼԻՍԻՑ — ԿԵՐՍ

ԹԻՓԼԻՍ	Վ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.	Կող.
Նախնական	—	—	—	—
Սօցիալական	13	0 27	0 18	0.75
Ջանդար	35	0 77	0 51	2.01
Սոցիալական	62	1 35	0 90	3.75
Երթման	86	1 86	1 24	4.94
Սանտիսի	104	2 25	1 50	5.95
Կալապերան	119	2 57	1 71	6.84
Ջանդար	127	2 75	1 83	7.30
Վարաճիկա	142	2 73	1 70	8.17
Համամի	161	3 47	2 31	9.26
Ղաթման	179	3 78	2 47	10.29
Ջանդար	188	3 84	2 55	10.81
Սոցիալական	207	4 01	2 72	11.90
Կալապերան	299	4 38	2 92	13.17

Բաշ-Քաղիք.	248	4 66	2 09	14.26
Մալրա	266	4 80	3 25	15.20
ԿԵՐՍ	279	5 00	3 27	16.20

V՝ ԿԵՐՍԻՑ — ԹԻՓԼԻՍ

	Վ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.	Կող.
ԿԵՐՍ	—	—	—	—
Մալրա	13	0 27	0 18	0.75
Բաշ-Քաղիք.	31	0 68	0 45	1.78
Կալապերան	50	1 08	0 72	2.88
Սոցիալական	72	1 56	1 04	4.14
Ջանդար	91	1 97	1 31	5.23
Ղաթման	100	2 16	1 44	5.75
Երթման	118	2 55	1 70	6.79
Համամի	137	2 96	1 97	7.88
Վարաճիկա	152	3 29	2 19	8.74
Ջանդար	160	3 45	2 30	9.20
Կալապերան	175	1 66	2 44	10.06
Սանտիսի	193	3 90	2 60	11.10
Երթման	217	4 22	2 81	12.48
Սոցիալական	244	4 59	3 06	14.03
Ջանդար	266	4 88	3 25	15.30
Սօցիալական	—	—	—	—
ԹԻՓԼԻՍ	279	5 06	3 37	16.04

VI ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ — ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻՑ — ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ

ԱԼԷՔՍԱՆԴ- ՐԱՊՈԼ	Վ.	Ր. Կ.	Ր. Կ.	Կող.
Ազին	24	53	0 35	1.38
Անի	43	0 93	0 63	2.47
Ալադեօդ	60	1 29	0 86	3.45
Կարա-բուրն	77	1 65	1 10	4.43
Արաքս	90	1 95	1 30	5.18
Սարգ.-Արադ	100	2 16	1 44	5.75
Էջմիածին	110	2 60	1 73	6.90
Ուլուխանլու	132	2 85	1 90	7.59
ԵՐԵՒԱՆ	145	3 12	2 59	7.34

Արեւան	Վ.	Ր. Կ.	Ր. Կ.	Կող.
Ուլուխանլու	14	0 32	0 21	0.81
Էջմիածին	25	0 54	0 36	1.4
Սարգ.-Արադ	45	0 96	0 64	2.59
Արաքս	56	1 22	0 81	3.22
Կարա-բուրն.	69	1 49	0 98	3.97
Ալադեօդ	86	1 86	1 24	4.95
Անի	103	2 32	1 48	5.92
Ազին	121	2 61	1 74	6.96
ԱԼԷՔՍԱՆԴ- ՐԱՊՈԼ	145	3 12	2 08	8.34

ՊՈՏԱՄԱՅԻՆ ՃԱՆԱԿԱՐԻՆԵՐ

Կալկապոմ

Ախալքալիք — Բորժոմ	50 ¹ / ₄	Վ.
Ախալքալիք — Ախալքալ	66 ¹ / ₄	Վ.
Ախալքալիք — Ալեքսանդրապ.	89 ¹ / ₂	Վ.
Արդահանիք — Օլթի	124 ³ / ₄	Վ.
Ախալքալիք — Արդահան	72	Վ.
Ախալքալիք — Բաթում	147	Վ.
Ալեքսանդրապոլիք — Զարիշատ	52 ¹ / ₂	Վ.
Բաշնորաշենիք — Նախիջևան	62 ¹ / ₂	Վ.
Բաթումիք — Արդահան	150	Վ.
Դանձակիք — Հաջիքհանդ	27 ¹ / ₄	Վ.
Դիլիջանիք — Երևան	62 ³ / ₄	Վ.
Դիլիջանիք — Ղարաբաղիսա	19 ¹ / ₂	Վ.
Երևանիք — Բաշնորաշեն	89 ³ / ₄	Վ.
Երևանիք — Էջմիածին	18 ¹ / ₂	Վ.
Թիֆլիսիք — Ջալալ-Օղլի	135	Վ.
Հաջիքհանլիք — Սալեան	50 ¹ / ₂	Վ.
Ղարաբաղիլիք — Դիլիջան	38	Վ.
Ղարաբաղիլիք — Ջալալ-Օղլի	50 ¹ / ₂	Վ.
Կարսիք — Սարիղամիշ	58 ³ / ₄	Վ.
Կարսիք — Կաղզվան	78 ¹ / ₂	Վ.
Կարսիք — Օլթի	102	Վ.
Նախիջևանիք — Օրդուրադ	74 ¹ / ₂	Վ.
Չուշուք — Խանկենդ	11	Վ.
Սարիղամիշիք — Ղարադուրդան	37 ³ / ₄	Վ.

ՍԵՆ ծով: Տոմսակների արժեքը «Русское
Общество»-ի նաւերի համար:

Բաժնւմից մինչև	Ճոանց ուտելիքի							
	Պօղտ-մար- դատարնա- ւերի վրայ				Ապրանքա- մարդատար նաւ:			
	I կ.	II կ.	III կ.	IV կ.	I կ.	II կ.	III կ.	IV կ.
Օղեսոս	19 85	9 80	15 90	5 50	60			
Եւպատորիտ	14 80	7 20	11 85	4 50	55			
Սկաստօպօլ	14 —	7 20	11 20	3 90	55			
Եալթա	14 —	7 10	11 20	3 60	50			
Ալուշթա	13 75	7 —	11 —	3 40	50			
Սուդակ	13 75	7 —	11 —	3 40	50			
Թէօդօսիա	13 —	6 40	10 40	3 40	50			
Կերչ	11 —	5 20	8 80	3 —	50			
Նովորոս.	8 70	4 —	7 —	2 25	25			
Անապա	11 —	5 20	8 80	3 —	40			
Ջուրդի	8 70	4 —	7 —	2 25	25			
Տուապոէ	6 —	3 20	4 80	2 —	25			
Սոչի	6 —	3 20	4 80	2 —	25			
Աղլէր	6 —	3 20	4 80	2 —	25			
Դուդաուա	5 60	2 40	4 50	2 —	25			
Նսր Աֆօն	5 10	2 —	4 10	1 30	25			
Սուխում	3 25	1 20	2 60	1 —	20			
Օչեմչիր	2 35	1 20	1 90	1 —	20			
Փօթի	1 50	—	80	1 20	—	50	20	

ՍԵՆ ծով

«Русское-Общество»-ի նաւերը Բա-
թումից հեռանում են՝ երեքշաբթի և ուր-
բաթ օրերը, երեկոյեան ժամի 5-ին:

Բաժնւմից մինչև	II կարգ		III կարգ		I կարգ
	Բնական		Բնական		Բնական
	Բնական	Գնական	Բնական	Գնական	Գնական
Փօթի	1	40	—	50	10
Օչեմչիր	2	40	—	75	13
Սուխում	2	60	1	—	14
Նսր Աֆօն	3	40	1	30	15
Դուդաուա	3	60	1	40	18
Սոչի	4	—	1	60	20
Տուապոէ	4	50	2	—	20
Նովորոսիսկ.	5	—	2	25	23
Անապա	6	—	2	75	25
Կերչ	6	50	3	—	25
Թէօդօսիա	7	50	3	40	30
Սուդակ	7	50	3	40	30
Եալթա	8	—	3	60	35
Սկաստօպօլ	8	50	3	90	35
Օղեսոս	12	—	5	50	45

Կասպից ծով.

«Кавказъ и Меркурій» ընկերութեան նաւերը պտոյա՞ն են անում Բազուից—Դեր-բենտ, Պետրովսկ, Աստրախան: Ընկերութիւնն ընդունում է տալբաններ, մինչև Վոլգա, Կասպից ծովի նաւահանգիստները Անդրկասպեան երկիրը և Մոսկվա, Վարշավա, Լոն և Բոստով հասցնելու համար:

Ընկերութեան գրասենեակը Թիֆլիսում, Բաքու և Մոսկովայա փ., № 8, տեղեֆոն 415:

«Надежда» ընկերութեան նաւերը սրտէ կամ անորոշ ժամանակներում պտոյա են անում Պետրովսկ—Ուզունադա և Բազու—Ուզունադա գծերով:

Ընկերութեան գրասենեակը՝ Թիֆլիսում Դժոբջովայա փողոց. Վրաց՝ տան մէջ:

Դէպի արևմուտեման

Փրանսիական «Messageri Maritimes» ընկերութեան շոգենաւերը կանոնաւոր կերպով երթեկեկում են Լոնդոնի, Մարսելի և Բաթումի միջև: Լոնդոն գնացող նաւերը

մտնում են նաև Կ. Պօլիս, Մարսել և հա՛վրը: Նոյն ընկերութեան նաւերով կարելի է գնալ և Եաֆֆա, Ալէքսանդրիան, Հնդկաստան, Չինաստան, Եապոնիա, Մադագասկար, Եւա, Յէյլօն, Աստրախա, Չանդի-բար, Նոր-Կալիդոնիա և այլն:

Դործակալութիւնը Թիֆլիսում—Դժոբջովայա, Վրաց պոստ. տուն:

Փրանսիական «Н. Парк» և «К.» ընկերութեան շոգենաւերը կանոնաւոր երթեկեկում են ուղղակի Բաթումից—Մարսել և հակառակը—Մարսելից Բաթում: Նաւերը մեկնում են իւրաքանչիւր երկու շաբաթը մի անգամ. Բաթումից, չորեքշաբթի օրը ժամը 4-ին հանապարհին մտնում են Տրապիզոն, Սամսոն և Կ. Պօլիս:

Ամեն շաբաթ տեղեկութիւններ ուտնալ կարելի է Թիֆլիսում Պ. Օ. Բարեկենդանեանից: Սիօնի փ. Խօջապ. քարվանսարայ:

VII Գ Ի Տ Ը Կ Ը Ն

Ա, Շ Խ Ա, Տ Ա, Ն, Ք

Ազգի ուրեմն եկ՝ աշխատենք արիւթիամբ և հաստատուն հաւատով: Եւ աղգային բարգաւաճման զեղածպիտ տաւօտեան արշալոյսը կը ծագի նոյնպէս մեզ համար, ինչպէս որ ծագեց ուրիշ աղգերի համար: Անիրաւացի է աշխատանքի՝ վրայ՝ իբր անէծքի վրայ նայի: Այլապէս, բոլոր տիեզերքին պէտք է այդպէս նայէինք, որովհետեւ տիեզերքը մարմնացնում է իւրմով աշխատանքը:

Աշխատանքն իմաստութիւն է, որովհետեւ մարդկային հոնճարի բոլոր մեծ արդիւնքներն ի ներքուստ ներկայացնում են կազմակերպուած դադափաբների մի որոշ շարք, իսկ իրական կոզմոս՝ աշխատանքի պատգ:

Աշխատանքը հարստութիւն ձեռք բերելու կանխիկ վճարի զբաւականն է: Հարստանում է սխայն նա, ով աշխատում է, ով

մտածում է վաղուան համար և խնայողութիւն է անում:

Աշխատանքը գոհութիւն է: Ո՛չ մի գործով չպարագող մարդը երբէք չի կարող կատարեալ երջանիկ կեանք վայելի: Անգործ քունն է նրա բաժինը, ով կարող է տակ՝ այսօր եւ աշխատեցի: Հարցրէք զիտեականին, փիլիսոփային, հրապարակախօսին, արուեստագէտին, երբ նա գուր է գալիս աշխատանքի տաճանաւանակից՝ ժամանակ անցկացնելու մերձուր բարեկամների շրջանում: Հարցրէք բանւորին, որ՝ վերագառնալով արհեստանոցի ծանր աշխատանքից, գտնում է իւր տանը հանգստութիւն և մաքուր խղճով կարող է համբուրել իւր գաւաղներին ու իւր կեանքի ընկերւհուն: Եւ ընդհակառակը, նայեցէք անգործին, լինի նա հարուստ՝ թէ աղքատ, քաղաքացի՝ թէ աւաթիկ, միևնոյն է, նրա գէմքի վրայ զրոշմուած է զժողոհութիւն և տհաճութիւն:

Աշխատանքը հայրենասիրութիւն է: Ո՛վ

իրեն հայրենասէր է տնտանում, իսկ ինքն անդործութեամբ ժամանակ անցկացնում, նա հայրենիքի դաւաճան է: Ամենահասարակ բանւորի թափած մի կաթիլ քրտինքը, իւր ձեռքի աշխատանքով, առաւել թանկագին է, քան պանդուխտ ճարտարանի ձուռքի հեղեղը. որովհետեւ այն քրտնքի կաթիլում բովանդակւում է հայրենիքի երջանկութիւնը, իսկ վերիջնի ձուռքում՝ լրբութիւն և ապականութիւն:

Աշխատանքն ազատութիւն է. միայն աշխատող մարդն է սովորաբար կատարում իր պարտաւորութիւնը. ապա ուրեմն և լիովին արժանի է անկախ մօրզու տխրոյթ ժառանգելու:

Աշխատանքով ոչնչանում է աղքատութիւնը. «Տուէք հաց», ասում է ծուլութեամբ փշաքած ամբոխը: «Աշխատանք տուէք», աղաղակում է բաղաքակրթեալ՝ ժողովուրդը:

Ո՛վ ոյժ կունենայ աշխատելու, նա կբաւրի իւր միջոցներով. ո՛ւմ ոյժերը կղաւաճանեն, նա ապաստան կը գտնի աղքատ-

տանոցներում և ապաստանարաններում, որ ստեղծում է միւս քաղաքացիների խնայողութիւնը, որոնց խնամքին է յանձնում հասարակական բարեգործութեան պարտքը իրենց թշուառացած հայրենակիցներին:

Աշխատանքը կը փրկէ ամենին: Աշխատանքին է թողնուած վճռելու ընկերական կնճառ խնդիրը: Խեղճ, բայց կըթուած բանւորը քաջութիւն ունի ինքն իրան առնելու. «Անկախութեան կը հօտնիմ աղնիւ աշխատանքով և խնայողութեամբ. — կտմա-կտրութեամբ չի աղաղակիլ. «սեպհակա-նութիւնը՝ զոգութիւն է. խլենք, ուրեմն, ո՛ւմ ձեռքին որ զանուում է և հաւասար բռնանք»:

Թարգմ. Գ. Զանբուրաղեան

Ազգային բնաւորութիւն

Ազգերն ու անհատներն, որոնք գիտեն, թէ մի փառաւոր ցեղի սրգիք են, գրտ մեծութեան ժառանգորդ են և պարծանքի պահապանը, միշտ հաստաբան և ոյժ կը դանեն այդ աղնիւ զիտակցութեան մէջ: Ըստ կարևոր է, որ ազգն ունենայ մի պայծառ անցեալ՝ արժանի իրեն հանդիսանալու: Նախնիների մեծ գործերն են, նրանց աղնիւ տանջանքների և արխական ջանքերի յիշատակն է, որ պահպանում, լուսաւորում և աղնուացնում է ժողովրդի կեանքը: Ազգերի և առանձին անհատների կեանքը մի հարուստ փորձառութեան դանձաբան է, որ իմաստուն գործ գրուելով տալիս է կատարելութեան ձգտումն, իսկ շարաշար գործ գրուելով՝ յառաջ է բերում սնտի ցնորք, մոլութիւն և գօսութիւն: Ազգերն էլ, առանձին անհատների պէս, փորձանքով են յստակւում և կազդուրւում: Որեւէ ազգութեան ամենաալայծառ էջերը

ներանք են, ուր որ արձանագրուած են այդ ազգի բնատուրութիւնը պարզացնող աղէտները, ազատութեան համար քաշած տանջանքն ու տոռապանքը:

Այսօր հայրենասիրութեան հնչիւն տաւում սովոր են պսակել այնպիսի բաներ, որոնք իսկապէս ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ կեղծասիրութիւն և մտքի տկարութիւն: Այդ ահոսկ հայրենասիրութիւնն արտայայտւում է ազգային նախապաշարմունքների, ազգային ցնորքների և ազգային տակութեան մէջ և ցոյց է տրւում ոչ թէ տակութեան մէջ և ցոյց է տրւում ոչ թէ գործով, այլ անապարձութեամբ, ազգպակներով և օգնութեան զուր կոծերով, գրօշակներով, երգերով և անվերջ տրտունջներով հինաւուրց գրկանքների և վաղուց բուժուած վէրքերի առթիւ: Այդպիսի հայրենասիրութեան տխտով վարակւած լինելը թերեւս մի մեծ նպագ է վարակւում ազգի համար:

Սակայն եթէ կայ մի ունայն և անարժան հայրենասիրութիւն, կայ և վսիմ ազ-

նիւ և պաշտելի հայրենասիրութիւն, — կան մարդիկ, որոնք բարձրացնում և զօրացրնում են իրենց երկիրը հաւատարիմ ծառայութեամբ, ազնիւ, ուղիղ և զղատ կեանքով. կատարելութեան հասնելու տմենաջերմ փափագով ... Գրանք յարգում են մեծ նահատակներ յիշատակն, որոնք ազատութեան և կրօնի համար զոհակոթ, ժառանգել են անթառամ պտակ և շնորհել են իրենց ազգին ազատ կեանք և ազատ էլ հայրենիք:

Ազգերի բարոյական վիճակը չէ կարելի ստուգել նրանց անդամների շատութեամբ ինչպէս որ մի մարդու բարոյականութիւնը չէ կարելի չափել նրա մարմնի ստուորութեամբ: «Ծառի նման մարմնով աճելը չի նշանակել մեծ լինել»: Մի ազգի մեծութիւնը չէ կախուած նրա բազմամարդ լինելուց, թէև վերջին հանգամանքը բնական մեծութեան ահզ է անցնում: Մի ազգ կարող է շատ մեծ լինել բռնած երկրի պարածութեամբ և անդամների թուի բազ-

մութեամբ, և դարձեալ զուրկ լինել խակական մեծութիւնից: Իսրայէլացիք մի փոքրիկ ազգ էին, սակայն որշմփ կեանք յառաջ բերին, ինչպէս հօր ազգեցին մարդկութեան վրայ:

Մի ուրեք երկրի հարստութիւնների տմբութիւնը համապատասխան է բնակիչների բնաւորութեան կորովին: Բարոյապէս անշահ անհատներն, ինչքան էլ բազմութիւ լինին, չեն կարող մեծ ազգ կազմել: Մի ազգ կարող է շատ կրթուած թուիլ, բայց և այնպէս թշուառութեան առաջին իսկ հարուածից ջարդ ու փշուր խորտակուի: Եթէ մի ազգի անհատները զուրկ լինին ազնիւ բնաւորութիւնից, նա չի ունենալ ամուր կապեր, զօրութիւն և հաստատուն առողջութիւն: Նա կարող է լինել հարուստ, լուսաւորուած, նրբաճաշակ և դարձեալ կորստեան վճի եզերքին տատանիլ: Մի ազգ, որի անդամները միայն իրենց համար ապրող և լուր անձնական վայելք սիրող մարդիկ են, և դրանց շնչին

Ես-երն մի մի կուռք,—այն ազգը թշուառ մահուան վիճակուած է և նրա կորուստն անհրաժեշտ:

Ընտելու

ԸՆՏԱՆԻՔ

Ընտանիքը բնասութեան առաջին գրկ խաւար կը թարանն է: Այստեղ է ստանում մարդս իւր ամենալաւ կամ ամենավատ բարոյական գաստիարակութիւնը, սրբահասակ մենք գրա մէջ ենք բնդունում կենդանութեան կանոնները, որոնք միայն մեր մահուամբ են վերջանում:

Սովորութիւն է ասել, թէ «24-երն են մարդուս մարդ անում», կամ թէ՛ «Խելքն է մարդուս մարդ անողը», սակայն այս երկու խօսքերից էլ ճշմարիտ է երբորդը, թէ «Մարդուս սակզծողն բնաանիքն է»: Ընտանեկան գաստիարակութիւնն իւր մէջ ամփոփում է ոչ միայն ձեւերի և խելքի,

հապա և բնասութեան կը թուլիւնը: Յատկապէս բնաանիքի մէջ է պարզանում սիրտը, ազգայն էն սկիզբն առնում սովորայթները, պարթնում խելքն և լաւ կամ վատ ձեւ ստանում բնասութիւնը:

Այդ ազգիւրից են յառաջագալիս՝ լինէր դա յստակ թէ՛ ազատը՝ հասարակութեան զեկավար հանդիսացող բոլոր սկզբունքներն ու կանոնները: Անդամ նոյն իսկ օրէնքներն ոչ այլ ինչ են, բայց եթէ բնաանիքի անդրադարձութիւն: Տան յարկի առկ մանուկների մարի մէջ սերմանում ամենաշնչին կարծիքն անգամ, երբ սր նրանք կենան են մանում, գտնում է՝ հասարակաց կարծիք: Ազգերը մանկանոցի միջից են դուրս գալիս, և մանուկների առաջին քայլերը զեկավարելու կոչւած մարդիկ թերեւ տելի ազգեցութիւն ունին, քան թէ կոռուավարութեան ունեւերը ըրտնող անձինք:

Բնական օրէնքի համաձայն է, որ բնաանեկան կեանքը հասարակայնի պատ-

բառախիշը լինի, և խելքն ու միտքը նրան մէջ ստանան իրենց տոաջին վարժութիւնը: Այդպէս խնհատներն, սրունք յետոյ հասարակութիւն պիտի կազմեն, ջոկ ջոկ են կրթուած և ուրոյն ուրոյն խնամք դառնում: Ընտանիքից են նրանք աշխարհ մտնում և համբաւներէից՝ քաղաքացի դառնում: Հետեւորդը ընտանիքը համարելի է քաղաքակրթութեան ամենալաւ պարոյց, որովհետեւ քաղաքակրթութիւնը վերջ ի վերջոյ դալիս դառնում է անհատներէի գաւառաբարակութեան խնդիր, և նաչելով թէ լաւ կամ վատ են գաւառաբարակուած ժողովրդի անհատները, բոտ աշխատ նրանց կազմած ընկերակաւ կարդն էլ կոնկրետ աւելի բարձր կամ ստոր քաղաքակրթութիւն և մարդկայնութիւն:

Ամալս

Տ Ա Ս Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր

1. Մարդս ստեղծուած է սէ պատահական և սէ էլ անտանական կեանքի համար: Այլ է մարդու կոչումը՝ նպատակ հասարակական կեանքի բարեարմանը իւր ձեռքի տակ եղած միջոցներով:

2. Բնուորութեան տէր մարդն տեսւմ է ինքն իրան. կամենում եմ միայն այն. ինչ որ ճշմարիտ է և արդար, որպէս թելադրում է լրանականութիւնը: Կամենում եմ և սիրում: Ապա սրեմն կը ձգտեմ հասնել նրան ինչ որ ինձ թելադրում է բանականութիւնը, կամքն ու սէրը:

3. Ո՛րքան էլ որ գերակշռող ոյժը սովալէր ինձ գաւաճանել մաքուր բանականութեանն, աշխուամենայնիւ չկամ գիշանիլ այդ ոյժին և չեմ թոյլ տալ չարին ոտնակոխ տնկու բարուն:

4. Որեւէ գործի ձեռնամուխ լինելուց առաջ, մանաւանդ՝ եթէ այդ կարեւոր գործ է, ես պարտաւոր եմ լաւ կշռել նրա պատ-

ճառներն ու հետեանքները, որպէսզի վերջը չը ողբամ սխալանքներս և անպատնասապահանութիւնս՝ վիհնպատակին հասրելու համար:

5. Ով իւր բոլոր ոյժերը լարում է նրպատակին հասնելու համար և չի կանգ առնում, մինչև չմերձենայ վերջին սեանք, նա կարող է իւր համար տակ, թէ բնաւորութիւն ունի: Սակայն չեմ ձգտիլ վատ և ճշմարտութեանն հակառակ նպատակին հասնելու, որովհետև այն ժամանակ կատարեալ իրաւամբ կարող են տակ. ահա այս է բնաւորութեան տէր մարդ, բայց՝ անբարոյական բնաւորութեամբ:

6. Ով համաձայն իւր կամքի է վարում բայց ոչ ըստ պարտաճանաչութեան, նա դեռ ևս ճշմարտութեամբ չէ վարում: Ճշմարիտ բնաւորութիւնն արտաբերում է պարտքը կատարելում, մինչև անգամ կամքի հակառակ, եթէ կամքը կրքերի ազդեցութեամբ հակառակում է պարտքին:

7. Միշտ և հանապաղ ճշմարիտը կրիօ-

սեմ: Իսկ եթէ օրէնքը, տուղջ դատողութիւնը կամ որեէ այլ կարեւոր պատճառ արդելում է ինձ ճշմարտութիւնն արտաբերել, ապա առաւել լաւ է լսեմ. քան սուտ խօսեմ:

8. Լէք ուղղամիտ մարդ և փոխարկը կը վայելեալ ուրիշ մարդկանց յարգանքը, նա և շարագործներին անդամ. ուղղամիտութիւնը սրբան խաղաղութեան գէնք է, նայնքան էլ յաղթութեան:

9. Յաղթութիւնը՝ զափնիններով է պատկում ոչ թէ սկողին, այլ ով իւր դուրծը մինչև վերջը կը հասցնի:

10. Եթէ ևս դաւակնէր ունենամ, կաշխատեմ նրանց մտաւոր ընդունակութիւնների հետ՝ միասին կրթիւն նաև բարոյական ընդունակութիւնները, չեմ որ լուսաւորեալ մարդն էլ կարող է լուսաւորեալ աւազակ դառնալ, եթէ ժամանակին չի սովորիլ առաքինի կեանք վարել:

Թարգմ. Գ. Ջանբուդաղեան

VIII ՎԵՐԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ

Զարթիւ բնած

Զարթիւր դու, քնած, ժամը արթնացման
Վաղուց ցանկալի, հասել է արգէն,
Եւ վառ ճաճանշը մեզ սուրբ ազատման.
Դարկոյր շարիքն այրում է արգէն:

Բնած, շուտ դարթիւր, սլմն օրհասական —
Գիտութեան զէնքով, արագ խօստակիւր,
Եւ շղթաները պինդ սարկական,
Կեանքի դու սլմով փշրելու — ջախջախիւր:

Դէհ դարթիւր, քնած, ուրախ համարձակ,
Յանուն իզէի, վսեմ դործերի,
Յանուն վառ լոյսի, ազատ օրերի —
Դուրս գալ կուի գաշտ, մի վախիւր հրբէր:

* *
*

Վառ պատերազմում, ամեն ժամանակ,
Սիրելի ընկերք, ձերն է յաղթանակ,
Հաւատ մի ընծայէք դուք հրաշքներին,
Եյլ հաւատացէք ձեր վառ ոյժերին:

Վհհ, վսեմ խօսքերն անրիժ աղօթքի.
Միակ զէնքն են անգոր սարկի.

Կուի գաշտի մէջ — ճակատամարտում,
Պէտք չեն աղերսներ, ոչ էլ պաղատում:

Դուք կազմու պատրաստ պատերազմ մղէր,
Ոչ մի քայլ անգամ յետ մի ընկերէք,
Որպէս մի ամուր կենդանի պատար,
Դուք պաշարեցէք ձեր թշնամուն շար:

Սիրելի աղերք, մի վախէք մահից
Գու պատերազմում դաման արնալից,
Զընծայէք հաւատ դուք հրաշքներին.
Լոկ հաւատացէք ձեր վառ ոյժերին:

Աղստ խօսք

Ա՛խ, դու աղատ խօսք, վսեմ անմահ խօսք,
Դու բոցավառ ջահ մթին խաւարում,
Խոնաւ բանաւի մէջ, հեռուոր վայրում,
Երկար տանջեցիր կապանքների տակ:

Քեզ արտորանքի դատապարտեցին,
Եւ հայհոյելով միշտ կոտորեցին,
Նենդ գահիճներէ՞ ձեռքով վառեցին,
Բայց յաղթ հնշխններ քս չը լսեցին:

Ո՛վ դու աղատ խօսք, վհ մեծազոյն խօսք,
Հէրճանդօր գերի բռնութեան ձեռքին,
Խզճուկ Պրօմէթէյ կաշկանդած ժայռին,
Ընդդի սուր ձանկից դէպ աղատութիւն,
Դէպ երջանկութիւն՝ սուրալ ես ուզում:

Բայց տարիք կանցնին, կըզարթիւն կրկին,
Լի ճշմարտութեամբ և զօրեղ սիրով
Կգաս այս աշխարհ քս մեծ յաղթութեամբ
Կը շողաս պայծառ նոր արշալոյսով,
Զերթ Աստածային պատգամ ցնծալին:

ՅԷՆ. - ՌԷՆԷԱ.

IX. ՕԳՏԷԿԸ ԽՈՐՀՈՐԴՆԵՐ

Արծաթէ աշտանակները մաքրելու համար
պէտք է վրան տաք ջուր՝ ածել և անմի-
ջապէս շորի կտորով շփել, իսկ վերջը
մաքրել մի սրէէ ծանօթ նիւթով և վայել-
ցնել:

Ծաղիկների բուրմունքը ձմեռ ժամա-
նակ. — Մի որեւէ ծաղկի բուրմունքը հետե-
ւալ կերպով կարող է կրկար ժամանակ
մնալ: Պէտք է հոտաւէտ ծաղիկները ժո-
ղովել ամենից տաւրի անուշահոտութեան
ժամանակ և մաքուր ամանի մէջ դնել այս
կերպով. նախ պէտք է ամանի յատակին
աղ ցանէք, վրան մի կարող ծաղիկ շարէք,
յիտոյ զարձեալ աղ ցանէք և ծաղիկ շա-
րէք, և այնքան պէտք է ալսալէս անէք,
մինչև որ ամանը լցուի. այնուհետև վրա-
յից պէտք է ճնէք, վերջին կարգը դար-
ձեալ այդպէս պէտք է ցանէք և ամանը ամուր
ծածկէք: Մի քանի շաբաթից բացէք,
հանեցէք ծաղիկները և շարեցէք սենեակի

այս ու այն կողմը և կը կարծէք թէ ա-
նուշահատ ծաղկանոցի մէջ էք գտնուում:

Փերսակը ւնջիւններէից պանել.— Փեթա-
կակալները պէտք է ամփակաջրով (eau
pheniquée) լուանալ, փեթակների մօ-
տերքն հղած մըջիւններէ բոյները աւելի
հոացրած ջրով: Օգտակար միջոց է նոյն-
պէս քափուրի փաշու հետ խառնած ջուր
որակել փեթակակալների վրայ:

Երկարի եւ պոպուլասի վրայից — Ժանգը
հանելու և խաղեր շթողնելու համար գործ
են ածում այս խառնուրդը. 15 գրամ կա-
նաչաթթու անկաղ. 15 գրամ ճարպօճառ
(fetter seife), 30 գրամ կաւիճ և այ-
նուհետև ջուր իրարու խառնելով թանձր
խիւս են շինում, նախ 15 գրամ կանաչա-
թթու անկաղի և 30 գրամ ջրի լուծուած-
քով պոպուլասը թրջում են, վերջը արա-
տաւոր տեղերը նոյն ջրով շփում: Քարտ-
ձիւթ էլ են գործ ածում ժանգը հանելու
համար, բայց գրանով գիւրութեամբ չէ
հանւում:

Պսպուսու ծառերի վրայից որդերն ու
ննիները ջնջել.— Պէտք է $1\frac{1}{2}$ ֆունտ սե-
սճառ, $1\frac{1}{2}$ ֆունտ աւշնանի աղ (Soude)
և $1\frac{1}{2}$ ֆունտ ցածր տեսակի ծխախոտ կամ
բնկուլի տերև 6 լիտր ջրի մէջ եփել և
եռալուց յետոյ 6 լիտր ջուր էլ աւելաց-
նել: Այս ջուրը ցնցուղով որդերի բոյնի
վրայ պէտք է սրակել, կաթիլները որդե-
րին գիպշելուն պէս, որդերն իսկոյն կրու-
կան ցնցուլի և սառակել: Նոյն միջոցը
գործ են ածում նաև ափիսները ջնջելու
համար:

Վարունգից ննիները ջնջել.— Վարունգի
և ձմերուկի գեղնազոյն փոքրիկ ճճիներ-
ը, որ այդ բոյսերի համար ժանդախտ են,
ջնջելու համար պէտք է 1 ֆունտ հաւի
աղը 5 մաս ջրով խառնել և 24 ժամայդ-
պէս թողնելուց յետոյ՝ երեկոյեան ցնցու-
ղով շաղ տալ վարունգի և ձմերուկի
բոյսերի վրայ: Ն.-Դ.

Մարտ ամսի մէջ ինչպէ՞ն պէ՞տք է քարձ
գետնախնձորներ հասցնել.— Յունիս և յու-

լիս ամիսներին մէջ գետնախնձորը պէտք է անկել ութ կամ տասն երորդամետր խորութեամբ պաշարաւ հողի մէջ: Մինչև ձմեռնային սառնամանիքը մօտենալը սովորական խնամքը պէտք է ամանկ իսկ այնուհետև մինչև 30 հարիւրերորդամետր բարձրութեամբ ցողունները կտրելով՝ յարդով կամ շոր խոտով պէտք է ծածկել, այնպէս որ օդը չկարողանայ ներս թափանցել և փափեցնել: Յարզը և կամ տնտակ-տեսակ խոտերը ժամանակով կամաց-կամաց կսկսեն փակել, և երբ մարտ և ապրիլ ամիսները մօտենան, զգուշութեամբ ծածքը պէտք է վերցնել և կոճղէրը գետնից հանել: Գետնախնձորները թարմ և կակուզ կը լինեն:

Արուածի դէմ միջոց.—Այրուած տեղը կը խել մեղրի մէջ կամ վրան մեղր քսել. սա շատ լաւ օգնում է: Օգտակար է նաև հում կարտօֆիլը, որը պէտք է լաւ արորել և խմոր դառնալուց յետոյ քսել այ-

րած տեղերի վրայ և շուտ շուտ փոխել:
(ОТТО Кирхнеръ)

Լուսամուտի ապակիները երբ ձիւնով կամ սառուցով են ծածկւած լինում, պէտք է կամ թունդ քաջախ ամանկ կամ աղջուր սպունգով քսել ապակուն և ապա շորով սրբել:

Կիսբոցները (լիմոն) թարմ պահելու համար պէտք է լցնել սառը ջրի մէջ և առհազը շարաթը մի անգամ ջուրը փոխել:

Մոծակներից ապատելու համար պէտք է սենակում կամ քափուրի (камфора) այրել և կամ դիշերը ապակեայ լապտերի վերայ մեղր քսել, միջտաները դէպի լոյսը թռչելով կկաշեն ապակիներին:

Պրոճէսոր Զախարինի խորհուրդները.— Բաղնիս չզնալ այլ մարմինը սրբել՝ տմառները ամեն օր, իսկ միւս կողմախներին շարաթը մի անգամ: Թէյը և սուրճը տաք չխմել, արագ բաւարովին չխմել. ճաշից յետոյ լաւ է կաթ և ջուր խմել. հանքային ջրեր խմել ճաշից յետոյ վնա-

սակար է: Ուտելիս լաւ ծամել և առանց
շտապելու ուտել: Յերեկը ման գալ մի եր-
կու ժամ միայն առանց շտապելու ծանր
և առանց վրդովմունքի:

Հասարակ միջոց նախնեքի դէմ—Ցան-
ծաղ տպւէների մէջ լցնել լաւրովի իւղ,
դնել սենեակի մէջ պանապան տեղերում և
բայ անել լուսամուտները. մի երկու բո-
պէից ճանձերը սենեակից դուրս կգան պէ-
պի մարտը օդը և այլևս չեն վերադառնալ
քանի այդ իւղը այնտեղ է:

Ոսկերի ամացնելու միջոց.— Բրիտանա-
կան զինուորները գտել են մի հասարակ
միջոց ստաները տաքացնելու համար. պէտք
է սաքը բարձրացնել, մի քանի թէթիկ րը-
սունցքի հարած ապ ծնկի տակը. համա-
րեալ բոպէապէս դուրեկան տաքութիւն
կառաջանայ ստաներում և կտարածուի վի-
րեից ներքե:

(ՕՏՏՈ ԿՐԻՈՒԵՐՆ)

Կեղծ անդամակները ճանաչելու համար
պէտք է թղթի վերայ մատիտով մի կէտ

նշանակել և այդ կէտի վրայ նայել աղա-
մանդի միջոցով. եթէ նայելուց երեաց մի-
այն մի կէտ, այդ նշան է, որ աղամանդը
խակահան է, եթէ մի քանի կէտիք երեա-
ցին, կեղծ է:

Յաղնապակիայ վաղեր, բաժակներ և
ուրիշ կտորած իրերը հեշտութեամբ կը պ-
ցում են սպիտակ իւղաներկով, միայն
հարկաւոր է պինդ կապել և բաւական ժա-
մանակ այդպէս թողնել:

Գանկայ (զիպս) կտորած իրերը կը պ-
ցնելու համար առնել սպիտակ շիլլակ
(շառլակ) լաւ ծեծել, լցնել ամանի մէջ,
վերան ածել 60—70° սպիրտ այնքան, որ
ծածկուի, եթէ կրակի վերայ 2—2½ ժամ
կրքեմ երբեմն խառնել այնքան, որ սո-
սինձի նման լինի և քսել կտորած տեղերի
վերայ և լաւ կալցնել: Լաւ կլինի, որ այս
խառնուրդը քսելուց առաջ մի քիչ տո-
քացնել կտորած ամանը:

Դեղնած սպիտակեղէններ սպիտակա-
ցնելու համար պէտք է լուանալուց յետոյ

մաքուր ջրի մէջ լցնել սկիսկաւոր և լուսկաւոր և լաւ ցաւիկ և լաւ փոփոխ շորտաւոր:

Իւրի բծերը հեշտութեամբ հանելու համար պէտք է նաշաախրնի սպիւրտը խառնել անձրեւի ջրի հետ և մահուցով սրբել իւրոս տեղերը:

Մարմարեանի կեղեկերը մաւրել.— Սպիտակ մարմարեանի վերալից կեղտերը մաքրելու համար պէտք է առնել հաւատար շափով կաւիճ, սօղա և պեմզա ջրի մէջ խառնելով խմոր շինել և քսել կեղտերի վրայ և սրբել մաքուր շորով և ապա լուսանալ ջրով մէջ խառնած մի քիչ շինեքաք:

Սև մարմարեանը մաքրելու է ազօանի թթուով առնել 100 մաս ջուր և խառնել 2 մաս յիշեալ թթուով և մաքրել ինչպէս սպիտակը: Նախկին փայլը տալու համար պէտք է առնել հաւատար շափով մոմ և սկիսկաւոր. հալել թոյլ կրակի վերայ և խառնուրդը քսել վերան և մահուցով այնքան շփել, որ նախկին դոյնն ստանայ:

Մ. ՅԵՂԱՓՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ՊԱՏԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Անհատական կեանքն իր շատ զօհերով նման է հասարակականին: Ճշմարտութիւնից շատ հեռու չհնք լինի, եթէ ասենք, թէ հասարակութիւնն էլ մի անհատականութիւն է, աճում է, զարգանում է նման օրէնքներով: Անձ ձեզ մի մտնուէ: Դեռ նոր է աշխարհի լոյսը տեսել, և խեղճի աշխատում են օրօրացի մէջ զննել, կապանքներում կաշկանդել: Նա լալիս է, ճշում, ազդակում: Ո՞վ է լսողը: Տակաւին պիտի շղթայի. սեղմի ու ճնշւի,— այդպէս է տիրող կարգը, սովորութիւնը: Բայց գալիս է րոպէն: Երեկուտ անխել, սարուկ, անկամ մանուկը զարգանում է, մարմնով ու հոգով առոյգանում, ամբապնդում: Նա այլևս չի ուզում մտնել օրօրացի սեղմիչների, անախորժ բռնտի կապանքների մէջ: Նա արդէն թոթովում է

թոթով լեզուով զիմադրել, մերժել. պահանջել է սովորել ցանկութիւններն իրազոր-
ծելու ըմբոստացումի, անհնազանդութեան
համն է ճաշակել: Եւ բանաւ թողած՝ ա-
ղատօրէն վազվզում է լայնարձակ գաշտե-
լում ու հովիտներում:

Հասարակութիւնն էլ իր օրօրոցային
չրջանն ունի: Նրան էլ երբեմն բանի տեղ
չեն դնում, ճնշում, նեղում, կաշկանդում
են՝ ընտել ու չգարձնելով ոչ լացի, ոչ
ճիշ ու աղաղակներ, ոչ էլ աղերսողին
մօրմօքներին: Հասարակութեան մանկա-
կան ժամանակամիջոցն է այդ: Տիրողը, կե-
ղերողը, հալածողը ձեռքերն ազատ, ա-
նում է այն, ինչ որ ուզում է, քմահաճոյք
և կամալականութիւն անարդօրէն գործա-
գրում է՝ առանց ցասումի, առանց բողո-
քի և ընդզիմադրութեան հանդիպելու: Խը-
նամակալի մօր դեր է կատարում նա, այդ
բանակալը: Բայց ահա մանուկ հաւաքա-
կութիւնը մեծացաւ. թոթովի սկսեց, ու-
ղում, պահանջում է ազատութիւն: Այժմ

էլ հայրն է նրան ճնշելու ձգտում: Ուրեմն
օրօրոցի մէջ—մայրը, ոտքի կանգնած մի-
ջոցին—հայրը:

Ու այսպէս ձեր առաջ կանգնած է մի
վաւժուն աշքերով, առոյգ և թարմ մա-
նուկ: Չարաճճի, անհանգիստ, շարժուն:

Ամբողջապէս հիւսում է, տես, կրա-
կոտ, կենսունակ տարրերից: Չը կայ ո-
չինչ, որ նրա սրտակո հայեացքից խուսա-
փի, սգեսութիւն կամ արխութիւն չղատ-
ճառի նրա մարմնը, անարատ սրտին:

Մանուկը հայր ունի սասցիւնք: Բիրտ
կողիտ անտաշ՝ ստացած: Արեւոյդ էլ է,
բոնութեան ողով ոտքից-գլուխ համակ-
ւած: Տարօրինակ, անսիրտ հակումների
տէր, մի խօսքով՝ կտառահալ մարդ-գա-
ղան: Որդուն խրատելու միտումով յա-
տուկ մանկավարժական մեթոդ էլ է ըս-
տեղծել: Գծովային բարբաբոսական գոր-
ծողութիւնների մի ամբողջ շարք: Ման-
կական մի ուրախ ճիշը, նրա հիացմունքի
բուն տրտայայտութիւնը, սրտաբաց, ման-

կական մտքը թեան որեւէ անմեղ ձեռն հաշիւը չի կարողանում տանել երբէք: Եւ ահա որդուն տանում է ոտքերի տակ և ծեծում, փշրում, դառսխարսկում մինչև յոգնութիւն:

Անպաշտպան, անօղակաւ մանուկ: Ո՞ւմ դիմի: Ո՞ւմ կարող է դիմել: «Երեխան խմր չէ», կուգեմ— կսպանեմ»: Կաթիլ— կաթիլ ըմբոստութեան թոյնն է խառնում մանկական դեռափթիթ հոգում: Բողոքի բոցերն են ժողովում լաւայի պէս ժաշկիւ համար: Բռնեցրի հարածների տակ առամներն են կրճատում, աչքերից կրակ է ցոլում: Հակառակածի տրամադրութեան երկունքն է կրկնում: Եւ վա՛յ ծերացած, կորաքամակ, ուժասպառ ու հիւանդ հօրը, հասուն որդին հատուցանելիք ունի, խլիստ, զրիժառու:

Սուլթանական հայր ու ժլմիր հայ մանուկ ազատութիւնն է ուզում խեղդել, խրնամակալը ձգտում է ոչնչացնել խնամակալողին, բռնակալական ոգևորութեան

արբեցումով տարւած: Բռնակալ հայր— ազատասէ՛ր որդի: Ի՞նչ հեղձոտ պուզադիպութիւն: Ճիշտ այնպէս, ինչպէս ցերեկը գիշերից կամ լոյսը խաւարից ելնելը և փոսած արմատից կանաչ, թարմ քնձիւղի ծլիլը, աճիլը:

Տիրան-հօր ոտքերի տակ վաղաւն հասուն, ուժեղ երիտասարդն է կոխկոտւում: Մանուկ ազատութիւնը մեծանում է ոչ տարւով, այլ ւրերով, ժամերով, ինչպէս առատակալական դիւցապունները: Կեանքի ծնունդն է նա. մեծանում է իրեն ծնունդ տուող կեանքը կերպարանափոխելու համար. սնւում է բռնութեան օրօրոցում, ամբարշտում է կաշկանդումների զոգում և ելնում է վեհօրէն դեպօտարկմի ճիւղալը տապալիւ:

Այս է ցոյց առլիս լեզուփոխութիւնների պատմութիւնը:

Բաւական է, որ հասարակութիւնը բռնութեան հարւածներն պզտ. դիտակցի ու աշխատի իրեն հաշիւ տալ. բաւական

է, որ նրա ցաւոտ կրծքից դուրս ժայթքի
ի՞նչ իրաւունքով սոսկալի հարցը.—ասում
ենք, բաւական է այդ սրագէտի շարժման
վիթխտրի շէնքի հիմքերը խախտած հա-
մարեն: Այնուհետեւ և ճնշումները և շրջ-
թաները, և բանտն ու արսորները կդառ-
նան աւելի հզօր, աւելի կենդանի ու հա-
մոյիչ պրօպագանդ ընդդէմ տիրող կար-
գերի, տիրող հոսանքներէ, լճացած դոդ-
մունքի: Յեղափոխական շարժումն, այն,
առաջ է գալիս այն ժամանակ, երբ ճշն-
շւած, կեղեքւած, ստորացրւած առարկ
պարզօրէն հասկանում է տիրող պայման-
ների ու կաշկանդումների անիրաւ անհե-
թկեթուեթիւնը և զօրեղ ցանկութիւն և կամք
է ունենում վերացնելու, ոչնչացնելու և տա-
պալելու անպէտքն ու վնասակարը՝ հասար-
ակական յառաջագիմութեան և մարդ-
կայնութեան զարգացման անստիպելից:

Սակայն հեշտութեամբ ու միանգամից
չէ գլուխ գալիս շարժումը—յեղափոխու-
թիւնը: Երբ բռնակալութիւնը արիւնստ

ճանկերի մէջն է տանում հասարակական
կեանքն իր բոլոր կողմերով և՛ ճանում է
խեղդել այն, մեղցնել և զիտակցութիւն,
և ըմբոստ ձգտումներ, և ազատագրական
սենշանքներ. երբ երիտասարդ սերունդ-
ների մտքերն են սկսում կազապարել,
դեռպօտիլով հոգեւոր տակ դանւած վրդ-
ուցներում, փտած գաղափարների թափ-
թփուկներով՝ կեանքի մէջ նոր հոսանք
մտցնելու ճանքան կտրելու համար—այն
այդ ժամանակ կեանքը, հասարակական
զարծունէութիւնը քարանում է, լճանում և
ժողովուրդն՝ ընկնում է լեռարգիական
քնի մէջ:

Ո՞ր պէտք է վարժեցնել նրան:

Ատպրէզ կն գալիս յեղափոխական մար-
տիկները: Զինւած ամենից առաջ տոկուն
կամբով, լայն հորիզոններ ընդգրկող խել-
քով և մտքի հզօր թռիչքներով, սրտի մէջ
պարփաւած մի անհուն, անսահման, քրն-
քոյշ սէք պէտք ճնշւած, հալածւած ու
կեղեքւած մարդկութիւնը,—նրանք հան-

դէս են դալիս իրրեմի՝ նոր հոսանք, մա-
րութիւն, ուժեղ հոսանք ճահճապատ մի-
ջտափայլի մէջ յեղաշրջումներ, ալիքոժում-
ներ առաջացնելու համար: Եւ այդ յաջող-
ում է գրանց, այդ մեծ հերոսներին, ու-
րանք հանդէս են դալիս կոյրերի աչքերը
բանալու, հոգով հիւանդներին բուժելու,
վատներին յուսահաղբելու, թույլերին սիրտ
տալու, ապիկարներին կարողութիւն ներ-
շնչելու, հասարակութեան հեղձուկ մթնո-
լորտի մէջ թաքմ օդ մտցնելու և առաջնոր-
դելու նրան, այդ լոյսի ազատութեան ու
անկախութեան կարօտ մարդկութեանը դէ-
պի զիտակցական ու վճռական պայքարի
դաշտը, յանուն լուսադոյն ապազայի: Նը-
րանք լիբնեց ետեից քաշում, տանում են
կաւոդ, մարանշոդ, զիտակից մասօտն տ-
առաջնորդում, զեկավարում են նրա, ինչ-
պէս ծովակալը ռազմանաւն է կառավա-
րում փոթորկած ծովի մոնշոդ ալիքնե-
րում:

Եւ կազմակերպւում են կենսունակ տար-

րերին ու պայքարի բեմն են հանում: Նը-
րանց բոլորին ընդգրկած է անձնապահու-
թեան սղին, որ ապրում է մեծ սրտերում
մարդասէր ու ալտրուիստ հողինների լայն
խորշերում: Մեռածին կեանք ներշնչել, ըս-
տրկին ազատութիւն տալ, — ահա նրանց
բարձրագոյն տենչանքը, որ իրադարձել
կարելի է խիզալս ու յանդուգն թեախ-
խումներով, անձնականը ստորադասելով
համայնականին, եւր գահելով զազաւարին
ու զործին: Եւ քանի քանիսն են զոհուել
մեր յեղափոխութեան արիւնոտ ճանապար-
հին: Եւ դեռ քանիսը պիտի դահեն, մին-
չև որ հայրենիքի ազատագրութեան սրը-
բադան իդէտլը մարմնանայ, իրականու-
թիւն պառնայ՝ և մերժաւհալած և տան-
ջաւծ ժողովուրդը ազատ շնչել: Կարողա-
նայ իր հայրենի հողի վրայ, մինչև որ
բանակալութեան դժոխային գործը, շէնքը
փլշի ընդմիջտ և յաղթանակի ազատ երգը
հնչի մեր գաշտերում և արեւթոր լեռ-
ներում:

XI. ԿԵՆՍԵՆԴՐԱԿԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

† 31 Մարտի 1866 *)

Նալբանդեանցը ծնւեց Նոր-Նախիջևանի մէջ 1830 թ. հոկտեմբերի 27-ին: Նորա հայրը բանիմաց մարդկանցից մէկը լինելով՝ որդին անկիրթ չթողեց. ուստի և եղիշէ տիրացուի մօտ սկզբնական ուսումը սովորելուց յետոյ Միքայէլ պատանին նախ Պատկանեան Տէր-Գարբրիէլ գիտնական քահանային աշակերտեց և ապա եգէնեան Մկրտիչ վարժապետին:

Պատկանեանի մօտ եղած ժամանակ՝ Նալբանդեանցը շատ ունէր գէպի եկեղեցին. ուստի և մեծ սիրով տիրացուութիւն էր անում և ազատ միջոցները զը-

*) Մեզանից անկախ պատճառով անցեալ 1906 թ. 40-ամեակի առթիւ չը կարողացանք հրատարակել:

բարու ոտանաւորներ էր շարագրում: Եւ սրովհետեւ 1849 թուականին Պատկանեանը Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի մէջ Տեսչի պաշտօն էր կատարում և մի փոքրիկ տղարան բանալով 1850 թուականին: «Արարատ» անունով շարաթական օրագիրն էր հրատարակում, Միքայէլ պատանին երբեմն երբեմն ոտանաւորներ էր ուղարկում տպելու:

Բայց երբ մէկ տարւոյ չափ եգէնեան Մկրտիչ (հայ կաթողիկ) վարժապետի մօտ մնաց, հայ եկեղեցականների գէւ սոսկալի տառելութիւն զգաց, որ ինչպէս կը տեսնենք, մինչև իւր կեանքի վերջը շարունակեց: Արհամարանքով սկսեց նայել նաև իր ժամանակի այն վաճառականների վերայ, որոնք հարստութիւնը ուսումից նախապատիւ համարելով՝ շատ անգամ յայնսնալէս կը ծրծաղէին ուսման հոգից բնիկող երիտասարդների և հետևապէս Նալբանդեանցի վերայ. այո պատճառով ահա վերջինս շարագրեց «Յիմարաց ուսման վերայ ու-

նեցած կարծիքը» վերնադրով գեղեցիկ բա-
նաստեղծութիւնը, որ 1851 թուականին
«Արարտ» շաբաթագրի մէջ (էջ 509—
510) տպուեց այսպէս.

«Ի՞նչ քո անձդ մանուկ մատաղ,
Կը շարշարես նաֆիլէ,
Հոգիդ՝ կեանքդ ուսման համար,
Որ շատ յիմար քոչ բան է:

Վարդապետ մի՛ կուզես ըլլալ,
Թէ տառապաշխ՝ փիլիսոփայ.
Թէ կուզես որ իմաստութեանդ
Վրայ աշխարհք դարմանայ:

Ինչո՞ւ է պէտք դրնի՛ կարգալ,
Որ մէկ փողի չի արժէր,
Դիմիդ հազար գիրք ժողովիլ՝
Բանդ, գործդ ձգել տնէր:

Արի երթանք շուտով խոնուի՛մ՝
Մեր դանազան հնաւրքով
Ապրանք ծախենք թէկուզ մեր հօրը,
Սակայն շատ մեծ օգուտով:

Ինձ վերայ դու մէկ լաւ նայէ,
Որ չգիտեմ անունս գրիլ,
Ընդհակառակն փողը ձերումս
Հաղարտար ձագ է հանիլ:

Ճէրգ նայէ, թէ որ լիք է
Ոսկի արծաթ փողերով,
Փիլիսոփայ գիտնականէն
Դու միշտ վեր ես իմ խելքով:

Զերէ փողով տմեն բանը
Կը լրմննայ աշխարհքիս.
Բայց ուսումով՝ գիրք կարդալով
Ձի կշտանալ փորերնիս:

Փող շատ ըլլայ, ուսենք հաղնհնր,
Գինին խմենք ու պառկենք,
Եւ այս կերպով մեր օրերնիս
Ուրախութեամբ անցնենք:

Մեր գիացածը մեզի կօզտէ
Թէ հաւատքի գօրութիւնը
Եկեղեցի, աւետարան
Ամար պահենք մեր մարումը»:

Չնայելով այս զեղեցիկ բանաստեղծութեան իրաւացի հեղինարանութեանը, նալրանդեանը փողի կողմից միշտ նեղութիւն էր կրում, և մի ալնալիսի պաշտօն չէր կարողանում դանել, որ անկարօտ կեանք կարողանար անցնել:

Եւ որովհետեւ այդ ժամանակները նոր նախնիքեանի և Բեասարաբլայի վիճակի առաջնորդ Վեհապետեան Մատթէոս արքեպիսկոպոսին քարտուղար էր հարկաւոր, նալրանդեանցը հակառակ իւր ներքին համոզմունքին, որ չէր ուզում եկեղեցականի մօտ ծառայել, քարտուղարութեան պաշտօն ոտացաւ և մի քանի տարւոյ ծառայութեան մէջ նիւթական կողմից քիշ-շատ ապահովուեց: Եկեղեցականութիւնից արձակուեց և 1853 թ. իւր արքեպիսկոպոսի յանձնարական թղթերովը Մոսկուա գնաց որ քննութիւնից յետոյ՝ Լազարեան ճեմարանի մէջ վերականգնու և հայերէն լեզուի դասատու կարգուեց:

Այդ միջոցներն սկսեց նալրանդեանցը

նալր թարգմանել ու տպել «Թափառական հրէայի» առաջին հատորը, որից ընդարձակ յառաջարանի մէջ փայլուն ներկերով նկարագրեց ընդհանուր և մասնաւորապէս մեր եկեղեցականների պակասութիւնները և ապա շարունակել իւր ուսումը այնչափ մինչև կարողացաւ Մոսկուայի համալսարանի բժկական բաժնին մէջ պրօֆեսորների դասաթոռութիւնները լսել ու հասկանալ:

Այսպէս ահա նալրանդեանցը, որ իւր պատանեկութիւնից ի վեր ուսումնասեաց վաճառականները դէմ դէնք բարձրացնելով միայն ուսում և դիտութիւն էր քաղցում, այստեղ, այսինքն համալսարանի մէջ պրօֆեսորների ազգասիրական ազդու բնութագրութիւնները լսելով և մեր ազգի խեղճ վիճակը տեսնելով, մի ջերմ ազգասիրութեան հոգեով վառուեց և կարծես թէ իւր եկար չապրելը դաշակելով շատով համալսարանը թողեց, և իւր գիտաւորութիւնները գլուխ քերելու նպատակով

գործակից եղաւ Ստեփանոս Նազարեանին որ 1858 թուականին սկսեց «Հիւսիսափայլ» անունով ամսագիր հրատարակել:

Այս նոր գործի մէջ Նալբանդեանցի առջև ընդարձակ ասպարէզ բացուելով նա սկսեց սկզբում թարգմանութիւններ տնել «Հիւսիսափայլ» ամսագրի Բանասիրական բաժնի համար, ինչպէս «Դքսուհի դր Ձէվրիօզ» և ուրիշ մանր հատումներ: Առանձին տետրակով հրատարակեց նոյն (1858) թուին նաև «Մինին խօսք, միւսին հարսն» վերնագրով փոքրիկ վէպը, որի մէջ Ս. Կարապետ գնացող նոր Նախիջևանցի մի երիտասարդի անցքը նկարագրելով պատմում է թէ ինչպէս մարդու մէկը՝ երիտասարդի Ս. Կարապետ գնալուց առաջ՝ իւր ազջիկը, հարս տալ է խոստանում ու մինչև վերադառնալը ուրիշի հետ է պսակում: Այս գրքոյկի մէջ գետեղած է նաև Նախիջևանցիների Ս. Խաչ վանքի ծառերի վերայ «Ջերմ կապելը», «Թեթև թափելը» և ուրիշ սրանց նման սնոտալուսաշատութիւն-

ները: Եւ ապա իւր երեսնամեայ հասակում (1859) գրեց իւր գէվիզը (այլբանական պատկերը) այսպիսի կերպով.

«Ազատ Աստուածն այն օրից,
Երբ հաճեցաւ շունչ փչել,
Իմ հոգանիւթ շինեա՞ծքին
Կենդանութիւն պարգևել.
Ես անբարբառ մի մանուկ
Երկու ձեռքս պարպեցի,
Եւ իմ անդօր թեկերով
Ազատութիւն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ
Փրօքոցում կապկապած
Լալիս էի անգաղար՝
Մօրս քունը խանդաւրած.
Խնդրում էի նորանից
Բազուկներս արձակել,
Ես այն օրից ուխտեցի
Ազատութիւնը սիրել:

Թոթով լեզուիս մինչ կապելը

Արձակուեցան բացուեցան,
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան,
Նախկին խօսքն որ առաջի,
Չէր հայր, կամ մայր, կամ այլ ինչ,
«Ազատութիւն» գուրս թաւ,
Իմ մանկական բերանից:

«Ազատութիւն, ինձ կրկնեց
Ճակատագիրը վերեկից,
Ազատութեան դու պիտոյ
Կամիս գրուել այս օրից:
Ո՛հ, փշուռ է ճանապարհդ,
Քեզ շատ փորձանք կոտորել,
Ազատութիւն սիրողին
Այս աշխարհը խիտ ննդ է»:

Եւ այսպէս Նալբանդեանցը «Հիօթիստ-
փայլի» միջոցով զբաւուր տղատութեան
գրօշը բարձրացնելով՝ սկսեց աջ ու ձախ
գիմադրել ու մարակել այն անձինքնեքրին,
որոնք անիրաւ գործողութիւններ էին ա-
նում ազգային ասպարեղի մէջ: Այդպիսի

անձանց մէկն էր, Նալբանդեանցի Կարծի-
քով, Նախիջևանի և Բեստարարիայի վի-
ճակի առաջնորդ Դարբելէ վարդապետ Այ-
վազեանը, որի դէմ մի քանի յօդուածներ
հրատարակեց: Բայց որովհետեւ՝ Ռուսաց
օրէնքի համաձայն Տէրութեան զբաղմունքը
չէր թոյլ տալիս, որ Այվազեանի պէս բար-
ձրատախճան եկեղեցականի դէմ ամեն բան
բացարձակապէս զբուի, Նալբանդեանցը
միտքը զրկեց և Հնդկաստանի կտակած փո-
ղիքի խնդիրը «Հիօթիստփայլի» միջոցով
Նախիջևանցիների միտքը բերելով այնչափ
աշխատեց որ քիչ ժամանակից ժողովրդի
և Մտաթէոս կաթողիկոսի ստորագրու-
թեամբ մի հաւատարմագիր ստացաւ: Յե-
տոյ խնամքէ, Նախիջևանցիների հաշուովն
սկսեց իւր հեռուոր ճանապարհորդութիւ-
նը, և սկզբում Կ.-Պօլիս գնաց և տա-
անցաւ Պարսկ:

Փարսիկի մէջ երկու ամիս շափ մնալուց
յետոյ Նալբանդեանցը Լօնդոն գնաց և
այնտեղից էլ Սուէլի նեղուցով Կալիֆորնիա

անցաւ, որտեղ զանազան դժուարութիւններ յաղթեալով՝ ստացաւ այն կտակած փողերը, և 1862 թ. յունիսի 18-ին Պետերբուրգ դարձաւ և մէկ ամսի շափ հանգստացաւ: Յետոյ Մոսկուայի վրայով նախիջկան դալով՝ մինչդեռ իւր ճանապարհորդութեան հաշիւները կարգաւորելու հետ էր, և ահա իւր առաջուան մի քանի անհեռատեւ գործողութիւնները պատճառով Տէրութեան կողմից Պետերբուրգ կանչուեց ուր ամբողջ երեք տարի մնաց: Բայց որովհետեւ նորա թոքախտը հետզհետէ սաստկանալու վրայ էր, 1865 թուին Սարատովի Կամիշին քաղաքը դնաց բրժկուեալու, որտեղ շորս ամսի շափ անմալութար կեանք անցնելով, 1866 թ. մարտի 31-ին իւր հպարտ գլուխը մահուան դիմացը խնարհեցրեց և իւր թմբած աչքերը աշխարհիս լոյսի դէմ փակեց:

Հանդուցեալի ցանկութեան համաձայն մարմինը իւր երեք եղբայրների հոգատարութեամբ շոգենաւով նոր նախիջկան

ըերուեց և ժողովրդի ահագին բողոքութեան յուղարկուորութեամբ Քալ. 24-ին Ս. Խաչ վանքի եկեղեցու դրան ձախակողմը մեծ հանդիսով թաղուեց:

Նախնականցը բնութեամբ աշխատասէր, վիհանձն ու անվհճեր էր: Այս վերջինը, այսինքն անվհճերութիւնը այն սուտիճանի դրօշմած էր նրա սրտի մէջ, որ ոչ մէկ բանից չէր վախենում. ահա թէ ինչ էր զրում զբա մասին. «Ահաւասիկ մենք կանգնած ենք այժմ բաց հրապարակի վերայ, և թշնամիների ղէնքերից անխոցելի մնալու տկնկալութեամբ, պտանէշ չենք կանգնեցնում մեր առաջն զանազան սուտ սկզբունքներ, սոփեստական՝ դադուփառներ, որոնց չենք հաւատում և որ մերժում ենք միահամուռ: Մենք խօսում ենք պարզ, տոյպէս, ինչպէս առանց կարմրելու կարող էինք մեր բանականութեան հաշիւ ու համար առ մեր ասածների համար...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

Ծննդ 90 ամեակի անթիւ:

Ինսուն տարի սրանից առաջ մի տներ-
շան բնակավայրում, կիսաքանդ խրճիթի
մէջ, աղքատ ու տնայալս ծնողներից լոյս
աշխարհ եկաւ մի մանուկ: Ո՞վ կարող էր
այդ միջոցին դուշակել թէ այդ մանկան
զգայաբանների հետ միտտին ծնունդ է ա-
ռել Աստուածային շնորհք, երկնային
կայծ, որին մարդիկ տեսնում են հանճար:

Մանուկը աճում էր երկրի վրայ, ծովի
ափին, իսկ նրա հողին ամենքից աննկա-
տելի կերպով սուտանում էր եթերքի մէջ,
զրկախառնում էր ալիքների ու ամպերի
հետ:

Նա չէր սարսափում փոթորկից, նա
չունէր երկիւղ կայծակից: Մասնակից էր
զիշեր և ցերեկ տաքերը արն մեծ խըն-
ջոյքներին, սրնցից բաժին չի տաժ հա-
տարակ մահկանացուներին:

Անցան տարիներ: Դերընական ծնունդը
հաստին առաւ և ետերազնդի երեսին տա-

րածեց բարձրահնչիւն մի ձայն Այվալով-
սկի:

Դարուս հանճարների շարքում մի պատ-
կանելի տեղ էր բռնել ինսունամեայ ծե-
րունի Յովհաննէս Այվալովսկին: Նա մեծ
բանաստեղծ էր, բայց աւելի յարմար էր ա-
ռել ողբերգու-բանաստեղծ: Նա իր կեան-
քի ընթացքում բնութեան զերի չի կրել,
չի հպատակել նրան, այլ իշխել նրա վը-
րայ, հրամայել է և ենթարկել իր ցանկու-
թիւններին: Այս երեւոյթը նշանաւոր է և
հապաղիւտ զեղարեւոտական աշխարհում:
Ծովային բնութիւնը այդ աստիճան վսեմ
և հրապուրիչ արտայայտել մինչև այսօր
չի վիճակւել ոչ մի նկարչի անսահման
սուտաց երկրի մէջ: Լուսնի մեղամաղձաւ
շողերը, արեւի տըրտղ ճառագայթները, փո-
թորկի կատաղութիւնը, կայծակի սպառ-
նալիքը և ծիածանի ժղիւր Այվալովսկի
սրտին հաւասար կերպով մօտ են. նա այդ
բոլորը հաւասար կերպով աննման արտա-
յայտում է: Դիշեր և ցերեկ դիտում է բը-

նութիւնը, գլխաւորապէս այն մոմենտները որոնց զեղեցկութիւնն ու ներդաշնակութիւնը վայրկենարար են յայտնուում անյայտանում: Ուսումնասիրելով բնութիւնը, նա գեւ իրան նպատակին հասած չի համարում, այլ ենթարկում է իր հոգու և որտի քմահաճութեան, կշռում, դատում է ու այնուհետև պատկերացնում է կտաւի վրայ: Այս է պատճառը, որ Այվադովսկու բոլոր նկարները կրում են ինքնուրոյն դրոշմ: Այս է պատճառը, որ չի կարելի նրա նկարի առաջ չկանգնել արձանացած դադարեցնելով շնչառութիւնը: Յովհաննէս Այվադովսկին միշտ ձգտել է վսեմութիւն որոնել բնութեան մէջ, առօրեայ կեանքն ու հրեայթնները չեն կարողացել յագեցնել նրա կրակոտ երեակայութիւնը: Նա իր կենդանութեան ժամանակ մտաւ երոպական այն անմահների շարքը, որոնք են Մոսկովաչի, Պիլլոտի, Մատէյկո, Միոտ-նիէ և Մակիարտ:

Մենք չգիտենք արդեօք կ'այ աշխար-

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ
Ծննդեան 90 ամեակի առթիւ.

հիս մէջ մի մարդ, որ իր աշխատասիրութեամբ ու բեղմնաւորութեամբ հաւասարւէր հանճարեղ ծերունուն նա երբէք ըստատած չէ մուսային, որ զօր ու ոգեորէր իրան: Մուսան անբաժան է եղած Այվազովսկուց ինսուն տարւոյ ընթացքում:

Կարելի է հաւատալ, որ մի նկարիչ հարիւր քսան անգամ պատկերահանդէս բանար, իւրաքանչիւր անգամ տարբեր նկարներէց կազմած:

Այվազովսկու հարիւր քսաներորդ պատկերահանգիտին զբաժ էր հօթանալուն ու հինգ հատ նկարներ:

Գ. Բաճինչուպեւն

ՆԵՐՍԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՂՏԱՐԱԿԵՑԻ

Մահւան 50 ամեակի առթիւ

Մի պատկեր նրա կեանքից

Ոչ ոք այնքան չէր ուրախանում պարտից պատահրազմին, որքան Ներսէս Աշտարակեցին: Անթիւ նամակներով նա 1826—1827 թուի ձմեռը աւետիս էր կարգում ամենուրեք ցրուած հայերին և ողորում էր նրանց ու խրատուում շինելու կեանքը անդամ հայրենեաց ազատութիւնը ձեռք բերելու: «Հասաւ ժամը, դրում էր նա իւր բարեկամներին իւր աչքով պիտի տեսնենք Արարատեան աշխարհի և հայոց ազգի ազատութիւնը. հասաւ ժամը, երբ Մայր Աթոռը պիտի վերականգնէին իւր վաղեմի անկախութիւնը. ոտքի կանգնէք, հայոց քաջեր, թօթափեցէք պարտից լուծը, սուրապեցէք ալեկալով Մասիսին, մի անգամ տրիւնով ներկեցէք հայրենի հողերը ու ապա տալեկեցէք ազատ. . Ժամ է արդէն ճի

ՆԵՐՍԷՍ Ե. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՂՏԱՐԱԿԵՑԻ

Մահւան 50 ամեակի առթիւ

անգր... հիմա՛յ կամ երբէք...» եւ ներ-
սէսի հրաւերին, արձագոնք տւին Պետեր-
բուրգից սկսած մինչև Հնդկաստանի կղզ-
իքը:

Ռուսաց տէրութիւնը աշխատում էր վառ
պահել ներսէսի և հայոց ազգի այդ ոգե-
ւորութիւնը, խրախուսում և քաջալերում
էր նոցա: Նոյն ձմեռը եկած էր Թիֆլիզ
կայսերական զլխաւոր բանակի հրամանա-
տար և թագաւորի մտերւմ կոմս Գիրիշը
պարսից պապերազմի նախազիծը կողմե-
լու համար: Տեսնելով ներսէսի ոգևորու-
թիւնը պատրաստականութիւնը, Գիրիշը
հազարից կայսեր և նկարագրից արհույն՝
որպէս մի անձնաւորութիւն, որ կարող է
շատ օգտաւէտ լինել ռուսաց բանակին և
որից պէտք է օգուտ բաղել: Գիրիշի զը-
րազրութիւնների շնորհիւ, կայսրը 1827 թ.
փետրուարի 2-ին՝ բարեհաճեցաւ տալ շը-
նորհակալութեան հրովարտակ:

ՀԱՅՈՑ ԶՕՐԲԸ

Եկաւ գործելու ժամանակը: Պարսից գէտ
բացած պատեւադմբ հայրենեաց ազա-
տութեան գործ համարելով, ներսէսը ձրգ-
տում էր որ հայերն էլ զէնք վեր առնեն
և սրով ու թրով աջակից լինեն առեսաց:
Նորա մէջ միտք յղացաւ հայերից կամաւոր
գօրք ժողովիլ և զունդեր կազմել: Տէրու-
թիւնը, որ արդէն հրաւիրել էր մասնակ-
ցելու այս կուին թէ վրաց ազնւականնե-
րին և թէ թուրքաց ազաւարներին, մեծ
հաճութեամբ ընդունեց ներսէսի հայոց
գօրք ժողովիլու առաջարկութիւնը և ա-
մեն կեւպ աջակցութիւն ցոյց տուեց:
1827 թուի մարտ ամսին Թիֆլիզում գրր-
ւեցին զինուոր մօտ 200 հայեր, բայց այդ
թիւը օրէցօր արագութեամբ ուտարանում
էր նորանոր կամաւորներով: Դիտաւորու-
ւորութիւն ունենալով անձամբ առաջնոր-
դել Երևանի վրայ զնապույ յառաջապահ
գօրքերին, ներսէսը նախ մարտի 30-ին

Թիֆլիսի Ղարախ անուանած հրապարակի
վրայ, որի տեղը այժմ Աղէքսանդրեան այ-
գին է, մի գօրահանդէս կատարեց հայոց
զունդին: Արհին ձի հեծած, եկաւ ողջու-
նելու իւր զինւորներին, սգեորեց նոցա
սրտաշարժ ճառով, և հրամայեց անցնել
իւր առաջ քանի մի անգամ ռազմաւոր ձե-
ւերով: Տեսարանը սքանչելի էր: Ալեկարդ
կալիսկոպոսի «ապրիք, քաջեր, շնորհա-
կալ եմ» ձայն տալուն, երաժշտութեամբ
անցնող զունդը պատասխանում էր «կեց-
ցէ»-ով և «սւրա»-ով և հայ զինւորների
աղաղակին խառնում էր բազմաթիւ հան-
դիստատես ժողովրդի հրճուանքի ձայնը:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԼԱԶԱՐԵԱՆ

Հիմնադիր Լազարեան հեմարանի

Յովհաննէս Լազարեան, ինչպէս յատուկ է մեծ մարդկանց, զո՛հ շմնալով միայն այն մեծամեծ ծառայութիւններով, որ նա անդադար անում էր իր ազգի և ազգակիցների բարօրութեան համար, այլ շարունակ մտածում էր և իր մահուանից յետոյ օգտակար դանուել իր սիրեցեալ ազգակիցներին:

Ուստի ի նշան իր անսահման սիրոյ և հոգատածութեան դէպի իր ազգակիցները, որպէս մի յաւելք՝ զբաւական, Յովհաննէս Լազարեան 1800 թ. յունուարի 4-ին կտակով թողնում է 200,000 ռուբլի մի գումար ժամանակին մի օրինաւոր հայկական գրաբատուն հիմնելու հայ ազգի չքաւոր երեխաների դաստիարակութեան և կրթութեան համար: Որդի չունենալով, իրեն ժառանգ է նշանակում կրտսեր եղբորը՝ Յովակիմին, որին և անցնում է նորա մե-

ծագումար հարստութիւնը և որին պատկանում է Լազարեան ձեմարանի բացման մեծ պատիւը:

Յովակիմ Լազարեանը ցանկանալով օր առաջ բաց անել վարժարանը, սակայն կտակած գումարը բաւարար չգտնելով՝ իր կողմից ևս աւելացնում է մօտաւորապէս մի հարիւր հազար, որով ընդ ամենը գուման է 300,000 ռուբլի:

Եւ այսպէս 200,000 ռուբլի գրամագրւթով բացւում է մի համեմատ գալոց շարս գաւարանով, ուր սկզբում կրթւում են ձրիավարժ 30 որբ հայ մանուկներ: Տարբական առարկաների հետ սոցո աւանդում էին հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և լատիներէն լեզուները: Այս երեսուն աշակերտները մէջ կալին մինչև անգամ Հնդկաստանից և այլ հեռու երկրներից ուղարկած երեխաներ: Գործ ժամանակից յետոյ աշակերտների թիւն աւելանում է և ընդունւում են մինչև անգամ թոշակաւոր և երթեհկ աշակերտներ: 1825

թ., այս հայկական գլխավորապէս, որպիսի անուն կրում էր նա այն ժամանակ, մեծ հռչակ ունեցաւ: Այս թուից ճեմարանը գլխավորապէս տարածանի հասաւ որ և տեղ մինչև 1837 թիւը. այս ժամանակ ցանկացողների համար աւանդուում էին նաև արարելէն, պարսկերէն և տաճկերէն լեզուները: 1837 թուից գլխավորապէս ծրագրով կրճատուում է, իսկ արեւելեան լեզուները ընդհանրապէս պարտադիր են դառնում բոլոր աշակերտների համար: 1848 և 1871 թուականներին ճեմարանի ծրագրով դարձեալ փոփոխելով վերջնական ունենում է 8 դաստառուն և 2 մասնագիտական լսարաններ համալսարանական իրաւունքով:

Այսպիսով 300,000 ռ. բացած դպրոցը, որ սկզբում կրթում էր 30 հայ որբ մանուկներ, այժմ ունի 900,000 ուսւրի դրամադուլիս և մօտաւորապէս 300 աշակերտ, որոնցից 200 գիշերօթիկ է, իսկ 100-ը երթեկ:

ՄԱՍԻՆԻ ԿԱԶՄԱՅԻՆ

և

ՆԱԾԱՆԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կ. Պօլսի պատրիարքութիւնը հաստատուելուց ի վեր՝ տաճկահայոց պատրիարքութիւնը՝ միապետական էր, կենդրոնական էր:

Պատրիարքները՝ միահեծան աւելն էին ազգային իշխանութեան, իրեն միջնորդ՝ ազգի և աւերութեան մէջ:

Պատրիարքների այդ միապետական գրութիւնը՝ ժամանակի հարուստ ամիրաները, սկսեցին հակադէմքել. այնպէս որ ժամանակ՝ եղաւ, որ ամիրաներն սկսեցին պատրիարքական իշխանութիւնը դարձնականապէս վարել:

Ո՛վ որ պաշտօնի վերայ զանազակ պարբերակ սարաճն էր, պատրիարքական պապանակը՝ այդ սարաճ-ամիրայի ձեռքն էր, որ քանդին անօրինում էր ազգի դարձերը:

Այս կառավարութիւնը իշարը գործողութիւնը անշափ ծայրայեղութեան հասաւ, օր 1840-ի ժամանակները խորհող ազգայինները, ինչպէս հազրճի Պօղոս տղան (Օտեանի հայրը), Գրճիկեան Յակոբ Էֆէնտին և Տիմիթեան Յակոբ Էֆէնտին, զօրանի սկսեցին մի սահմանադրութիւն ծրարել:

Նոյն թուականին՝ ժողովրդի արհեստաւոր մասը սկսեց խլրտիլ: Ժողովրդական ցոյցեր հղան Բ. Դաւան առաջ՝ ընդդէմ ամիրաների բռնապետութեան, Խակիտարի ձեմարանի բացման և փակման ու քամօին յանձանձման խնդիրն պատրուակելով: Այս միջոցին էր, որ ժողովրդեան առաջնորդող գլխաւոր զրօշակակիրն՝ Մէլխանէճի Իսկէնաէն և ուրիշները արսուրեցին հաւու և մօտաւոր քաղաքներ՝ ազդեցիկ ամիրաների թնկադրութեամբ:

Վերջապէս Բ. Դաւան ժողովրդի ձայնը լսեց և ազգային առանձին մի վարչութիւն հաստատեց, կէսը ամիրայական և կէսը

էսնաֆներից՝ խառն կազմած աշխարհական մի ժողով, որոնց ամենը 20 հոգուց կը բաղկանային: Յետոյ հաստատուեցին զեռապոյն և կոզեւոր ժողով ասուած մարմինները: Դերագոյն ժողովը՝ էսնաֆ և ամիրայ խառն՝ 20 հոգուց բաղկացած, և հոգեւոր ժողովն՝ 14 եկեղեցականներից: Սրանց զործագիրը զրուեց պատրիարքի մօտ լոյսովէր անունով մէկը, որ Գրճիկեան Յակոբ Էֆէնտին էր: Այս կազմակերպումից յետոյ էլ ամիրանները չկարողացան մարտել ժողովրդեան հաւասար կենտրոն ազգի առջև, որովհետև պատրիարքարանի նիւթական պիտոյքները ամիրաներն էին հոգում:

Ժամանակակից պատրիարքներն՝ այդ ժամանակներում միշտ երկու սրերի մէջ տեղն էին մնում: Եթէ զահակալոյ պատրիարքը՝ ամիրաների կողմը բռնէր, ժողովուրդը չէր սիրէ, և եթէ պատրիարքը ժողովրդեան կողմը տալէր, ամիրանները չէին ուզում:

Ազգն՝ ամիրաների սոյն բացարձակ դիկտատորութիւններից ազատուելու համար միջոցներ չմնաց, որ չփորձէր:

1854-ին լուիկ կերպով սկսեց մարմնանալ սահմանադրութիւնը, հանդուցեալ Պալիան Նիկողայոսի նախաձեռնութեամբ և աօքթ. Ռուսինեանի, Օտեան Գրիգորի, Զօրայեան Նիկողայոսի և ուրիշների խորհրդակցութեամբ:

Լրագրութիւնը նոր ծաղկած էր, և ազգեցիկ դիրք ունէր ազգի մէջ: Ամեն օր առաջնորդող յօդուածներով լուսարանիցին ժողովուրդը:

Վերջապէս 1860 թ. մայիսի 24-ին նախ ազգային՝ սահմանադրութիւնը հաստատուեցաւ, և ապա Ազրիանուպօլսեցի Սարգիս եպիսկոպոսը պատրիարք ընտրուեցաւ: Հաստատուած սահմանադրութիւնը ազգովին էր, տէրութիւնից չէր: Ամիրաների բեկորները՝ զեռ խլրաւում էին:

Ամիրաներին հաղակշռելու համար, ժողովրդական անկախ և մի դօրաւոր

մարմին էր հարկաւոր, որ Գործադիր իշխանութեան և Ընդհանուր ժողովի պետք է լինէր: Այդ պետն՝ ընտրուեցաւ աօքտ. Սէրվիշէն էֆէնախն, որ իւր ճարտարութեան համար՝ այն ժամանակ լրագրների մէջ հայոց Մէթէրնիկ համարուեց:

Սահմանադրութեամբ՝ հոգեւոր իշխանութիւնը նուստացած էր, պատրիարքական իշխանութիւնը—որ կայսերական պետարով մինչև իսկ ուղածն աքսորելու արտօնութիւն էր վայելում—սանձահարուեց ազգի ընտրած ժողովրդականների կողմից:

Այս միջոցին Երուսաղէմի Յովհաննէս պատրիարքը վախճանեց, և երբ պատրիարքական նոր ընտրութիւն պիտի կատարուէր, Ահմետ-պաշայի, այսինքն միաբանութիւնից, թէ դրսից պատրիարք ընտրելու հարցն առաջ եկաւ և ազգային ժողովը երկպառակեցաւ և սահմանադրութիւնը տալուից ամիրանների կողմը յարող ազգայինների ոմանց մատնութեամբ: Եւ օրով-

հետև Բ. Գուռը վաւերացրած չէր սահմանադրութիւնը, իսկոյն զազարեցրեց այն, և ազգի երեսփոխանութեան կողմից ընտրուած Գործադիր իշխանութիւնը ցրուեց, և Բ. Գուռը իւր կողմից՝ եկեղեցականներից և աշխարհականներից բաղկացած առժամանակեայ մի Խառն ժողով հաստատեց եպարքոսական հրամանադրով:

Ժողովուրդը զլիաւորապէս հրկուտի բաժանուեցաւ: Սահմանադրութիւնը սլոգոյ և չուզող: Ուղղներն՝ լուսաւոր էին համարուում, չուզողները՝ խաւար:

Այս խառնակութեան մէջ՝ Սարգիս պատրիարքը ժողովրդական ցոյցերով հրաժարուեց: Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Սահփան եպիսկոպոսը պատրիարքական Տեղապահ ընտրուեց:

Հակառակ կուսակցութիւններն հանդարտ չէին:

Ամեն օր՝ նորանոր ժողովրդական յայտարարութիւններ էին ցրուում:

Ժողովրդի մեծ մասը՝ այնչափ սէր և

հաւատ սւնէր սահմանադրութեան վրայ, որ տարեպարծի օրն սահմանեց մայիս 24-ին, և առաջին անգամ 1861 մայիս 24, յատուկ շողենաներով—զարդարած դափնիններով և ղոյնղղոյն դրօշակներով—նրմանը շտեմնուած հոծ թափուրով առաջնորդուեց ղէպի Պէյկով՝ հիւնքեար-իսկէլէսի ընդարձակ և գեղածիժաղ դաշտը:

Ողևուրած ժողովուրդը նկատելով որ սահմանադրութեան հաստատութեան վերադարձը՝ Բ. Գոռն ուշանում էր, ծայրայեղութեան գիմեց, և լուծեց ղէպի պատրիարքարան, և պաշտօնեայններին բռնելով դուրս վռնեց և պատրիարքարանի դռներն կողտելով, բանալին տարան Բ. Գուռը հազարաւոր ժողովրդեան պատգամաւորութեամբ:

Վերջապէս, 1863 մարտի 17-ին կայսերական բուլւարով վաւերացած՝ տղղային սահմանադրութիւնը վերադարձաւ պատրիարքարան:

Իզմիրի Պօղոս Թաղթագեան եպիս-

կոպտսը պատրիարքը ընտրուեց, և եկաւ մայրաքաղաքը և բազմեց իւր պատրիարքական աթոռը և սահմանադրական աւիտը հանդիսով կատարեց Մայր եկեղեցու մէջ:

Մինչդեռ ժողովը ըստ սահմանադրութեան, պարտաւորուած էր իւր իրաւանքներն զործադրութեան հետ, նաեւ պարտքերն վճարումն կատարել, բայց շատ անգամ զլանում էր: Եւ ազգային ժողովից ընտրուած ժողովականները և երեսփոխանները զումարման համար իրենց եղած պատրիարքական հրաւերներին ներկայութեամբ չէին պատասխանում:

Պատրիարքը յուսահատուած, իւր խորհրդակիցներով Բ. Գրան է դիմում, և 1866 մարտի 20-ին պետական մի հտրուած է տալիս սահմանադրութեանը, պաշտօնական յատուկ հրամանադրով, որով և սահմանադրութիւնը դադարում է իսկոյն:

Բ. Գրուը դարձեալ միջամտում է, և իւր կողմից եկեղեցականներին և աշխար-

հականներին կազմած Գործադիր մի մարմին է ընտրում, մինչև ցնոր տնօրէնութիւն:

Խրիմեան սրբազանի օրով, 1869-ին Յոսեան Գրեգորէ ֆէնտիլի բարեկաւարութեամբ դարձեալ վերադարձում է սահմանադրութիւնն՝ ազգին:

Խրիմեան սրբազան՝ սահմանադրութեան տրամադրութեան համաձայն ընտրուեց, բայց սահմանադրութեան մէջ զրծուած բանաձևի համեմատ շուրջեց երգել տլ սահմանադրութեան սոյն վերայ երգեց:

1872-ին Ներսէս պատրիարքը՝ սահմանադրութեան մէկ քանի մասերը բարեփոխել տալով՝ ընդունեց, պատրիարքութիւնը:

Ռուսինեան ֆէնտիլն՝ իւր առանձին խմբադրութեամբ և Ներսէս պատրիարքի յանձնարարութեամբ ազգային ներքին մի կառնոնալրութիւն խմբադրեց 1874-ին, որ թէև ինչ ինչ յօդուածներով սահմանա-

դրութեան տրամադրութեան հակառակում էր, բայց իրար չէին վանում: Ուստի փորձի համար առանց քննադատութեան՝ միաձայն հաւանութեամբ ընդունուեց և վաւերացուեց ազգային ժողովի կողմից, որ մինչև այժմ դործ է դրում, և սակայն կոռուպարութեան կողից դեռ վաւերացած չէ:

1880-ին, Ներսէս պատրիարքի առաջարկութեամբ պաշտօնակալուն զուրիւն հաստատուեց Վարչութեան մէջ՝ 7 անդամներէջ բազկացած, իւրաքանչիւրի համար լաւ մշուած զործերն՝ իրենց անհատական պատասխանատւութեան տակ, և ամենքը մէկից հաւաքաբար առ ողզն պատասխանատու:

Այդ պատճառովս անհրաժեշտ էր՝ Այդ դրու-
թեամբ, պատրիարքը մի վարչապետ պի-
տի ընտրել, և այդ պետն՝ իւր խորհրդա-
կան, ընկերները, զօր^Յ օրինակ—յարաբե-
րութեանց խորհրդական,^Ֆ կըթական խոր-
հրդական, գատական խորհրդական, տըն-

տեսական խորհրդական, հայրն:

Երկու տարւոյն փորձից յետոյ, քան-
զկեցին այդ պաշտօնական գրութիւնը, և
զարձեալ սահմանադրութեանը վերադար-
ձան:

Սահմանադրութեան վերաբննութեան
 դարձը՝ Պօլոս Խրիմեան, Ներսէս և Յա-
 րութիւն սպարիաբքները օրով օրակարգի
 ինկիր էր, բայց մինչև այժմ անլոյծ խըն-
 դիրները մէջ անլուծանելի մի առեղծուած
 է դարձած:

Principles

XIII ԳԻՏԱԿԱՆ ԶՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բնչայլևս պատահասել բնկալեան կրակ

Բենկալեան շիրակ պատարասակու հա-
մար պէտք է առնել հետեւեալ նիւթերը.

1. Մի փոքրիկ աման սպիրտ:
2. $\frac{1}{4}$ գրվանքայ բարիումի նիւթատը:
3. $\frac{1}{4}$ գր. ստրոնցիումի նիւթատը.
4. $\frac{1}{4}$ գր. նատրիումի նիւթատը.
5. $\frac{1}{2}$ գր. շելլակի.

Եւ պէտք է պատահասել հետեւեալ կերպով

Կարմիր—Վերցրէք կշիւրը և նրա մի
թաթում գրէք մի շահանոց, իսկ միւս թա-
թի մէջ ամէք տայնքան շելլակի, որ հաւա-
ստարակշռութիւն պահպանուի. կշռած շել-
լակը ամեցէք կշռից մի բանի վրայ: Յե-
տայ կշռի մի թաթում գրէք փոխանակ
մի շահանոցի՝ չորս շահանոց, իսկ միւս
թաթում ամէք տայնքան ստրոնցիումի նի-
ւթատը, որ դարձեալ հաւաստարակշռութիւն
լինի: Կշռած ստրոնցիում նիւթատը նոյն-

պէս թափեցէք կշռի թաթից մի բանի
վրայ: Ուրեմն դուր կշռեցիք 1 մաս շելլակ
և 4 մաս ստրոնցիումի նիւթատը: Գրանից
յետոյ գրէք սեղանի վրայ սպիրտով լցրած
սպիրտի լամպը: Սպիրտի լամպի երկու
կողմերից գրէք երկու-երկու կամ երեք-
երեք հատ աղիւս, որանց վրայ գրէք եր-
կաթէ աման, կամ արկղիկ (նայած թէ
դուր ինչ ունէք): Ամէք տայ ամանի մէջ
կշռած ստրոնցիումի նիւթատը, իսկ վերի-
ւից ամեցէք կշռած շելլակը: Վառեցէք
լամպան. ամանը ու նրա միջի ստրոնցիումն
և շելլակը կըսկսեն տաքանալ: Երբ կը-
տանէք, որ շելլակը սկսեց հալուել, վեր-
ցրէք մի բարակ և մաքուր փայտի կտոր
և խառնեցէք շելլակը և ստրոնցիումի
նիւթատը: Նայեցէք, որ շիրակը ստատիկ
չլինի աղա թէ ոչ շատ ստատիկ կըսկից
շելլակը կարող է տրուել և բնագայիսն
կըսկը վատ դուրս կըգայ:

Սովորաբար աշխատում են աշնուէս
տաքացնել, որ շելլակը հանդիստ հալուի

և նրանից ծուխ չբարձրանալ, իսկ եթէ ծուխ է բարձրանում, պէտք է լամպի լոյսը փոքրացնել կամ թէ մինչև անգամ բոլորովին հեռացնել նրան: Ստրոնցիումի նիտրատի և շելլաիի խառնուրդը այնքան պէտք է խառնել փայտով, որ նրա բոլոր մասերը մոխրի գոյն ստանան. այդ խառնուրդը բոլորովին միատեսակ է լինում: Նրա մէջ չի կարելի նկատել շելլաիի և ստրոնցիումի առանձին մասերը:

Գրանից յետոյ ամանից հանում են խառնուրդը, դեռ քանի որ նա կոհուղ է և այնպէս ստոնցնում են (սառած ժամանակ խառնուրդը ամբարնում է և դժուարութեամբ է դուրս գալիս ամանից):

Յետոյ խառնուրդը քիչ-քիչ մանրացնում են հաւանգի մէջ և մաքրում են մագով:

Մաղի միջի մնացածը կրկին մանրացնում են և նորից մաղում և այլն, այնպէս որ, բոլոր խառնուրդը փոշի դառնայ: Եւ այդպիսով բենզալեան կրակի փոշին

արդէն պատրաստ է: Նրան պէտք է տծել մի մաքուր և չոր ամանի (բանկա) մէջ և բերանը պինդ ծածկել: Ամանի միջից փոշին հանում ենք այնքան, ինչքան մեզ հարկաւոր է: Եթէ ամանի բերանը բաց մնայ, այն ժամանակ փոշին կարող է խոնաւանալ և այրուելիս այնպէս կրկնի, ինչպէս չոր փոշին: Այս իսկ ձևով են պատրաստում և դեղին ու կանաչ գոյնի բենզալեան կրակներ:

Դեպիւն բենզալեան կրակ պատրաստելու համար, մի մաս շելլաիի հետ պէտք է խառնել ոչ թէ չորս մաս ստրոնցիումի նիտրատը, այլ նստրումի նիտրատ:

Կանաչ բենզալեան կրակ պատրաստելու համար պէտք է վերցնել մի մաս շելլաի և չորս մաս բարիումի նիտրատը:

Նաւթնաղայն բենզալեան կրակ ստանալու համար խառնեցէք միմեանց հետ հաւասար մասով կարմիր և դեղին փոշին:

Բենզալեան կրակի պատրաստելու և

վառելու ժամանակ չըմուռնաք հետեւալ կանոնները:

1) երբէք չըհալէք միկնոյն ամանի մէջ գանազան գոյնի բնեղալեան կրակի նիւթեր: Եթէ երկաթէ ամանը դուք նշանակել էք կարմիր բնեղալեան կրակի համար, պէտք է նրա մէջ հալէք միայն կարմիր բնեղալեան կրակի խառնուրդ:

Ի նկատի ունեցէք, որ եթէ այն խառնուրդի մէջ, որը պատրաստուած է կանաչ կրակի համար, բնկնի գեղին բնեղալեան կրակի մինչև անգամ $\frac{1}{500}$ մասը, այն ժամանակ խառնուրդը ոչ թէ գեղեցիկ կարմիր լոյս կ'արձակի, այլ — անմաքուր գեղին լոյս:

2) Մ'աղը ամեն անգամ գործածութիւնից յետոյ մաքուր շուացէք և չորացրէք: Օրինակ, եթէ դուք երէկ մաղել էք այդ մաղով գեղին բնեղալեան կրակի խառնուրդը, իսկ այսօր կամենում էք մաղել կանաչի խառնուրդը, պէտք է առաջուց մաքուր լուանաք մաղը և չորացնէք:

3) երբէք չվառէք բնեղալեան կրակը ուղղակի գետնի վրայ բոլորից լաւ է վառել մաքուր և չոր աղիւսի վրայ, որ պէտք է ամէք փոշին ոչ թէ մի տեղում, այլ երկայնութեամբ այնպէս, որ երկար շերտ կազմուի:

4) Բնեղալեան կրակը պէտք է վառել միմիայն լուցկիով, կամ վառած Գրարակ փայտի կտորով:

Եթէ բնեղալեան կրակը վառելու լիւնք վառած ամուլտով կամ կրակով, այն ժամանակ փոշին չի վառուիլ:

5) Աշխատեցէք, որ միշտ բնեղալեան կրակը ծածկած լինի մի սրկիցէ բանով, այնպէս որ հանդիսականները չըտեսնեն նրան, այլ միայն տեսնեն նրա արձակած լոյսը: Այս տակի ազգու է լինում:

Կ. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ԽՐՕՄԲԿԱՅ

Վերջին ժամանակներս աշխատում են ամենայն միջոցներով հեշտացնել շատ օրինաներ արտագրելը:

Մենք այստեղ կարճ կը նկարագրենք՝ թէ ինչպէս է պատրաստում, «Խրոմօգրւաֆ» ասուած գործիքը, որի միջոցով մի օրինակից 50—100 և աւելի օրինակ կարելի է ապել:

Պատրաստում են մի տեսակ դանդուած և թափում են հասարակ ցինկից շինած քառանկիւնի ամանի մէջ:

Առանձին թանաքով զրած օրինակը շուռ են տալիս այդ դանդուածի հարթ ու հաւասար մակերևոյթի վրայ և զրած թղթի միւս երեսի վրայով մի քանի անգամ ձեռք են քսում. 1—2 բոպէից յետ թղթի մի անկիւնից բռնելով զգուշութիւնով հեռացնում են նրան. դանդուածի վրայ մնում է յեղաշրջած զրութիւն, որի վրայ սպիտակ թուղթ դնելով և այդ թղթի

միւս երեսից ձեռք քոնելով, ստացւում է արատաղած օրինակ:

Երբ մի երեսն արդէն տպւում են թէ չէ, խոյսն փոքր ինչ տաք ջրով թացութած սպունգով զգուշութիւնով լուանում են դանդուածը և նրա վրայ պատրաստում նոր զրուածքը:

Զանգուածը պատրաստելու համար առաջարկում ենք երկու տեսակ բաղադրութիւններ.

1) 88 մոխալ չուր, 88 մոխալ գլիցերին, $23\frac{1}{2}$ մոխալ ժէլատին, $11\frac{3}{4}$ մոխալ կաօլին (Առաջ. Լեբէգի):

2) 45 մս. չուր, 90 մս. գլիցերին և $22\frac{1}{2}$ մս. ժէլատին: (Առ. Քվէյսէրի և Գուգալի):

Հասկանալի է, որ այդ քանակութիւնը կախուած է նրանից թէ ինչ մեծութեան խրոմօգրաֆ էր ուզում պատրաստել: Զանգուածը մէկ գլխիմ հաստութիւն պէտք է ունենայ:

Վերոյիշեալ բաղադրութիւնը պէտք է

տիւի մի մտքուր կաթսայի մէջ ու դնելով
կրակի վրայ՝ թողնել, որ լաւ կերպով
հանգիստ եւ գայ և սառչի, ապա թափել
վերևում յիշած ամանի մէջ, որը եթէ դը-
նէք մի տնշարժ տեղում՝ հանգիստ զրու-
թեան մէջ՝ բազազրութիւնը բոլորովին կը
սառչի և կը կազմուի հաւասար հաստու-
թեան և բաւականին պինդ զանգուած:

Թանաք պատրաստելու համար առա-
ջարկում ենք երկու տեսակ բազազրու-
թիւն.

1) 30 մսխ. ջուր և $2\frac{3}{10}$ մս. Փարիզի
մանուշակազոյն ներկ:

2) Ալքոհոլ $22\frac{1}{2}$ մաս, ջուր $157\frac{1}{2}$
մաս, Փարիզի մանուշակ. ներկ $22\frac{1}{2}$ մաս:
Օրինակը զրուած է լաւ հարթ թղթի վը-
րայ, սրից թանաքը տակի հեշտ է տնց-
նում զանգուածին, իսկ ապազրութեան
համար տակի լաւ է համարուած հասարակ
անհարթ թուղթը:

XIV ՊԱՐԱՊ ԺԱՄԵՐԻ ԶԵՐԲԵԼԻՔ

Հրապարակի վրայ կանգնած են 30
գինուր հետեւեալ կարգով, այնպէս որ ա-
մեն անկիւնից աջ ու ձախ հաշիւով կան-
գնած էին իննը իննը հոգի:

$$3 - 3 - 3 = 9.$$

$$\begin{array}{c} 3 \quad (6) \quad 3 \\ | \quad | \quad | \\ 3 - 3 - 3 = 9. \end{array}$$

$$3 - 3 - 3 = 9.$$

$$\begin{array}{c} \infty \quad \infty \\ | \quad | \\ 3 - 3 - 3 = 9. \end{array}$$

Զինուորները գլխաւորը երեքական կան-
գնած զինուորներին իրաւունք է տալիս մի-
մեանց մօտ դնալ զալ. իսկ մէջտեղը կան-
գնած 6 հոգւան պատերուում է կանգնել ի-
րենց տեղը և ոչ մի յարարերութեան մէջ
չմտնել միւսների հետ: Կարգադրելուց յի-
տոյ գլխաւորը հեռանում է: 6 հոգին ձան-
ձրանում են երկար կանգնելուց և որո-
ում են խառնուել միւսների մէջ, իրենց

տեղը Թողնելով միանգամայն՝ դատարկ.
բայց տեղաւարւում են այնպիսի հնարագի-
տութեամբ, որ գլխաւորը վերադառնալուց
դարձեալ ամեն կողմից հաշիւով գտնու-
մ է Յ հոգի. դաէք՝ ինչ կարգով տեղաւար-
ւեցին զինւորները:

Մ Ի Խ Ն Գ Ի Բ

Մի մարդ պիտի անցնէր կամուրջով:
Կամուրջի կէսին դեռ չհասած նրա առաջ
եկաւ կամուրջի պաշտպանը և ոտաց: «Ա-
մեն անգամ, երբ այս կամուրջով գնալիս
կլինես, կվճարեմ քեզ այնքան, որքան զըր-
պանումդ կունենաս, իսկ ամեն անգամ էլ,
երբ ետ դառնալիս կլինես, պիտի ինձ վը-
ճարես տասը մանէթ:» Այդ մարդն էլ հա-
մաձայնեց: Այդ օրը նա մէկ անգամ զը-
նաց ու ետ եկաւ, էլի պնաց ու ետ եկաւ,
երրորդ անգամ էլի պնաց և ետ եկաւ և
ետ գալու ժամանակ վճարեց էլի 10 բուր.
իրան այլևս փող չմնաց:

Իմացէք թէ այդ մարդը կամուրջը դեռ
չանցած ինչքան փող ունէր:

ԿԱՆԱՐԳԱԿԱՆ ԽԱՉ

		հ		
	պ	մ	պ	
ա	ա	բ	ա	ա
	պ	մ	պ	
		հ		

Տեղափոխեցէք
տառերը այն-

պէս, որ ինչպէս էլ
կարգաք ձախից գէ-
պի աջ, աջից—ձախ,
վերեւից ներքե և ներ-
քից վերեւ—միևնույն
բառեր դուրս գան:

Սեպանի վրայ դրուած են կարգով տա-
սը լուցկի իւրերից հաւատար հեռաւորու-
թիւնով: Պէտք է նրանցից հինգ խաչ շի-
նել: Ամեն խաչը շինելու համար կարելի է
տեղափոխել մէկ լուցկին երկուսը թողած
չորրորդի վրայ կամ մէկ արդէն կազմուած
խաչի վրայից:

4	9	2
5	1	7
3	6	8

Հ Ա Ր Յ Ե Ր

- Ա. Ե՞րբ ազատ կլինեմ:
 Բ. Ո՞վ է ինձ վնասողը:
 Գ. Զինուոր կըզնամ թէ ոչ:
 Դ. Կհասնեմ ինչի որ ձգտում եմ:
 Ե. Յաջող կլինի՞ ձեռնարկածս գործը:
 Զ. Դատարանա՞կփոխեմ:
 Է. Կհարստանամ արդեօք:

- Ը. Ե՞րբ կամուսնանամ:
 Թ. Արդեօք սիրո՞ւմ է նա ինձ:
 Փ. Երբ կազատւիմ անյաջողութիւնից:

Բ Ա Ն Ա Լ Ի

Ընտրեցէք հարցերից որք կամենաք և մտքերդ պահէք նորա ձախ կողմում գրուած տառը: Քառակուսիների մէջ մատով նշանակեցէք որ և է թուանշանն (աւելի լաւ է աչքերդ խփած), ապա պատասխանների մէջ գտէք մտքում պահած տառի համաստատար թուանշանը և ամենեկ կարգապէք ձեր նշանակած թուանշանի գէտ գրուած պատասխանը:

Պ Ը Տ Ա Ս Խ Ա Ն Ն Ե Ր

Ա.

1. Երբ կուես աղատութեան համար:
2. Ձառ շուտով միայն կարճատե:
3. Աղատութիւնը շի տրուեմ, այլ ձեռք
Լ րեւուեմ, աշխատիր:
4. Երբէք:
5. Հոգով ստրուկները աղատութեան
մասին մտածել չեն կարող:
6. Երբ փշրեցիք քեզ կաշկանդող չղթու-
ները և դու աղատես:
7. Երբ մարգիւղին պարադղ կոտորես:
8. Երբ կամենաս ընկերիդ աղատելը,
դու էլ աղատ կլինես:
9. Ոսկիները, որ հաւաքուեմ ես, երբէք
աղատութիւն չեն տալու քեզ, դրանք քո
չղթաներն են:

Բ.

1. Դու քեզ:
2. Քո անկեղծ բարեկամը:

3. Քո ծուլութիւնը:
4. Ոչ ոք:
5. Քո միամտութիւնը:
6. Սեռահայ մէկը:
7. Նա, որին նախ դու ես վնասել:
8. Նա, որին դու անոյեան ես:
9. Նա, որին դու հաւատուեմ ես:

Գ.

1. Կ'զնաս:
2. Բարձր Ն՞ կ'հանես և չես զնայ:
3. Կ'զնաս ու կրարձրանաս:
4. Չափդ պակաս է, չես զնայ:
5. Գնացողները քեզինից լինչով են պա-
կաս:
6. Քեզ իրանց պատլիժ տանեն:
7. Ե՞ Ն՞ կ'հանես, բայց չես զնայ:
8. Կ'զնաս, բայց չուտ կ'վերադառնաս:
9. Չես զնայ:

Դ.

1. Ոչ տեսանես երուորդէմ:

2. Բաւական չէ ձգտելը, պէտք է աշխատես:

3. Որքան ուզում ես ձգտել, ծովի ջուր չափել է:

4. Անպատճառ, մի վնասիր:

5. Դու էլ շատերից մէկն ես:

6. Դա ինքնազոհութիւն է պահանջում, կարճ է:

7. Կատկածելի է:

8. Չէ, չէ հանգիստ եղիր:

9. Երբ մտքուր ճանապարհով աշխատես:

Ե.

1. Այն, միայն աշխատիր:

2. Կատկածելի է:

3. Ամեն դարձ էլ սկզբում խոչընդոտի է հանդիպում, մի վնասուիր:

4. Չատ յաջող, միայն աղքատներին բաժին հանիր:

5. Մի գործ որ ուրիշին չէ վնասում, միշտ յաջողում է:

6. Ոչ, ունեցածդ էլ կ'կորցնես:

7. Ազնուութեամբ տար գործդ, կ'յաջողուի:

8. Ո'չ, հեռու կաց այդ գործից:

9. Ուրիշի հոգի ես ուզում խլել, ի հարկէ չի յաջողուի:

Զ.

1. Կ'փութես:

2. Աշխատիր քանի ժամանակ կայ:

3. Վերաքննութիւն կունենաս:

4. Դու էլ որ փութես, էլ թղ մնայ:

5. Չես փութիլ, որովհետեւ ծուլանում ես:

6. Անկասկած:

7. Կ'փութես, եթէ առաջուանից աւելի աշխատես:

8. Ամբողջ օրը պարտաւ ման ես գալիս, ինչպէս կարող էս փութիլ:

9. Մի առարկայից թոյլ ես, շատ ակտիւ աշխատես:

Է.

1. Այն, միայն երանի կառա աղքատութեան:
2. Այն, և շատ շուտով:
3. Եթէ բաժին հանես քո աղքատ եղբայրներդ:
4. Որչոյցով և ոչ փողով:
5. Ո՛չ, աւելի կաղքատանաս, որովհետեւ խիղճդ մեռած է:
6. Պահարտանաս, բայց կ'անբաղդանաս, որովհետեւ զրկում ես ուրիշին:
7. Ո՛չ, հարստութիւնը քեզ համար չէ:
8. Հոգեւոր հարստութիւն փնտրիր, աշխարհը փուճ է:
9. Հոգով և ոչ փողով:

Ը.

1. Հինց այս տարի:
2. Գեւ շատ ուշ:
3. Գլխիդ ճարը տես, չես ամուսնանալու:

4. Երբ ատամներդ մտց բռնի:

5. Ըստ շուտով:

6. Մի շտապիր, ազատութիւնը ձեռք չի ընկնում:

7. Լաւ է շամունեանաս, ուրիշի էլ զրկութեամբ կ'անստանաս:

8. Այնպէս ես շտապում, կաբձես քեզ բաժին չէ մնալու, կամուսնանաս շատ շուտով և կ'փոշմանես:

9. Երբ մարդկային բոլոր պարտքդ կ'աւարած կլինի:

Թ.

1. Երբ տրապի թատին մնաս բարեւ տես:
2. Երբէք:
3. Խոհեմութիւն մտցրու գործիդ մէջ:
4. Պնոջդ խօսքին շատ մի լսիր և հետո կայ շոյլ ծախսերդ:
5. Գուրք քաջութեամբ և կյաղթես:
6. Երբ խտրեալութեանդ վերջ տաս:
7. Ի՛նչ սուտ ասեմ քեզ, չես աղատուի:

8. Քաջութիւն ունեցիր զիմադրել, ամեն
բան փոփոխական է:

9. Մի յուսահատւիր և ամեն բանի մէջ
զգուշութիւն զսրծ զիր:

Վ Ե Ր Ն

յին Ամերիկայի անկախութեան պատ-
մութիւնից) Ազգային ժողով, Օգոստոսի
4-ի գիշերը, (մի երես Ֆրանսիական յե-
ղափոխութիւնից) ինչ է Ռամկավարու-
թիւնը, ինչ է ազգութիւնը.— Տաճկահա-
յոց սահմանազր. Յեղափոխ. պատմ.

8. ՃԱՆԱԳԱՐՆՈՐԴԱԿԱՆ տեղեկութիւններ
(երկաթուղիներ, շողենաւեր փոստային
կառքեր, նաւեր):

9. ԳԻՏԱԿԱՆ.— Աշխատանք, Գ. Չահրուդա-
ղեան, ազգային բնաւորութիւն՝ բնա-
նիք՝, Սմայլս, Տասն կանոններ՝ Գ. Չահ-
րուդաղեան:

10. ՎԵՐԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂԵԳԻՆԵՐ՝ Զար-
թիր քնած, Վառ պատերազմում, Ազատ
խօսք թարգ. Ֆենիկս-Ռենէսանս:

11. ՕԳՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ և գիտելիք-
ներ:

12. ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ներսէս V կա-
թողիկոս Աշտակեցիու, Յովհաննէս Լա-
զարեանի, Յովհաննէս Այվազովսկու,
Միքայէլ Նալբանդեանի:

13. ԳԻՏԱԿԱՆ գւորճալիք, բնկալեան կը-
րակներ, խորմոգրաֆ:

14. Պարապ ժամերի գւորճալիք— հանե-
լուկներ, խնդրներ և վիճակարան:

Լոյս տեսաւ եւ վաճառուում է

1907 թ.

ՊԱՏԻ „ԶԻՐԱԿ“ ՕՐԱՅՈՅՑ

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

ՊԱՏԻ ՕՐԱՅՈՅՑԸ պարունակում է իւր մէջ
բոլորովին նոր ծիծաղաշարժ առակներ՝ թէ մեր
և թէ օտար ազգերի կեանքից, ժողովրդական
լէլէներ, երգեր, զուարճալի հանելուկներ, զանա-
զան հիւանդութիւնների վերաբերեալ բժշկական
տեղեկութիւններ, առողջապահական կանոններ,
տնային անտեսութեան վերաբերեալ կարեւոր խը-
րատներ. աստղաբաշխական, անտեսական, աշ-
խարհադրական և այլ հետաքրքիր տեղեկութիւն-
ներ:

Տախտակը շքեղ, մի քանի գոյնով Լիտուգրաֆի-
այում պատրաստած՝ ներկայացնում է «Ոգի հայ-
աստանի» և «Հայկական դրօշմերը»:

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊ.

Դիմել՝ Александрополь, Каранету
Апинянъ, тип. „ШИРАКЪ“

Գումարով գնողներին լինում է մեծ զիջում

6647, 6648, 6649

2013

2002

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0032821

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0032820

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0032819

